

TEATRUL ONOAREI

ALEXANDRU BUICAN

TEATRUL ONOAREI

ÎNCERCAREA
NEÎNȚELEGEREA

„ACEST LUCRU CONTRADICTORIU, «O DRAMĂ A ABSOLUTULUI»”

Trebuie să spunem din capul locului că, folosind, pentru prefața noastră la cele două texte dramatice care urmează, titlul de mai sus, punându-le deci sub „patronajul” lui Camil Petrescu, am intenționat totuși să depășim perspectiva „dramei absolute”, așa cum o vedea considerabilul înaintaș.¹ Și, fără a ieși de sub zodia fascinației pentru „Ideea absolută”, am intenționat s-o plasăm în cadrul etnicității românești.

Această zonă a Ideilor absolute – accesibilă doar unei minorități foarte restrânse și interzisă, fără leac, zdrobitoarei majorități – dă durere de cap deopotrivă studenților și profesorilor facultăților de filozofie din lume. Totuși ei n-ar trebui să panicheze la vestea unui tărâm invizibil, lor dar omologat totuși printre ciudățeniile aventurilor

¹ Acest lucru va da, desigur, naștere la acuzația de epigonism. Dar va fi o absurditate în plus. Realitatea este că drama absolută este o categorie ce aparține deopotrivă literaturii și filozofiei și că, din acest motiv, poate fi precizată în detalii neîncetat. Dar chiar și mai absurdă va apărea acuzația de epigonism când considerăm raritatea acelei „nevoi de absolut”, temeiul dramei absolute. În locul numit România, unde primitivismul învăluie ca ceața sufletul, protestul față de o aglomerație de oameni absoluți, e de-a dreptul hilar!

spirituale umane. Oprirea accesului în acest spațiu ideal a fost atestată și la case mai mari. Dacă Socrate și Platon au pătruns acolo, nu același a fost cazul cu Aristotel. Dar dacă a avut acces Immanuel Kant, nu a avut Arthur Schopenhauer. Iar acesta din urmă, criticând vehement morala kantiană și umplând discuția cu o încărcătură emoțională negativă, a făcut dovada că I. Kant a fost un om superior, în vreme ce el, A. Schopenhauer, n-a fost decât un individ plasat în zona josniciei. Neînțelegând poziția pe care se plasase înaintașul său, neavând acea chemare „absolută”, nu a făcut altceva decât să demonteze elemente cărora nu le-ar fi putut insufla un duh care să le lege. Pentru că accesul la Ideile absolute nu se face pe calea analizei, ci prin accidentul întrupării lor într-un mediu... care se poate numi, după caz: Socrate, Platon, William Shakespeare, Molière, I. Kant, Henrik Ibsen, Edmund Husserl sau Camil Petrescu.²

Dificultatea pe care o întâmpină drama absolută în a trece scena (nu numai în sens teatral vorbind, dar și în sensul lărgit, foarte sugestiv, dat de W. Shakespeare, care și-a imaginat lumea ca pe o scenă), fusese acuzată de Camil Petrescu, în deceniile dintre cele două războaie, referitor la propriile piese:

Cu timpul am înțeles că oamenii erau cu mult mai puțin vinovați de neînțelegerea lor, că dificultățile erau în altă parte. Cercetate obiectiv, aceste rezistențe îmi apar astăzi ca inerente lucrărilor înseși care vizau o zonă greu abordabilă. Stăruind să depășească deopotrivă tragicul aceluia *Fatum* al tragediei antice ca și tragicul fatalității biologice, al eredității, în teatrul modern, și identificând drama cu actul în conștiința pură (câtă conștiință pură atâta

² Unul dintre personajele celor două întâmplări aici prezentate, spune chiar un lucru semnificativ în această direcție: „Țicneală sau merit, e irelevant. Și asta pentru că, Lavinia, cazul este mult prea rar ca să fie relevant... Dar raritatea lui nu stă în ideile ce i se oferă subiectului de către gândirea omenească... idei ce sunt printre noi de multă vreme... ci în relația lui sufletească cu ele, în afectivitatea cu care le abordează. Insolitul cazului aici stă, el fiind la fel de rar ca geniul, de exemplu... sau ca marea poezie... sau ca starea din care ies marile invenții... Căci constă într-o relație organică dintre idei și purtătorul lor...” (Buican, Alexandru, *Teatrul Onoarei*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2010, p. 170)

dramă) întreaga optică dramatică a timpului era surprinsă și silită la o sucitură în sus.”³

De fapt, ar fi fost mai bine să spună că acea răscucire în sus era o necesitate care privea condiția umană în general și că ea fusese cerută, la vremea respectivă, de fiecare dintre autorii dramatici ce se încercaseră în „acest lucru contradictoriu”: W. Shakespeare, Molière, H. Ibsen.

Pentru că e mai bine, într-o argumentație, să se plece de la ceva, și nu din goluri, să dăm cuvântul lui Camil Petrescu însuși să încerce o explicare a dramei absolute, cu atât mai mult cu cât subscriem, în mare parte, la ea. Potrivit lui, drama absolută ar consta – și o scria spre lămurirea cititorilor – într-o

cauzalitate dramatică absolută, adică immanentă conștiinței... în care acțiunea este condiționată exclusiv de acte de cunoaștere, iar evoluția dramatică este constituită prin revelații succesive, în care conflictul în esența lui, în loc să fie dirijat de un *Fatum* de dincolo de lume, sau prin determinismul biologic, ori ca de obicei să fie între personajele dramei, era în conștiința eroului, cu propriile lui reprezentări. Nevoia de absolut este întoarsă aici de la exteriorul theoretic, la conștiința în ea însăși, absolutul dorit cu necesitate fiind căutat în interior, și această necesitate interioară apărând ea însăși generatoare de conflicte. Numai în acest sens drama fiind autentică.

Fața de cea mai mare tensiune, eterna nevoie de absolut, în loc să fie deci orientată înafară, spre certitudini și explicații theomorphe, este întoarsă spre sferele cele mai adânci ale conștiinței pure înseși, sprijinul absolutului fiind solicitat în interior și imposibilitatea de a găsi certitudini aci, provoacă drama. Sunt distincții greu de făcut, dificultăți sporite încă de faptul că nu e aci vorba doar de simple stări esoterice cu cheie, atât de iubite de amatorii de dificultăți aparente. Una dintre puținele drame absolute, anterioare,

³ Petrescu, Camil, „Addenda la Falsul tratat”, în *Teatru*, vol. III, Editura Fundațiilor Regale, București, 1947, p. 503.

Hamlet, și cea mai substanțială dintre toate, a fost atât de controversată în decurs de trei veacuri, tocmai fiindcă eroul dramei nu e în conflict nici cu fatalitatea cerească, nici cu determinismul biologic, și ceea ce e surprinzător nici cu celelalte personaje din aceeași piesă. E un fiu care nu concepe să nu pedepsească pe ucigașii tatălui său, dar în decurs de patru acte, nu se poate decide să execute această hotărâre, fiindcă voința lui nu se poate declanșa decât printr-un declic în conștiință... e într-o permanentă hulă interioară fiindcă în conștiința lui se luptă imagini și judecăți contradictorii despre cei vinovați, despre sensul vinovăției în lume, etc. Această incapacitate de a cunoaște, de a ști, de a desprinde din multiciplitatea concretă adevărul, atunci când omul ar avea nevoie mai mult ca oricând să cunoască, este drama lui Hamlet (confruntă aici *Electra* lui [Eugene] O'Neill atât de rigidă, deși cu aceeași problemă în față). În clipa în care prin revelații succesive ajunge la certitudinea vinovăției unchiului său, drama în conștiință s-a încheiat și începe deznodământul, o hecatombă de morți, un final tragic, dar nu dramatic... *Hamlet* este drama lucidității. Este una dintre cele mai zguduitoare reprezentări ale lumii.⁴

Camil Petrescu mai scrie și o frază plină de tâlc: „...drama absolută depășește și conflictul de ordin etic din sfera conștiinței morale, dezbateră clasică într-o anume tragedie, între datorie și sentiment, ca neesențial dramatic.”⁵ Din aceste cuvinte, noi pricepem că autorul avea grijă să nu se confunde drama absolută cu nici unul dintre punctele ei de plecare.

Dacă nu cumva îl trădăm, la rândul nostru, pe Camil Petrescu, credem că înțelegem că drama absolută, în concepția sa, ar fi o dramă a capacității conștiinței de a cunoaște, deci o dramă strict epistemologică. Iar setea de absolut n-ar fi suficientă pentru drama absolută. Aici însă ne despărțim oarecum de punctul său de vedere restrictiv.

⁴ *Ibidem*, pp. 504-506.

⁵ *Ibidem*, p. 506.

Suferința lui I. Kant, care a dus la „apriorism”, este izvorâtă ea însăși dintr-o sete de absolut. Iar faptul că el și-a propus să descopere dacă e posibilă cunoașterea realității, nu e de altă esență decât „dilema” lui Hamlet, care vrea să știe doar dacă e posibilă justiția, ca urmare tot a posibilității aflării adevărului. Eroul lui H. Ibsen din *Rața sălbatecă* suferă drama în momentul în care are revelația că adevărul distruge viața care nu e absolută. (Aici autorul este amar.) Cel al lui Molière, din *Mizantropul*, nu poate să accepte, pur și simplu, caricatura ideii absolute de sinceritate, așa cum apare ea decăzută printre oameni. Gelu Ruscanu, din *Jocul Ielelor*, nu e deloc departe. Și el înțelege faptul că indivizii, strânși în colectivități, își au adevărurile lor care îi ajută să trăiască, că adevărul absolut nu are ce căuta în „viața așa cum e ea”. Iar drama sa nu pare deloc a sta în faptul aflării adevărului – în revelația că adevărul absolut devine irelevant față de „adevărurile” care protejează specia și care sunt relative, în funcție de interese și de împrejurări – ci ea constă – și Camil Petrescu ne face o demonstrație convingătoare și amănunțită – în neputință eroului de a renunța la exigențele sale, la „reprezentările din conștiință” și care se dovedesc străluciri de ghețuri polare.

În toate aceste cazuri apare deci și o altă constantă: aspirația către absolutul cunoașterii. Toți avem voința de a cunoaște, dar numai câțiva au țicneala de a afla adevărul absolut. Deci tocmai „căutarea absolutului” devine instrument de cunoaștere. Obiectul realității de cunoscut, e superficial. Dacă acel obiect al cunoașterii, se ajunge a fi cunoscut în ultimele lui resorturi, acolo de unde se trece în domeniul hulit al metafizicii, deci în ultimele lui consecințe, avem de-a face tocmai cu o dramă absolută. Și ar trebui să concluzionăm că această nevoie de absolut este o aspirație către perfecțiune. Iar aspirația către perfecțiune este o rezultantă a organizării creierului la punctul cel mai înalt atins. Absolutul presupune perfecțiunea, iar perfecțiunea presupune absolutul.

Adevărul asupra ta însuși, asupra posibilităților și limitelor propriei conștiințe, este, neîndoielnic, obiect al setei de absolut.

Dar cu atât mai mult este motiv de dramă absolută aflarea adevărului despre organismul etnic căruia îi aparții, căci aici conștiința care caută se lovește de o forță uriașă, biologică, ce înfrânge orice individualism: subiectivismul național.

Se poate spune chiar că și acea „dezbateră clasică într-o anume tragedie, între datorie și sentiment”, dacă este făcută la nivel absolut, nu mai e deloc „neesențial dramatic”. Ba este chiar dramă absolută pură.

Camil Petrescu reduce dar drama absolută la o dramă a cunoașterii. Gelu este un individualist monumental. El nu critică deloc realitatea care nu se conformează cu aspirațiile sale. Drama lui rămâne, cu adevărat, o dramă absolută pură, putând fi numită, cum am mai spus, epistemologică.

În sensul văzut de noi [are grijă să spună Camil Petrescu] nu e dramatică decât confruntarea între sferile conștiinței pure, iar intensitatea dramatică este în funcție de amploarea aceste sfere și de orizontul ei de cunoaștere. Iată de ce drama nu poate fi întemeiată pe indivizi de serie, ci axată pe personalități puternice, a căror vedere înfățișează zone pline de contradicții.⁶

Dar absolutul e un concept care doar include absolutul aflării posibilităților cunoașterii, deci îl subsumează. Există, spre exemplu, și acest sentiment al neîntinării ființei. Nu altceva face Gelu Ruscanu comițând un act de sinucidere, decât să-l trăiască. Putem spune chiar că drama absolută nu e deloc apanajul bărbatului, care nu vrea să compromită. Femeia care, pregătindu-se pentru o iubire absolută, preferă să moară decât să se întineze – s-au întâmplat și chestii d’astea –, nu e deloc din altă zodie decât bărbatul care se jertfește pentru o idee. Și ea, căutând absolutul pe calea iubirii, este o persoană cu vocația iubirii și un martir al acestei direcții. Este un Giordano Bruno a iubirii.

⁶ *Ibidem*, p. 50?.

Și la acest punct un alt fapt devine esențial: Camil Petrescu îl enunță răspicat, spunând că „drama nu poate fi întemeiată pe indivizi de serie, ci axată pe personalități puternice, a căror vedere înfățișează zone pline de contraziceri.” Afirmția ne conduce inevitabil la conceptul de om superior. O brută nu poate avea drame de conștiință. Dacă are, nu mai este o brută, este un Quasimodo – om superior întemnițat de natură într-o stâncă.

Deci omul superior e, singur, instrument al cunoașterii, superioritatea fiind latura tehnică a cunoașterii, mecanismul, instrumentul ei.

Cu atât mai mult este un astfel de instrument omul de vocație. Dar cunoașterea, în cazul său, este legată de funcția de creație, de împlinirea vocației. O vocație se întâlnește cu un mediu care poate fi împins înainte de către ea, în acest proces al împlinirii ei, sau, dimpotrivă, poate fi barată de la împlinire de unul ostil. Atunci mediul ostil devine un *Fatum* – al nimicniciei – care-i afectează existența și menirea. Sentimentul absolut al vocației e o jertfă constructivă. O jertfă constructivă respinsă, prin lepădarea ei la gunoi, e motiv de dramă... absolută! Și ce dramă! Popoarele inferioare, care, inferioare fiind, nu sunt capabile să-și înțeleagă și să-și valorifice oamenii de vocație, ce se întâmplă să se nască în mijlocul lor, dându-le actualitate, trăiesc în afara istoriei. Pentru că ele își înțeleg și slăvesc pe cei după chipul și asemănarea lor. Iar adevăratele valori călătoresc așa, ca niște piscuri de munți acoperite în ceață, dincolo de privirile lor mioape. Aceste popoare, care nu participă la actualitatea oamenilor rari apăruiți în mijlocul lor, înseamnă că trăiesc în afara istoriei. Când posteritatea scrie istoria, o scrie pe cea a marilor momente, rămase necunoscute, nu pe cea a trepădușilor pe gustul „poporului”. Ea scrie istoria geniilor, nu a nimicurilor pe care i-au apreciat popoarele de nimic. Popoarele inferioare trăiesc în afara istoriei pentru că, pur și simplu, trăind ca animalele de turmă, fără tradiție și posteritate, n-au nici prezent, actualitate. Neavând actualitate, nu trăiești în istorie.

În spiritul acesta am încercat noi să aplicăm drama absolută la etnic. Și în cazul nostru este vorba de etnicitatea poporului român. Se repetă obsedant că românii nu-și cunosc valorile, dar de ce și cum, nu se înțelege niciodată. Mecanismul acesta ascuns care implică deopotrivă caracterele etnice și ereditatea socială ar trebui însă să fie... „pe aici”... motiv de discuție infinită.

Camil Petrescu însuși, individ rar în istoria culturii omenești, cu „o fereastră deschisă spre absolut”, cu un destin de universalitate, dat de universalitatea ideilor absolute, a împărtășit în același timp și destinul „românesc”. Iată ce scria el în 1939:

E toată viața mea în aceste memorii [Iorga, Nicolae, *Oameni care au fost*, vol. I, II, III, IV, Fundația Carol II, București, 1934, 1935, 1936, 1939], sunt toate motivele suferințelor sau bucuriilor mele în cele șapte (de fapt patru!) volume, dar eu nu sunt pomenit până în acest al 46-lea an al vieții mele, niciodată, deși e vorba numai de nume și de fapte familiare mie... la fiecare pas confrunt în amintire imaginea pe care o aveam eu despre întâmplări, cu datele și actele dezvăluite acum de N. Iorga. E o senzație stranie impresia de neexistență în cartea unui istoric și știința înspăimântătorului meu zbucium. E o melancolie în acest contact cu judecata posterității, fie și în forma contrafăcută a unor memorii publicate încă în viață.

Mai înțeleg de ce sunt atât de absent din arena corpului ofițeresc al epocii mele, de ce sunt atât de anonim... înimaginabila mea modestie în sens social (căci altfel orgoliul spiritual l-am avut foarte hipertrofiat). Dorința de a mă simți oriunde „incognito”. Un fel de voluptate fără îndoială, dar și o gravă greșală socială... ca să ajungi inevitabil la Iorga, trebuie să te pretinzi „monden” ca el, să ai vanitatea puerilă, iată câteva citate dintr-o singură pagină (251):

„Sunt invitat (la o festivitate) în stal. Mai târziu se fac a repara greșeala. Firește nu mă duc...”

.....

„Invitat (la 10 mai) în rândul al doilea al Lojii prezidențiale, mă scuzez față de mareșalul Ilasievici că «n-am obiceiul să privesc lumea din spate».”

.....
„Adunarea comitetului de istorie va avea loc de Paști în 1936. E o mare satisfacție pentru mine.”

Astfel, aceeași impresie penibilă de vid și de puerilitate. Apare acolo o lume imensă în viziunea unui dintre ei și te cuprinde dezgustul... pentru viermii aceștia neostoiți, umflați și scârboși, să fi suferit atât în viață?⁷

S-a schimbat oare situația în decursul a trei sferturi de secol? Iată un caz de un flagrant care întrece orice imaginație. De curând a apărut un volum care înregistrează „valorile” românilor în istoria lor de o mie de ani.⁸ Ei bine, nu întâmplător, în această lucrare, Camil Petrescu... lipsește. Dovadă nu numai de mediocritatea grețosă a celor care au compilat fleacurile pe care ei le-au crezut importante, dar încă un motiv de a exclama: „Urât animal e omul de rând!” Dincolo însă de aceste răbufniri de indignare, apare semnificația înaltă a întâmplării. Camil Petrescu este un alt pisc ce plutește undeva dincolo de puterile minții și sufletului românesc. El pune obsedant problema onoarei. Dar, a vorbi de onoare în România, unde populația este într-o eternă stare mentală de șerbie, înseamnă a fi nebun. Nu numai că un Camil Petrescu nu poate fi popular, nu numai că nu poate fi înțeles, dar prezența lui nici măcar nu poate fi bănuită... „pe aici”.

Valoarea excepțională a omului și însemnătatea mare a operei n-au fost îndeajuns să-l ajute nici măcar în posteritate. Și nu l-a ajutat nici chiar trădarea pe care a comis-o când a scris aceste cuvinte de circumstanță: „Popor român, nu greșește cine crede în tine.”⁹

⁷ Petrescu, *Camil. Note zilnice. 1927-1940*, Editura Cartea Românească, București, 1975. pp. 146-147.

⁸ Grafica lucrării este cu totul excepțională. Știm că românii, care se măgulesc pe sine, sunt capabili să cumpere tehnică din străinătate, cu bani de împrumut tot de acolo, dar nu-și pot cunoaște valorile de acasă.

⁹ Petrescu, *Camil, Bălcescu*, Editura de Stat, București, 1949, p. 174.

Și totuși, despre poporul român, deși aceasta este situația valorilor din mijlocul său, este obligatoriu să vorbești numai de bine. Ca despre morți!¹⁰

Dar nu e nimic nerezonabil în a recunoște că ceea ce face viața imposibilă în România (mă refer mereu la oameni!) este climatul de înfiorătoare necivilizație, de barbarie deopotrivă materială și morală. Nu te poți sustrage adevărului că spațiul acesta, unde ai avut nenorocul să te naști, este, din punctul de vedere al construcțiilor culturale, doar un maidan plin de gunoaie și de deșeuri. Iar în ce privește construcțiile spirituale, lipsa este și mai gravă. Mai ales cinstea, care, fiind un fenomen atât de rar, apare ca ceva insolit, și, atunci când nu se rândește în fața ei de către lichelele care o consideră prostie – precum s-a spus în popor –, ea creează o stare de disconfort sufletească chiar și celor ce, odată, au avut totuși aspirația către o viață interioară morală.

Dar care sunt originile acestei autoconsacrări practicate de român împotriva oricărui adevăr, împotriva oricărei evidențe? Nu mai încapă îndoială că virtuțile pe care și le închipuie despre sine românii le-au fost servite, printr-o doctrină „națională”, de către cel care a fost el însuși, și tocmai de aceea, numit „poetul național”: M. Eminescu.¹¹ Dar iată unde apare tocmai „drama absolută” a

¹⁰ Cuvintele acestea sunt dure. Dar noi așa simim și dacă n-am avea curajul să le spunem nu înțelegem de ce am mai scrie?! La aceste cuvinte unii vor sări în sus. O, patrioții! Rrrrromânii lui I. L. Caragiale! Dar atitudinea, așa-zisă patriotică, a celor care atacă furibund pe oricine critică realitățile românești, este în special nocivă. E semnul că acești „patrioți”, acești dulăi de pază, de fapt niște demagogi, neavând nici o aspirație către acel sfânt „mai bine”, n-au mijloacele sufletești și mentale care să le permită să-și cunoască adevărata condiție, adică să afle în ce hal se găsesc și, în consecință, nu se pot schimba. Aceste suflete de slugi, prin atacurile lor tâmpite, îndreptate împotriva celor care au sensibilitatea să nu accepte situația tristă a românismului, nu fac decât să-și justifice inferioritatea, prin chiar faptul că mereu găsesc o justificare oricărei scăderi, și să demonstreze realitatea, adevărul, acestor critici. E o atitudine caracteristică populațiilor tribale și e, în special, caracteristică românilor.

¹¹ „Ideea pe care și-o face un popor despre menirea sa în lume sau chiar despre însușirile sale [scria foarte bine filozoful Constantin Rădulescu-Motru], nu este izvorâtă dintr-un fel de experiență socială, ci este izvorâtă din conștiința

omului de vocație. Lucrurile stând așa cum stau în prezent, el nu se poate să nu se îndoiască, să nu aducă în discuție cele spuse de M. Eminescu.

Împreună cu acesta, ne îndoim și noi. Și credem, din convingere adâncă – nu pentru că am fi plătiți de vreo universitate „liberală” – că M. Eminescu este – oricât de ireverențioasă sau paradoxală ar părea afirmația – cel mai ratat dintre marii oameni care s-au rătăcit printre români. Pentru că este cel mai departe de... adevărul etnic! Acest fanatic al naționalismului și al „românismului” a vestejit ca nimeni altul „influențele străine”, care ar fi falsificat înțelegerea fenomenului românesc. Dar realitatea este că nimeni – până la el și după el – n-a falsificat mai mult această înțelegere. El a venit din Germania îmbuibat cu idei naționaliste, care presupun mândria de a fi german, și le-a aplicat fără discernământ românilor. Dar românii – nu mai e nevoie s-o spunem – nu sunt germani! Vechea aristocrație românească știa adevărul despre poziția poporului român în lume și-n natură – acea aristocrație pe care M. Eminescu o ridica în slăvi, dar pe care el – plebeu – n-a înțeles-o niciodată. Pentru concepția radicală a acesteia asupra calităților și defectelor românilor, e ilustrativ răspunsul dat de un „boier” unui străin când acela l-a numit român: „Eu nu sunt român, eu sunt boier moldovean!” Cuvinte ce înseamnă cea mai înaltă înțelegere a fenomenului românesc.

Din cauza erorii sale, enorme, M. Eminescu a și înnebunit. Discrepanța uriașă dintre fanatismul său „populist” și realitatea „de pe teren” i-au contrazis atât de tare spiritul, încât el n-a putut să iasă din această contradicție.

câtorva dintre membrii săi, membri cu vocație de conducători sau, uneori visători, dotați cu talente puternice, cari pentru a-și da un sens existențial pe lume, îmbracă în aureolă de glorie poporul în mijlocul căruia s-au născut... Eul colectiv al unui popor nu se afirmă prin grade de superioritate, fiindcă el nu cunoaște comparația cu alte Euri colective. Comparația, de unde și pretenția de superioritate, intră în atribuțiile Eului individual”. (C. Rădulescu-Motru, *Revizuirii și adăugiri*. 1947, vol. V, Editura Floarea darurilor, București, 1998, p. 77.)

Deci discuția asupra poporului român și a capacității sale de a ilustra umanitatea, trebuie redeschisă. În ceea ce ne privește, cu tot riscul pe care-l presupune orice încălcare de tabu, am intenționat să depășim acea „stare mentală numită Eminescu” – și pe M. Eminescu însuși, desigur – spărgând cercul autoconsacrării și risipind starea de hipnoză în care se găsește spiritualitatea românească împotriva adevărului. Și n-am făcut altceva decât să creăm personaje care se îndoiesc de valoarea acestei iluzorii autoconsacrări.

Adevărurile asupra calităților sau defectelor unui popor ies la iveală mai bine în situații de criză. Ne-am plasat și noi demonstrația dramatică în momente de răscruce: cele două invazii suferite de români în deceniul 4 al secolului trecut. Iată dar cadrul în care se desfășoară dramele noastre „absolute”.¹²

S-a bătut atâta monedă fără acoperire pe chestiunea invaziilor „migratorilor”, care ne-au găsit mereu aici „în calea tuturor răutăților”, încât cel mai curios lucru este de ce „inteligenția” autohtonă nu folosește cele două invazii pe care le-a suferit, ea și ai ei, în 1940 și 1944 – cea ungurească și cea rusească – pentru a înțelege „pe viu” consecințele lor. Aveam atunci, „la îndemână”, două dintre situațiile în care românii, de-a lungul istoriei lor, trebuiseră să-și „păstreze ființa națională”. Nimic nu era deci mai interesant decât de văzut cum o făcuseră... și de tras concluziile.¹³

¹² E de folos să cităm ca martor al acelor evenimente, tot pe filozoful C. Rădulescu-Motru: „3 septembrie 1944. Butoești. Circulă zvonuri din ce în ce mai tulburătoare cu privire la purtarea rușilor în România. Un soldat de origine din Butoești a sosit ieri de pe frontul din Moldova. El istorisește că a fost dezbrăcat până la pielea de ruși și apoi a fost lăsat liber. Că în București asemenea cazuri ar fi regula generală. Rușii maltratează populația și jefuiesc bijuterii pe unde apucă. Ce să fie oare adevărat?”... (C. Rădulescu-Motru, *Revizuire și adăugiri*. 1944, vol. II, Editura Floarea Darurilor, București, 1996, p. 265.)

¹³ Unii, foarte puțini, le-au tras totuși. Și putem cita în continuare din aceeași sursă... „Tot astăzi Radio anunță [scrie în continuare C. Rădulescu-Motru] ruperea relațiilor dintre Finlanda și Germania. Dar în ce condiții demne pentru finlandezi! După ce Germania recunoaște că nu mai poate ajuta cu armată pe finlandezi, aceștia primesc armistițiul cu Rusia, dând termen armatelor germane să se

În ce ne privește, la scurt timp după căderea Zidului Berlinului, de care a beneficiat, ca o codașă, și România, întreaga ființă ne-a fost cuprinsă, subit, de o mare nedumerire. Am fost, deodată, asaltați de întrebări la care ne era teamă să căutăm răspunsuri. Crezusem până atunci, moștenitori ai unei ideologii culturale naționale ce luase calea apologiei, că lumea care ne înconjură, acea „societate contemporană” (în ipostaza ei comunistă), nu mai era cea a părinților noștri, nu mai era... nu putea să fie... cea de la mirificul 1400!... Și urma să credem că nimic din ceea ce se petrecea în zilele noastre nu mai semăna cu ceea ce se petrecuse până atunci. Și asta pentru că iluzia vieții și a demnității trebuia întreținută. Nici atunci, ca în niciun timp, nu trebuia să fie permis să se afle că realitatea aceea, în care ne născusem, era, de fapt, realitatea noastră a tuturor românilor, din vecii vecilor.

retragă din Finlanda. De ce n-am făcut și noi același lucru? Am primit să ne declarăm în război cu germanii, alături de ruși, deși condițiile armistițiului acordate nouă de aceștia sunt mai grele decât cele acordate Finlandei. (C. Rădulescu-Motru, *Revizuirii și adăugiri. 1944*, vol. II, Editura Floarea Darurilor, București, 1996, p. 265. Răspunsul la acest „de ce” retoric, îl oferă C. Rădulescu-Motru singur, cu câteva pagini înainte, dând expresie aceluși sentiment atât de românesc – mereu reinnoit – de dezamăgire a românilor cu românii: „31 august 1944. Butoiești. O mare jale îmi cuprinde sufletul la citirea primelor ziare care-mi vin din București, după pauza de o săptămână. Ziariștii se gudură pe lângă noii stăpâni, cum se gudurau înainte pe lângă cei vechi. Aceleași fraze de adulare și aceleași fraze de ponegrire, izvorâte din înrădăcinatul egocentrism caracteristic nouă românilor. Fiecare se vede pe el și numai pe el. Acum când neamul românesc se află la marginea prăpastiei, a fost de ajuns ca să se formeze un minister în rândul căruia să figureze doi foști șefi de partide, pentru ca de îndată să pornească vânătoarea vechilor politicieniști după afaceri! Au fost convocați la București foștii șefi de organizații județene ale partidului liberal! Măine vor fi convocate, desigur, și organizațiile țărăniste! Zor dar pe viitorii candidați la primărie, la deputăție etc., să se înscrie în partid, pentru a-și asigura un locșor.

Lumea se schimbă de aproape nu e de recunoscut; ce a fost ieri nu mai este astăzi; numai politicianul român este același. Gata la prada averii statului. El este adevăratul pheonix legendar, care renaște din propria sa cenușă, ori de câte ori îl consideri mort.” (C. Rădulescu-Motru, *Revizuirii și adăugiri. 1944*, vol. II, Editura Floarea Darurilor, București, 1996, p. 264.) Lumea se schimba, dar nu și românii!

Oameni de felul filozofului Constantin Rădulescu-Motru, care, dezamăgit de ceea ce vedea în jurul său, trăgea concluzii „nepatriotice”, erau mereu neaveniți:

Și ce-i face pe acești români să se vândă cu atâta ușurință intereselor înstrăinate de acelea ale neamului lor [se întreaba el la 7 iunie 1947 când nu mai puteau fi întreținute iluzii]? Nimic alta decât mediocritatea sufletească. Lipsiți de un resort moral consistent, ei, ca și foarte mulți alți români, din ambiție sau invidie, devin unelte servile în mâna celor puternici. Servind pe cei puternici ei își dau iluzia de a fi de asemenea puternici. Abundența lipsiților de caracter moral, face din România o țară deschisă tuturor imitațiilor, tuturor serviciilor! Înflăcărați naționaliști până mai ieri, comuniști internaționali astăzi, așa de-a rostogoala înaintăm, noi românii în istoria omenirii!¹⁴

Ca să facem o poveste lungă, scurtă, să spunem că, în ceea ce ne privește, am redeschis, în laboratorul de creație pe care ni l-au pus la dispoziție cele două piese din acest volum, discuția asupra adevăratelor calități sau defecte ale românilor. Și mai ales asupra mecanismelor care ne-au făcut să fim ceea ce suntem (și nu ceea ce am dori să fim¹⁵). Trebuie ceva curaj ca s-o faci. Dar nu mult. Trebuie doar să nu vrei să ajungi nici director de ziar, nici la Academie, nici undeva sus în stima românilor... Nici măcar să fii iubit. Să nu vrei altceva decât să afli adevărul.

Ceea ce nu-ți poate lipsi însă, este acel accident insolit, care face ca la naștere, din pură întâmplare – fără să ai vreun merit în asta – să ți se fi deschis o „fereastră către absolut”.

¹⁴ Rădulescu-Motru, C., *Revizuire și adăugiri. 1947*, vol. V, Editura Floarea darurilor, București, 1998, pp. 129-130.

¹⁵ Circulă, în conștiința românească, butada că românii ar fi așa cum îi prezintă I.L. Caragiale, dar ar vrea să fie așa cum și-i dorește M. Eminescu. În realitate, iarăși conștiința aceasta faimoasă românească este alături de adevăr. Românii nu vor deloc să fie cum i-ar vrea M. Eminescu. Dacă ar vrea, n-ar avea decât s-o facă. Ei sunt pur și simplu așa cum sunt, de neschimbat, și se fletează singuri când văd că un asemenea om „mare” i-a lingușit. În sufletul lor ei îl disprețuiesc pe M. Eminescu, pe care-l simt că e un rătăcit ce se iluzionează în mod trist.

TEATRUL ONOAREI

ÎNCERCAREA

PERSOANELE

OCTAV, 27 de ani

LUCIA, 29 de ani

PAUL, 30 de ani

LAURENȚIU, 40 de ani

COLONELUL, 55 de ani

LOCOTENENTUL, 23 de ani

Un soldat

TABLOUL I

Spațiul scenei înfățișează o odaie destul de largă, plasată undeva într-o clădire de birouri închiriate și care adăpostește „redacția” uneia dintre acele nenumărate reviste editate de tineri înainte de război. În fund, dinaintea ferestrei largi, cu imaginea orașului, se află masa întinsă, folosită ca birou de redacție, încărcată cu dosare, cărți și ustensile de tot felul, pe care se găsește și mașina de scris. Are împrejur patru, cinci scaune. Un raft, undeva în stânga, cuprinde un număr mare de dosare voluminoase înfundate pe oriunde s-a putut. E, desigur, „arhiva redacției”. Cărți sunt așezate și prin colțuri. Pe raft se zărește un aparat de radio de tipul anilor '40. Intrarea se face prin dreapta printr-o ușă înaltă dublă. Tot pe acolo e și unicul cuier, acum acoperit excesiv de haine și pălării. În stânga, în prim-plan, un pat simplu, de campanie, așezat incomod, trebuie să arate că odăii i s-a dat de curând o destinație provizorie, căci aici locuiește de ceva timp Octav, unul dintre eroii celor ce urmează. Pe patul nefăcut se află aruncate haine. O valiză, așezată pe podea, deschisă, trebuie să sublinieze pregnant provizoriul noii situații și totodată o sosire sau o plecare iminentă. În fine, tot acest mobilier nu trebuie să-i ia încăperii aerul de larghețe și simplitate. Acum fereastra este deschisă către după-amiaza frumoasă de afară și o adiere agită perdelele subțiri și totodată numeroasele file de pe masă. Din când în când zgomot de motor

de camion răzbate din stradă, căci suntem la Cluj, în inima Transilvaniei, la 11 septembrie 1940, când primele trupe maghiare au pătruns în oraș, în urma „dictatului” de la Viena.

SCENA I

IULIA, apoi PAUL

Iulia, singură în odaie, pradă unei nerăbdări ce se simte, încearcă să pună ordine în hainele aruncate pe pat. Dar mâinile se mișcă parcă fără resort în gândire, privirea îi e fixă și se înțelege că e atentă la orice zgomot ce vine dinspre ușă, vădit fiind că așteaptă pe cineva. Are douăzeci și nouă de ani. Trăsăturile feței sunt bine desenate, cu o ușoară linie de duritate în totul. Astfel gura, puțin mai mare decât obișnuitul, cu buze desăvârșit conturate, sugerează forță atunci când vorbește, dezvelind dinții puternici. Ochii sunt însă visători și foarte depărtați de linia nasului care, drept, sugerează fermitate. Părul blond-strălucitor e răsucit la spate și lasă liber gâtul lung și puternic. Acestui cap cu trăsături nordice îi corespunde un corp athletic, cu membre și mușchi subțiri, dar bine conturați, ce pare mai curând slab. Dar tocmai contrastul dintre vizibilitatea mușchilor și subțirimea femeii dă impresia de forță potențială. Mâinile și picioarele sunt lungi și zvelte, iar spatelile lipsit de orice masivitate este drept, cu umeri depărtați. În acest corp de o subțirime viguroasă, numai sânii, independenți parcă sub greutatea lor elastică, aduc o notă contrastantă de la linia generală. Toate aceste trăsături sunt înfrumusețate acum, la această vârstă, de un fluid de inteligență ce le străbate încontinuu sub aparență de nervozitate, fără de care perfecțiunea formelor e caligrafie de „model”, nu frumusețe. Este vorba însă de acea inteligență naturală ce-și are parcă izvorul direct în sexualitate, și nu de starea de confuzie între masculinitate și feminitate, făcută din zdrențe și petece de cultură. S-au auzit bătăi în ușă și Iulia merge să deschidă. Paul e un bărbat de treizeci de ani, cu înfățișare hotărâtă. Are frumusețea sportivă a omului de acțiune, venind din calmul pe care îl dă conștiința forței personale.

IULIA:

Oh, Paul, ai venit! Eram disperată de această așteptare. Ce vești ai?

PAUL:

Nu fi îngrijorată, Iulia. Se va face.

IULIA

(*neliniștită*): Dar cum? Când?

PAUL:

Astă seară chiar. Când Octav sosește, mă duc să întâlnesc oamenii care mă așteaptă. Vreau doar să fiu sigur că ajunge aici cu bine. În cursul acestei nopți veți fi trecuți în Regat.

IULIA:

Sunt oameni de încredere?

PAUL:

Mai curând m-aș îndoi de mine, decât de ei.

IULIA

(*încearcă să-și mai potolească din agitație*): Oh, Doamne, ce zile am ajuns să trăim... (*Parcă s-ar dezvinovăți*): Paul, tu trebuie să înțelegi, Octav nu poate rămâne aici...

PAUL:

Desigur, Iulia... Noi toți înțelegem. El nu e pentru locurile și timpurile astea. Te rog dar, nu te mai frământa atâta.

IULIA:

Oamenii spun că s-ar fi întâmplat grozăvii în Nord.

PAUL

(concentrat acum, cu privirea într-o parte): S-a aflat chiar acum că niște bande paramilitare de unguri au omorât toți locuitorii unui sat, Trăsnea. Cei câțiva care au scăpat, spun îngroziți c-ar fi fost omorâți aproape trei sute de săteni... S-a deschis focul asupra populației românești cu întreg armamentul din dotare, după care s-a dat foc satului... Preotul însuși ar fi ars împreună cu biserica... *(Cu un calm înghețat, în vreme ce Iulia ascultă cu privirea speriată.)* Unei femei i s-au tăiat mâinile, alta, însărcinată, a fost împunsă cu baioneta... Pe copii i-au aruncat înapoi în casele care ardeau ca niște ruguri.

IULIA

(înghețată): Să fie adevărat?

PAUL:

Un ungar ar fi lăsat o grenadă lângă un copil de doi ani care a fost sfărțec.

IULIA

(cu gândurile ei): Ce se întâmplă în oraș?

PAUL

(după ce răsuflă): Oamenii aici, în Cluj, sunt înspăimântați. De câteva zile aceleași bande umblă pe străzi agresând lumea. Bat pe oricare român întâlnit în cale... bărbați, femei... Aproape nimeni nu se mai aventurează pe străzi. Dar nici cei care nu mai ies din casă nu sunt în siguranță... Se sparg geamuri și chiar se intră în locuințe. În dimineața asta, însă, au sosit în oraș primele trupe ale armatei ungurești și oamenii speră să se pună capăt abuzurilor.

IULIA

(mereu preocupată de spaima ei): Cum va ajunge Octav? Ar fi trebuit să merg în întâmpinarea lui...

PAUL:

Mi-a cerut să-ți transmit să-l aștepți aici, la redacție. De la spital va veni direct, fără nicio întârziere. Deși încă slăbit, gândul îi era la revistă.

IULIA:

Ce se va alege de revista noastră? A pus atât de mult din viața lui în ea...

PAUL:

Vom continua, Iulia. Cândva... mai târziu. Tu însoțește-l la București. Are nevoie de tine. Noi toți îl iubim, dar... aici, în aceste momente, e nevoie de luptători... Iar el e... (*Ezită:*) convalescent încă.

IULIA

(*cu recunoștință în glas*): Îți mulțumesc pentru cuvintele tale. Eu însămi am atâta nevoie de el... (*Din străfunduri tulburate de neliniște, mai mult pentru sine:*) E din ce în ce mai afectat...

PAUL:

Este prea delicat pentru timpurile astea. Talentul și inteligența sa deosebite îi măresc sensibilitatea și îl împiedică să ia lumea așa cum e. De aceea îi e atât de greu să trăiască. (*Dar se gândește la chestiuni concrete.*) Acum, că Octav va pleca, voi lua la mine arhiva redacției... Mă întorc, deseară, să împachetez din dosare și hârtii... Poate voi putea să fac un transport chiar în noaptea asta.

IULIA

(*revine de undeva, cu gesturi prea grăbite*): Da, sigur... Să împachetăm... (*Dar nu apucă să atingă nimic, căci pe ușă a intrat Octav.*)

SCENA II

IULIA, PAUL, OCTAV

Octav e un bărbat de douăzeci și șapte de ani, potrivit de statură, aproape slab. Fizic, are acele calități de frumusețe, care, însoțind individul din copilărie, trezesc în jur simpatie și creează complexul de factori ce, mai târziu, îl vor face să-și construiască în sine iluzia „superiorității” sale. Părul îi este castaniu. Ochi, întunecați, deși prin liniștea lor pot părea niște hăuri de melancolie, câteodată aduc dinăuntru la suprafață vaste energii. Nasul și gura, desenate în linii precise, au noblețe. Dar expresia chipului său, în ciuda unor rare momente de seninătate, este un rictus continuu corespunzător frământării interioare. Acum fața îi este slăbită și de boală. A rămas nemișcat cu pălăria în mână.

IULIA

(care a vrut parcă, într-un elan, să-l îmbrățișeze, pironită în fața răcelii lui, abia îi ia mâinile și-l conduce să șadă pe un scaun, ca pe un bolnav): Octav, iubitele, ești bine?

OCTAV

(luând notă de realitate se destinde. Cu un zâmbet depărtat, totuși cordial): Sunt bine... Dar tu? *(Parcă abia acum îl observă pe Paul):* Voi?

PAUL

(nu ia act de starea lui Octav ci, așezându-se pe un scaun în fața lui, îi vorbește cu hotărâre): Octav, e bine că ai ajuns aici fără incidente... Știi ce se întâmplă în oraș...

OCTAV

(vorbește tăgădat): Doar vag... Numai din auzite... Ce se vorbea în spital...

PAUL

(așteaptă o intervenție, mai mult din partea Iuliei, apoi, cum aceasta nu sosește): În ce vă privește, nu e timp de pierdut. *(Pauză mai lungă.)* Octav, am așteptat să vii ca să pot pleca să întâlnesc oamenii care vă vor trece peste noua frontieră. Așadar, tu să-ți aduni în grabă tot ce vrei să mai iei cu tine și să fii gata ca peste o oră, două, când se va întuneca, să plecăm... *(Pentru că Octav tace, aruncă o privire semnificativă Iuliei, apoi se ridică.)* Așadar, vă revăd în scurt timp.

Cum cei doi se privesc doar și nu răspund, Paul iese.

SCENA III

IULIA, OCTAV

Iulia îl privește un timp pe Octav care s-a rătăcit prin cotloanele sale interioare.

IULIA

(după un timp, cu o ușoară suferință în glas, rupe tăcerea ce se așternuse în odaia cuprinsă încet de umbrele înserării): Octav, pe ce cărări îndepărtate rătăcești, în clipa asta... fără mine?...

OCTAV

(cu chipul frământat, privind undeva în podea, nu răspunde, face doar un gest vag cu mâna.)

IULIA:

Iartă-mi, dragul meu, acest „fără mine”. Uite, în loc să vorbesc de problemele imediate, practice, aștept o rezolvare a chinului meu personal... *(Are un gest.)* Dar ce pot face, dacă potolirea neli-niștii mele e mai urgentă decât orice pericol ce-ar putea veni din

afara pereților încăperii acesteia?... (*E în toată atitudinea ei o dispe-rare fierbinte care erupe:*) Am nevoie de tine, Octav. Mi-e groază să rămân mereu singură. În zilele din urmă, de când te-ai mutat aici, departe de mine... și apoi, cât timp ai stat internat în spital... mi-a pătruns în suflet o panică pe care zadarnic încerc s-o alung. Nu știu ce mi-a provocat-o. Câteodată, cel mai mărunț fapt, apa-rent fără semnificație, mă umple de o spaimă care mă paralizează și trebuie să rămân atunci în odaie. Nu pot nici să mai mișc... Este teribil ce-ți spun, dar e adevărat... Iar de azi dimineață, uniforme, ungu-rești pe care le întâlnesc la tot pasul, camioanele care remorchează mereu tunuri, motocicletele care ridică nori de praf în piață... Mi-e teamă c-am să mă îmbolnăvesc... (*Octav ridică privirea, Iulia își ia seama.*) Iubirea noastră era pentru mine unicul suport.

OCTAV

(*vag*): Dar, ar trebui să fie încă.

IULIA:

Aceste absențe ale tale, apoi aceste tăceri, mă neliniștesc adânc. Să înțeleg din schimbarea pe care o văd, de câțva timp, la tine, imputarea mută că eu sunt cea care te-am îndemnat să vii aici?... Mă simt responsabilă pentru tot ce s-ar putea întâmpla.

OCTAV

(*protestează*): Dar e o copilărie ce spui tu, Iulia. Eu însumi am dorit să vin la Cluj... (*Vorbește tărăgănat, parcă fără sine, ca o schim-bare de registru:*) Trebuia să plec cât mai departe de București... să caut undeva un climat de seriozitate și de omenie de care sufletul meu ulcerat avea atâta nevoie.

IULIA

(*dezolată de realitate, dar încurajată acum de destinderea sesizată la bărbat*): Și uite ce-ai găsit! Ardealul acesta minunat al

nostru e un pământ periculos mereu... Trebuia să fi venit eu la tine... Știu, iubitele, că spun copilării. Știu că nu asta poate fi cauza schimbării tale. (*Octav face un gest.*) Nu, nu mă contrazice. Nu pot spune precis ce anume, dar ceva s-a schimbat între noi. Nici un argument nu-mi poate liniști inima. Ea e cea care simte primejdia... S-a strâns asemeni unei frunze chircite de frig... Nu cunoaște cauzele, dar suferă efectele... (*E aici ecoul unei dureri.*) Nu suntem fericiți, Octav.

OCTAV

(*o întunecare a privirii traduce propria-i frământare*): Nu suntem, Iulia.

IULIA

(*e crescută în ea, acum, toată neliniștea iubirii*): Dar când iubești cum iubesc eu, dacă acolo nu e fericire, este numai chin de fiecă clipă. Sufăr simptomele bolii, dar nu-i cunosc natura... (*Ezită.*) Este legătura noastră ceea ce te apasă? Mă torturează ideea că iubirea noastră, care ne-a făcut fericiți în trecut, a început să se destrame... Abia perceptibil, dar cu atât mai de nesuportat pentru mine.

OCTAV

(*parcă pentru întâia oară atent la ce spune femeia*): Dar, Iulia... iubito... tocmai legătura noastră e singurul lucru care nu se schimbă, când totul se prăbușește împrejur... (*Cu tandrețe concentrată, îi ia mâinile, căci sunt față în față*): Eu însumi trec acum printr-un moment greu al vieții... În mine, sub aparența aceasta de calm, se prăbușește totul cu un zgomot asurzitor.

IULIA

(*îndurerată*): Dar nu e drept ca trecutul care se prăbușește în tine, să mă îngroape și pe mine, sub dărâmături. Nu vreau să te pierd! Nu vreau să ne pierdem!

OCTAV

(este cu desăvârșire abătut, dezvelește încet răni deschise): Ceea ce-mi ceri tu, Iulia, eu ți-am dat demult. Dar, dacă dragostea e o condiție a fericirii, această condiție singură nu e suficientă pentru fericire. Iubirea, oricât de absolută... și cum altfel este ceea ce simt eu pentru tine, dacă nu iubire absolută... nu poate umple anumite goluri în conștiință. Eu însumi sunt nefericit. Nu poți da cuiva mai mult decât ceea ce tu însuși ai... Și apoi, Iulia, nici nu știi dacă fericirea este posibilă în lumea aceasta. În lumea asta, așa cum e ea alcătuită, nici măcar nu e de dorit. Cum am putea noi, în aceste condiții, cere fericire? Ar însemna să ne situăm într-o gravă contradicție morală.

IULIA

(simte c-ar fi unul dintre puținele momente în care ar putea pătrunde în adâncurile îndepărtate ale sufletului bărbatului): Octav, de ce nu-mi împărtășești ce te frământă? Văzându-te mereu departe de mine în preocupările tale, am sentimentul dureros că mă lași să aștept undeva în antecamera sufletului tău... Ce se întâmplă cu tine? Ce se întâmplă cu noi?

OCTAV

(s-a ridicat de pe scaun și se va plimba prin încăpere în timp ce Iulia, așezată, îl va urmări doar cu privirea. Femeia va fi astfel un element stabil față de acest bărbat ce rătăcește printre idei. De altfel, uneori se pare că el vorbește aproape numai pentru sine): Nimic altceva, Iulia, decât că sunt grav rănit de spectacolul lumii în care trăim... Trăim o farsă de proporții uriașe... Societatea românească de azi e de o lipsă de rigoare insultătoare pentru inteligență... Pentru nenorocirile acestui an, 1940, când granițele țării se prăbuesc, istoria va acuza societatea de azi, mereu de acum înainte... Iar eu, care nu vreau să fiu parte din lumea asta eronată, nu mă mai regăsesc.

IULIA

(*își susține cauza*): Dar nici nu suntem parte a acestei lumi, Octav! Și chiar dacă nu ne putem sustrage să suferim consecințele ce decurg din mizeria ei... pe plan social adică... nu trebuie să-i jertfim și viața intimă. Nu ne putem lăsa victimizați de două ori!

OCTAV

(*parcă un curent i-a pus în mișcare resorturile interioare, revine de departe, animat, mândros chiar*): Dar nu vezi, Iulia, că tocmai în asta constă nenorocirea noastră?! Tocmai în faptul că suntem parte a acestei lumi?! Și, hai să n-o mai numim... așa, cumva abstract... „lumea aceasta”. Este doar o lume foarte precisă: lumea românească! Este acea „trăire românească” despre ale cărei calități închipuite am fost mințiți de către o cultură apologetică.

IULIA:

Iubitule, te avânți pe un teritoriu interzis. Este tot ce avem... Tot ce avem dreptul să avem... Această biată „trăire românească”.

OCTAV

(*aproape cu revoltă*): A, nu! Spectacolul ofensivei împotriva oricărei trăiri înalte nu mai este de suportat pentru mine. Eu, cu mintea mea, cu sufletul meu, cu voința mea, sunt, în mod logic, clasat în mijlocul acelei farse colosale, care e societatea românească. Nu vezi, Iulia, că și aici, consecințele aceste trăiri... caraghioase, dar triste... ne urmăresc?! (*Parafrazează:*) O, cât de tristă, dar cât de plină de humor?!

IULIA:

Dragul meu, cel mai de bună credință dintre oameni ar fi fost depășit de evenimente.

OCTAV

(prea îndelung rănit): O, nu! Procesul dintre societatea românească și eul meu este cu mult mai complicat. Simt amar în gură numai când sunt silit să asociez termenii de societate și de românesc. Pentru că în realitate nu e acolo decât o animalică foșcăială de escroci.

IULIA:

Ești prea aspru.

OCTAV

(cu încrâncenare): Ce altceva e țara asta în care sunt blestemat să trăiesc, decât un tărâm hidos care împinge un soi de temporari în posturile de conducere, în vreme ce titularii par a fi plecați undeva în vacanță... în politică, în știință, în artă?... Pentru că a fi lider înseamnă a fi născut cu acea capacitate sporită de a pătrunde în esența lucrurilor, dincolo de aparențe... de a săpa la originile adevărului. Este a vedea, acolo unde ceilalți sunt orbi... Căci, din nefericire, lumea, care de aceea este atât de urâtă, s-a organizat deja după legile false ale miopiei generale... Iar a fi capabil de a cunoaște, Iulia, este a fi capabil de a spune mereu adevărul, indiferent de consecințele pe care acest adevăr le-ar avea asupra ta. Ei bine, în capacitatea de jertfă stă demnitatea liderului sau nu mai e acolo nicio demnitate. Să facă față situațiilor celor mai potrivnice, exemplar, acționând ca și cum totul ar depinde numai de el. Iată esența unui exponent!... *(Cu sarcasm în voce)*: Țara asta nu produce însă decât generații după generații de escroci care, cu mințile lor josnice, au aflat cumva că au trecere pe undeva noțiuni ca intransigență morală, competență, și le mimează și ei... cum mimezi o falsă noblețe. Se folosesc de enunțarea lor pentru a dobândi tocmai acea poziție pe care o dă gradul ridicat de individualizare a liderului... E aici un mimetism grosolan și dăunător. Mimând ceea ce nu ești capabil să întrupezi cu adevărat, comiți

un fals. Și comițând acest fals, te situezi tu, om de rând, acolo unde ar trebui să fie o conștiință autentică. Subminând printr-un fals autoritatea adevăratului lider, a celui ales, lucrezi împotriva interesului general. Nevăzând și neauzind apoi nimic din ceea ce se petrece în esența lucrurilor și faptelor, dar încercând să faci față acestei situații de substituie, nu produci decât derută și regres... (*Respiră o clipă, apoi cu un dezgust nemărginit:*) O lume fără elite... un înspăimântător tărâm foșcând de ființe incapabile și lașe! Cine suntem noi, Iulia? Ce este acest popor care evoluează etern între sălbăticie și Caragiale?

IULIA:

Dar de multe ori oamenii aceștia cred sincer în ei înșiși. Fac ceea ce fac, din bună-credință.

OCTAV

(*mustește în el nemulțumirea, dar este în vocea lui și un anume sarcasm*): Nici asta nu e adevărat! Dacă în condiții favorabile, de pildă când istoria netezește drumul adevărului... deci tocmai în lipsa încercării care să reclame o verificare a conținutului presupus formelor... propria lor confuzie mai poate fi acceptată ca posibilă, în condiții însă, în care conștiința este violentată, confuzia nu mai este posibilă. Toți acești șarlatani întreprinzători, ce până atunci au afirmat cu furie cinstea, intransigență morală, vocația sacrificiului își cunosc limitele. Dar lipsindu-le adevăratul spirit de sacrificiu în numele ideilor ai căror paraziți au fost, sfârșesc penibil prin a-și pune de acord conștiința cu faptele. Răul li se pare necesar atunci, acestor profesioniști ai compromisului... și farsa continuă... (*Cu amărăciune încărcată de dispreț:*) Falși politicieni, falși artiști, falși poeți academicieni... când adevărații lideri, adevărații artiști, adevărații poeți sunt izolați sistematic și declasați... (*Ca o concluzie amară:*) Iată civilizația românească!... Iar astăzi, când catastrofa asta istorică a lovit din plin, e o dezertare generală.

IULIA:

Ești prea exigent cu cei din jur, dragul meu.

OCTAV:

Lipsa de organ pentru receptarea lumii morale, la această... „societate românească” (*A pronunțat cuvintele „societate românească” cu sila cu care ești forțat să scuipi*), mi-a devenit de nesuportat.

IULIA:

Dragul meu, nu spune cuvinte prea aspre la mânie. Suntem cu toții sub vreme... Și eu și tu și toți cei care ne înconjoară... Nu e prima oară în istoria noastră când trebuie să trecem prin astfel de momente.

OCTAV:

Dacă ar fi numai asta... Dar în spatele clasicei despovărări de vină, încep să întrezăresc o altă realitate. Vezi tu, Iulia, adâncă barbarie în mijlocul căreia apărusem mi se părea ceva nou, insolit, adică o discontinuitate. Acum însă... Un anume adevăr se încorporează cumva în ființa mea. Simt că nu voi putea... dar nici n-aș vrea... să rezist acestui asalt ce este al adevărului... despre mine și despre ai mei. (*Are o mișcare interioară de revoltă:*) Ah, mi-e silă să mai pronunț acest hidos „ai mei”! (*Revine mai calm:*) Simt, presimt, că el... acest adevăr... o să-mi răcească inima. Poate că o să mă lase descoperit în credințele mele cele mai intime, contrazis în ceea ce făcea rațiunea existenței mele ca membru al unei comunități. Poate că la urmă nu va mai rămâne nimic în picioare în sufletul și-n mintea mea, decât un incendiu de credințe de trecut. Dar eu nu mă simt dator față de nimeni... și nici față de mine însumi... să întorc față de la acest adevăr.

IULIA

(*nihilismul nu e propice iubirii, oricum*): Sunt lucruri pe care n-ar trebui să le spunem. Chiar dacă le vom fi aflat.

OCTAV:

O, nu! Accept orice înjosire, dar nu mi se poate cere totuși să mă cobor într-atât încât să mă număr printre cei... din tagma „patrioților”.

IULIA

(*tace rănită.*)

OCTAV:

Nu datorez nimic acestei societăți care... fiind altfel decât mine... mă declassază. De aceea nu-i datorez nici solidaritatea în minciuna despre ea însăși... Și simt astfel pentru faptul că s-a întâmplat să fiu purtătorul... sau cum să-i spun: mediumul?... acelei stări, ciudate... și foarte rare pe aici... în care se găsesc anumite spirite aflate în imposibilitatea de a concilia structura lor internă cu imperfecțiunea, echivocul și urâtenia lumii în care trăiesc. Iar dacă, din cauza acestei nepotrivi, nu mă pot așeza la masa vieții în comun, voi avea demnitatea de a rămâne eu însumi împotriva a orice și a oricui.

IULIA

(*abătută*): Mereu spui eu... și poate că ar trebui să spui noi... Atunci am fi doi oameni care se iubesc. Care au avut nesperata șansă de a se găsi. (*Cu capul plecat*): Numai asta ar trebui să conteze. Ceea ce ne înconjoară... tocmai pentru că este ceva atât de urât... n-ar trebui să aibă dreptul să ne cenzureze fericirea.

OCTAV:

Ba, tocmai, că ne cenzurează, Iulia. Pentru că eu refuz să fiu doar o ființă biologică, existând numai ca să perpetuez viața la nivel josnic. Mă abțin... chiar și între granițele României... să fiu un om. Or, omul are vocația... imperioasă, de nestăpânit... de a realiza ideea morală. Așadar, între om și aceste ființe josnice, cărora li se spune cu totul impropriu de asemenea „oameni”, e o deosebire calitativă, e o deosebire de specie. Iar eu nu pot să accept,

organic, să-mi epuizez singura viață din întreg cuprinsul universului în rândurile unei colectivități ce nu apare decât ca o iederă ce se agață de sol, doar ca să se reproducă.

IULIA

(e acum cu desăvârșire abătută, sub impresia vorbelor lui Octav. Dincolo de vorbe, ea acuză patima pe care o simte urcând în vocea bărbatului, din adâncurile cele mai intime, cele mai demne de crezare.)

OCTAV

(s-a abandonat total „șicnelii” lui „absolute”): Sunt dezolat, Iulia, dar în haosul ăsta de nemărginită impostură nu putem trăi ca niște mimoze neatinse și nepătate de barbaria din jur... De aceea n-avem nicio șansă... Pentru că viața e prea urâtă aici, prea de nesuportat.

IULIA

(știe ce spune): Iubirea noastră, Octav, e mai presus de tot ce ne înconjoară. Căutarea asta, nerezonabilă, a unei lumi perfecte nu poate aduce fericirea. Numai ceea ce e imperfect e din aceeași familie cu noi... atât de imperfecti noi înșine... și au căldură asemeni nouă... Aspirațiile tale au răceala oțelului și sfârșesc prin a răci inima... Iubirea, acest lucru atât de fragil și trecător, e singura perfecțiune. Ea are șansa să dureze tot atât cât ființele noastre perisabile. Iată singurul, adevăratul absolut. Și, totodată, marea noastră șansă.

OCTAV

(aiurează sau, poate, nu?!): Iubirea care nu se sprijină decât pe afecțiunea naturală a sufletelor nu mă mulțumește.

IULIA

(e femeia care îl poate face fericit pe „bărbatul adevărat”): Dar nu e tocmai această afecțiune naturală a sufletelor iubirea însăși?

OCTAV

(nici nu mai știi dacă un asemenea „bărbat adevărat” e de dorit. Dar nici că româncea, această „cadână” daco-orientală, i-ar bănuia existența!): Iubirea, Iulia, trebuie să se ridice pe sentimentul valorii... Vreau să mă iubești, dar nu cu prețul unui fals... Nu vreau să fiu beneficiarul unei neînțelegeri... un intrus. Și ce altceva aș fi pentru tine dacă ființa mea, cea adevărată, ar rămâne necunoscută... sau neînțeleasă. Căci există, undeva în alcătuirea mea intimă, ceva ce eu prețuiesc mai presus decât orice altceva. Acel ceva vreau să fie iubit. Pentru că e singurul lucru care merită *(A apăsât pe „merită”)* să fie iubit și deci pentru care merit să fiu iubit și eu... o persoană de altminteri insignifiantă... una dintre milioane...

IULIA:

Dragul meu, tu vrei ca iubirea să îngenuncheze în fața valorii. Iubirea nu ține cont de astfel de categorii.

OCTAV

(deplasat acum, sau iarăși, poate nu?): Dar ar trebui să țină.

IULIA

(știe mai mult despre iubire decât el): Nu, dragul meu, iubirea e altceva. Ea este pur și simplu... iubire. Nu-mi cere să iubesc cu mintea... Acel lucru de care vorbești tu, nu e iubirea adevărată. Nu e decât o infatuare în fața unui palmares... Eu te iubesc, pur și simplu.

OCTAV:

Nu este de ajuns, Iulia. Ca să mă poți iubi pe mine, cel adevărat, trebuie să mă înțelegi. Să înțelegi în ce constă izvorul acestei neliniști continue și mistuitoare. Te vreau ca mine... Și nu doar să-mi împărtășești credințele impus... *(Bărbat, cu orgoliu de bărbat:)* Vreau ca ele să-ți aparțină organic.

IULIA

(*e confuză oarecum, mai mult pentru că simte, din instinct, că iubirea e altceva decât ceea ce bărbatul crede a fi, vorbele lui încredințându-o foarte puțin că e iubită cu adevărat*): Să nu te îndoiești de mine!...

OCTAV

(*s-a așezat acum pe scaun în fața Iuliei. Cald*): Am trăit mereu cu convingerea că noi doi semănăm... Când te-am cunoscut, am avut revelația de a descoperi un alter ego... Nu, nu mă îndoiesc de tine, Iulia. Cred cu toată tăria că, în situații identice, noi am acționa la fel.

De fapt, pentru cititorul rar căruia i se adresează lucrarea noastră, ea s-ar putea termina și aici. Pentru cel cu receptor pentru drama acestui tip de sensibilitate, în monologul eroului meu se află deopotrivă și punerea și rezolvarea problemei, așa cum într-o picătură de apă se află întreagă compoziția oceanului. Monologul acesta febril, fără îndoială că monoton pentru majoritatea cititorilor, este numai modalitatea de exteriorizare – cum o spune eroul însuși –, a „acelei stări, ciudate și foarte rare, pe aici, în care se găsesc anumite spirite aflate în imposibilitatea de a concilia structura lor internă cu imperfecțiunea, echivocul și urâtenia lumii în care trăim”. Pentru cel căruia acest rar caz psihologic îi este străin, replicile dinainte n-au fost, pe bună dreptate, decât un prolog. Acest cititor se situează deci pe vechea poziție, „clasică” și așteaptă de la genul dramatic confruntarea, clasică și ea, între caractere, dacă nu chiar între datele unei situații conflictuale. Noi credem însă că acesta nu-și are nicidecum întemeierea de a fi în faptul că e reprezentat pe scenă și că „acțiunea” într-o dramă este chiar contrară intereselor ei intime. Spectaculosul constă în mișcarea în conștiință, nu pe tăblia scenei. Drama nu-și are rădăcinile în evenimentele exterioare – politice, sociale, biologice. Ea constă în acel mecanism secret, fragil, al conștiinței care suferă o acțiune de dezechilibrare în atingere cu mediul – politic, social, biologic. Varietatea mediilor impune numai varietatea situațiilor dramatice. Câte situații dramatice, atâtea aspecte ale dramei în exterior, în

interior fiind vorba de una și aceeași suferință, oricât de diferite ar fi cauzele care au provocat-o. Drama constă dar în confruntarea dintre o idee – trăită cu sinceritate – și realitate, fiind de fapt punerea adecvată a problemei compromisului conștiinței. Acesta este și motivul pentru care ea se desfășoară totdeauna în spațiul tinereții. Tragediile se pot întâmpla oricui, drama este trăită numai de bărbatul tânăr. În continuare, întâmplările ce vor urma vor fi ilustrarea unei desfășurări logice a unui lanț de cauzalități, pornit din datele conștiinței eroului. Va fi ilustrarea tehnică a meandrelor unei drame ce, ca să spunem așa, își ajunge sieși, prin punerea problemei doar, lucru priceput deja de către cititorul adecvat. Acum, de afară, se aude zgomotul unui motor de automobil, apoi voci. Prin dreptul ferestrelor întunecate, se plimbă lumina unui reflector.

OCTAV

(se apropie de fereastră și privește cu oarecare precauție): Sunt ungurii, jos, în fața clădirii.

Apoi zgomotele și glasurile vin de undeva din interiorul imobilului, nu departe de ușa odăii.

IULIA

(cu spaimă în toată făptura ei): Ar putea veni aici?

Ca în așteptarea unui destin cunoscut, cei doi rămân în mijlocul încăperii cufundați în semiîntuneric, în vreme ce vocile se aud mereu mai aproape, urmate de puternice bătăi în ușă, care se repetă apoi mai insistent.

TABLOUL II

Un beci într-o clădire care, înainte de evenimentele de acum, a îndeplinit și funcția de închisoare, dar a fost transformată, chiar în această zi, în cartier al armatei maghiare în oraș. Pereții sunt vopsiți în eternul albastru și sunt acoperți cu scrijelituri: „aici a stat...” etc. „Gratiile”, nelipsite nici în trecut ca simbol al existenței pe aici, dar devenite în această vreme „totalitare”, trebuie să fie și ele evidente (eventual, la o fereastră îngustă, zidită). Câteva banchete de lemn, joase sunt aliniate la perete. Intrarea se face prin dreapta, prin ușa grea cu vizor. Lumina, slabă, vine de deasupra ușii. Beciul este, pentru un timp, cufundat în semiîntuneric.

SCENA I

PAUL, LAURENȚIU

Brusc, lumina se aprinde și se aude zgomotul zăvorului. Paul, care stătea pe podea, rezemat de peretele din fund, ținându-și capul sprijinit pe genunchi, ridică ostentiv privirea, dar, orbit de lumină – slabă, dar prea puternică totuși pentru el – trebuie să-și acopere ochii cu palmele. Zgomotul încetează, fără ca ușa să se deschidă, iar lumina se stinge cufundând iarăși încăperea, pentru un timp, în același semiîntuneric. Când, pentru a doua oară, zgomotul zăvorului se

repetă și lumina se reaprinde, ușa se dă de perete și Laurențiu este împins înăuntru de către un soldat ce mai mult se ghicește afară. E un bărbat în jur de patruzeci de ani, cu înfățișare de intelectual: poartă o barbă scurtă, care îi lasă însă obrajii rași; ochelari etc. Are maniere de gentlemen englez: nu participă emoțional la convorbiri – foarte rar se enervează –, enunță doar, calm, adevăruri pe care spiritul său, sceptic, le-a aflat cumva, aproape miraculos.

LAURENȚIU

(*îl recunoaște pe Paul care-l privește numai, fără interes*): Paul! Dumneata?

PAUL

(*nu arată vreo surpriză*): Dar... dumneata?

LAURENȚIU

(*se află încă sub șocul provocat de evenimente*): Arestat!... Nu puteam dormi și ieșisem în balcon, când am auzit bătăi în ușă. Am deschis și am fost... cum să spun?... pur și simplu apucat, urcat într-o mașină și adus aici... (*Ridică din umeri.*) Fără nicio explicație.

PAUL:

Nu știi de ce?

LAURENȚIU:

...Absolut nicio idee. (*Abia acum se uită împrejur.*) Ești demult aici?

PAUL

(*tot fără interes*): Câteva ore... nu-mi dau seama.

LAURENȚIU

(*urmărește un fir*): Dar ce legătură poate fi între arestările noastre?

PAUL:

Cred că totul trebuie pus în legătură cu omorârea... în noaptea asta... a unui ofițer ungur.

LAURENȚIU

(*surprins*): Un omor?... Ce legătură pot să am eu cu acest omor?...

PAUL:

Asta vor să afle și ei.

LAURENȚIU:

Dar nici nu auzisem de așa ceva până acum!

PAUL

(*ridică mereu din umeri*): Ce importanță are? Dacă le trebuie cu tot dinadinsul un vinovat...

LAURENȚIU

(*destul de calm*): Poate că e totuși o neînțelegere.

PAUL:

O neînțelegere?... (*Mai animat*:) Doar nu-ți închipui că ungurii s-or fi așteptat să intre în Ardeal așa cum trec prin pusta lor... fără să întâmpine rezistență... Fii sigur că sunt pregătiți dinainte de represalii. (*Ridică din umeri*.) E doar în logica lucrurilor. Dacă n-ar face-o, actele noastre de împotrivire s-ar înmulți. Evident că vor să dea un exemplu... de ce-i așteaptă, în viitor, pe toți aceia care au de gând să li se opună.

LAURENȚIU

(*îngândurat*): Chiar și un exemplu, nu poate fi dat așa, la întâmplare...

PAUL:

Un simulacru de judecată n-are nevoie de vinovați. Dimpotrivă... Și apoi, în ceea ce mă privește, între cei suspecți, eu sunt printre primii, cu siguranță.

LAURENȚIU:

Vorbește mai încet, te rog.

PAUL

(mai mult indiferent, decât cu ironie): De ce ești atât de îngrijorat? Dacă e vorba de o neînțelegere... Până la urmă trebuie să ajungi în fața cuiva. Te vei explica...

E întrerupt de zgomotul zăvorului. Cei doi așteaptă cu oarecare încordare, Laurențiu în picioare, căci a rămas așa de la început. Ușa se dă de perete, iar Octav și Iulia sunt împinși înăuntru.

SCENA II

PAUL, LAURENȚIU, OCTAV, IULIA

LAURENȚIU

(surprins): Voi?

PAUL

(surprins și parcă frustrat de această dată): Arestați?!

OCTAV

(e la fel de inactual ca și la începutul tabloului precedent. Cei doi așteaptă o lămurire, el nu răspunde, merge, împreună cu Iulia, lângă perete, dar rămân amândoi în picioare.)

LAURENȚIU

(*în căutarea unui sprijin în îngrijorarea sa*): Paul spune c-ar fi fost ucis un ofițer ungur în noaptea asta. Și că probabil maghiarii vor să treacă la represalii... să dea un exemplu cu noi... (*Pentru că s-a așternut tăcerea, vorbește tot el:*) E cel puțin ciudată arestarea noastră, care ne cunoaștem. (*Caută în gând.*) Ea nu poate fi străină de campania din coloanele revistei noastre. Cineva, undeva... la Siguranță vreau să spun... s-a mișcat repede!

OCTAV

(*amar, mai mult ca pentru sine*): Dacă tirajul revistei noastre ar fi un indiciu despre gradul în care exprimăm virtualitățile pentru eroism ale majorității, ocupanții n-ar trebui să suspecteze existența vreunei prea mari rezistențe.

LAURENȚIU

(*cu resemnare plină de nervozitate*): Așa se întâmplă când cineva are o reacție sanguină de patriotism prost plasat.

PAUL

(*a ridicat privirea*): De câtă lipsă de sensibilitate trebuie să dai dovadă, ca să poți accepta ideea umilitoare, pentru tine, ca român, că ești, în țara ta, sub ocupația unei nații străine!

LAURENȚIU

(*surprins de ieșirea lui Paul*): De fapt, radicalismul dumitale... ca să nu folosesc termenul de violență... e cunoscut. Cum n-ai pierdut vreun prilej să-ți manifesti sentimentele ostile față de maghiari... în afara revistei vreau să spun... prezența dumitale aici e o consecință firească. (*La o mișcare a celorlalți, are doar un zâmbet de indulgență:*) Știu, știu... Numai că moartea unui ofițer dintre ei n-a schimbat nimic din cursul evenimentelor... A creat numai o încordare în plus... Și le-a furnizat motivul arestării noastre... poate și a altora ca noi.

PAUL:

A creat, cel puțin, climatul unei rezistențe.

LAURENȚIU

(*vag*): Rezistență...

PAUL

(*puțin enervat de faptul că Laurențiu nu pare să se angajeze într-o discuție contradictorie*): Nicio filozofie, cât de sceptică, nu poate ascunde o carență morală!

IULIA

(*care tăcuse tot timpul pradă gândurilor*): Nu ajută la nimic confruntarea asta. Oricum, suntem în aceeași situație... (*Voind să schimbe cursul discuției*;) Este groaznic aici. Oare unde ne aflăm?... (*Ceilalți privesc și ei în jur, în atmosfera apăsătoare, comprimându-și agitația interioară.*) Credeam că ne cunoaștem orașul și uite, încăperea aceasta subterană nu bănuiam că există... (*Se ridică și cercetează pereții.*) Inscripții... Ce nefericiți vor fi trecut pe aici, înaintea noastră?...

OCTAV

(*a ridicat și el privirea, răspunde parcă unui ecou din interior*): Trăim definitiv vieți paralele, fără comunicare.

LAURENȚIU:

Nicidecum... gesturile unora, îi angrenează tragic pe ceilalți...

PAUL

(*are un gest de nervozitate*): A început să mă enerveze lumina asta care ne orbește... Indiferent pentru ce ne-au arestat, ar fi timpul să vină cineva și să ne pună la curent cu situația noastră... Sentimentul că cineva dispune de viața mea discreționar, făcând abstracție de ce simt eu sau gândesc, mă înnebunește... (*În acest*

moment, ca un răspuns la cuvintele sale, pe coridor se aud din nou zgomote.) Pe cine vor mai fi arestat?

Ușa se deschide, lăsând să pătrundă în încăpere mai întâi același soldat înarmat, urmat apoi de Colonel și de Locotenent.

SCENA III

PAUL, LAURENȚIU, OCTAV, IULIA,
COLONELUL, LOCOTENENTUL

Colonelul, bărbat în jurul vârstei de cincizeci și cinci de ani, are acea distincție a omului format într-o lume veche acum. Gesturile îi sunt măsurate și este mereu de o politețe desăvârșită. Și totuși, o anume răceală, o duritate ce transpare din spatele unui imobilism al întregii făpturi se ghicește a fi cauza efectivității sale într-o armată nouă, cu alte măsuri și obiective. Locotenentul, de 23-25 de ani, are acea atitudine specifică militarilor de carieră: mișcări rupte, energice, dar mai ales o elegantă degajare în gesturi pe care o dă perfectul echilibru psihic rezultând din poziția de rotiță în cadrul unui mecanism care-ți preia obligația opțiunilor. De aceea acest tânăr, căruia armata i-a adus statutul social pe care nicio altă carieră nu i-l putea da, poate acum crede că e născut să fie militar. Însăși uniforma îi dă acea identitate pe care un vag titlu nobiliar o făcea problematică în această epocă a totalitarismului în Europa. Își poartă uniforma cu o eleganță desăvârșită, activă. Cascheta, ușor coborâtă pe frunte, pare crescută direct din cap etc.

COLONELUL

(după ce a privit câteva clipe atent pe fiecare): Domnilor... și dumneata, doamnă... sunteți bănuți a fi autorii mișelescului asasinat, petrecut în cursul acestei nopți, pe strada Independenței, căruia i-a căzut victimă un strălucit ofițer al armatei noastre...

PAUL

(repezit, încercând să întrerupă): Domnule Colonel, nu mă îndoiesc că...

COLONELUL

(*cu același calm sever*): Nu sunt aici ca să fiu întrerupt de dumneata... (*Reia.*) Memoria acestui brav ofițer cere a fi cinstită prin pedepsirea făptuitorului. Astfel că, cel care... dintre cei ce vă aflați aici... s-a făcut vinovat de omor, va fi executat. Va fi judecat, bineînțeles, dar... să nu vă îndoiiți... asta va fi pedeapsa.

PAUL:

Îl cunoașteți pe acela?

COLONELUL:

Nu știm cu siguranță cine este... ai putea fi chiar dumneata... dar știm că se află aici, printre dumneavoastră.

PAUL:

De ce tocmai printre noi, anume? Ar putea foarte bine fi oricare român din oraș... Și apoi, pe ce drept vă bazați dumneavoastră când faceți aceste arestări abuzive? Pe dreptul ocupantului?

COLONELUL

(*mereu calm*): Deși nu am venit aici să discut în contradic-toriu cu dumneata... și nimic nu m-ar obliga să-ți dau satisfacție, dumitale, un civil... te voi informa totuși că nu ne aflăm în stare de război cu nimeni, cu atât mai puțin cu minoritarii noștri. Justi-ficarea prezenței noastre aici este îndeplinirea misiunii ce decurge din tratatele internaționale ce repară un abuz istoric făcut de un stat vecin, punând astfel în drepturi... deocamdată parțial... nați-unea maghiară... În ce te privește pe dumneata, atitudinea aceasta de frondă te incriminează. Însă noi, reveniți în țara noastră, nu ne vom coborî la a nesocoti dreptul. Iar cel care, dintre dumnea-voastră, a comis asasinatul, este doar un element terorist și trebuie pedepsit în consecință. Se întâmplă că suntem militari și nu vom proceda altfel decât ne dictează onoarea militară. Vom judeca și vom pedepsi pe autorul crimei, pe care nu-l cunoaștem în

momentul de față. Vrem certitudine și o vom avea. („*Cu orice preț*”, *pare a spune.*)

PAUL:

Sună ciudat cuvântul „onoare” în rostirea dumneavoastră, chiar dacă e vorba numai de onoarea militară.

COLONELUL:

Onoarea militară există, deși dumneata... un element recalcitrant, precum cum se vede... n-o poți cunoaște. În orice caz, îți pot spune că ea n-are de-a face cu asasinatul, care e o plagă a conviețuirii civililor.

PAUL:

Iată un cavalerism medieval.

COLONELUL:

Deși afirmi că nu crezi în el, te folosești de el când ne înfrunți, știind că deși forța este de partea noastră... așa cum ai spus-o... n-o vom folosi împotriva unui prizonier.

PAUL:

Vă înșelați... Pentru că nu ne cunoașteți... De aceea nu știți că există oameni, printre noi, care trăiesc onoarea de a spune întotdeauna și în fața oricui, indiferent de împrejurări... ba mai ales în fața brutalității forței... numai ceea ce gândesc.

COLONELUL:

Onoarea aceasta vă face cinste. Poate că tocmai ea vă va determina să mărturisiți cine e ucigașul. (*Cum în beci s-a lăsat tăcerea, se întoarce să plece.*) Nu vreau să insist însă.

PAUL:

Tot noi cunoaștem și onoarea de a ne jertfi pentru o cauză în care credem.

COLONELUL

(*după o scurtă ezitare, cu alt ton*): Dumneata ești un bărbat tânăr, cu credință încă în principii, cu credință încă în viață și, deci, în oameni. Dă-mi voie mie însă, să mă îndoiesc de integritatea lor morală. Te asigur deci că ucigașul ne va fi cunoscut până mâine dimineată. (*aproape cordial*:) După cum vezi, cinicul ofițer cu tâmpile albe, nu acordă un credit prea mare intransigenței morale și puterii de rezistență a conștiinței oamenilor... Cu atât mai puțin acord credit conștiinței morale a conașionalilor dumitale! (*Ridică un deget*.) Cel mult douăzeci și patru de ore.

PAUL

(*în liniștea încordată*): Dacă înțeleg bine, ne putem aștepta să fim torturați?

COLONELUL

(*din nou indulgent*): Nu acționez niciodată pe căi lăturalnice când vreau să obțin ceva. În cazul de față, presiunea fizică nu-și are îndreptățirea... Am luat notă de provocarea dumitale... deși pentru mine ea nu poate să însemne nimic. Deci, conform ei, tortura ar fi o metodă ce n-ar dezvălui probe concludente privitor la capacitatea dumneavoastră de sacrificiu. Făcând presiuni asupra trupului, în locul conștiinței, n-am ști cu precizie când a cedat cel dintâi sau cea de pe urmă... Vă voi comunica acum, nevoind să insist în această discuție, hotărârea luată de statul major al armatei noastre în legătură cu dumneavoastră: Dacă în decurs de douăzeci și patru de ore, adevăratul făptuitor nu se va prezenta în fața tribunalului nostru militar, veți fi aduși, în fața acestei instanțe, toți patru. Iar eu vă pot asigura de pe acum că veți fi condamnați la moarte și, în mai puțin de o oră, executați.

Fără să mai adauge ceva, Colonelul se întoarce și părăsește încăperea.

SCENA IV

PAUL, LAURENȚIU, OCTAV, IULIA,
LOCOTENENTUL

Locotenentul, care voise inițial să-l urmeze pe Colonel, se întoarce din pragul ușii rămasă deschisă.

LOCOTENENTUL

(se adresează lui Paul): Sfidarea asta ar trebui pedepsită exemplar și pe loc... Dar o să îngenunchem deplin minoritatea asta leneșă... măcar aici în Ungaria... Copiii noștri nu se vor mai lovi de români la tot pasul.

PAUL

(încordat, sub aparența de calm): Deși vă place să credeți că aici ați fi în Ungaria, nu schimbați o realitate printr-o schimbare de nume... Cât de îngenuncheat... n-a făcut-o încă nimeni... de două mii de ani... deși s-au vânturat prin părțile astea nenumărate neamuri plecate după pradă. Dumneavoastră, ungurii chiar, deși ați încercat de sute de ani să ne deznaționalizați, n-ați reușit... Și nu veți reuși nici de data asta... chiar dacă ne veți executa pe noi patru, sau pe alți patru sute, sau patru mii... Vocația noastră de a dura este mai presus de neliniștea dumneavoastră de ireducibili revendicatori.

LOCOTENENTUL

(abia stăpânindu-se): Durare în genunchi!... Nu înțeleg de unde vine mândria asta nejustificată la un neam sărac și nevoiaș!...

PAUL:

Vine din faptul de a fi și nu doar a voi să părem a fi... Din faptul că ne ajungem nouă înșine... De aceea *(Parafrazează:)* ne și apărăm și sărăcia și nevoile și neamul.

LOCOTENENTUL

(ezită, vrând parcă să adauge ceva, apoi iese repede.)

Soldatul închide în urmă.

SCENA V

PAUL, LAURENȚIU, OCTAV, IULIA

Cei rămași evită să se privească, în încăperea cufundată în liniște.

LAURENȚIU

(dezmeticindu-se cel dintâi): Acum suntem lămuriiți...
Colonelul a fost cât se poate de explicit.

PAUL:

Sperai să ajungem în fața cuiva... Ei bine, am ajuns în fața uneia dintre nenumăratele roțițe ale unui mecanism. Ce sens ar mai avea deci explicațiile... rațiunea, logica... în fața unui mecanism?... Colonelul are desigur și el rațiune, logică. Dar el nu e decât o parte a întregului, care are numai logica sa de întreg. E absurd deci să speri în comunicare. E mai bine, deci, să nu ne facem iluzii.

LAURENȚIU

(vorbește ca pentru sine:) Ceea ce e cu adevărat absurd este să mi se întâmple tocmai mie una ca asta.

PAUL

(cu ironie amară): Iată că se întâmplă totuși... așa, ca o ironie a sorții... ca tocmai dintre cei care n-au vrut să aibă, ca dumneata, niciun amestec în acest accident istoric, să-i cadă victime... Pentru a ilustra o morală, dacă vrei... Acea că atâta

timp cât există primejdia, nimeni nu-i scutit de risc. O poți ignora, dar ea nu te ignoră.

LAURENȚIU

(*abătut*): Oricât ai vrea să nu mai faci parte din lumea asta pe care o detești, ea te vrea oricum.

PAUL

(*cu ușoară ironie, ca de joc*): Atunci, nu-i mai sfântă o atitudine deschisă, curajoasă, care nu e decât normală până la urmă?

LAURENȚIU

(*nu ia seamă la ironie*): Între tine și grozăvia ce se petrece în jur este o disproporție de forțe care face inutil, de la sine, orice gest de împotrivire.

PAUL

(*iritat de a fi nevoit să-i dea poate dreptate*): Împotrivirea de care vorbești nu e programatică, e doar o reacție firească, ome-nească, în fața evenimentelor... Odată cu laptele mamei, te nutrești și cu neputința de a răbda o ocupație străină pentru tine și pentru ai tăi... Și ori de câte ori ești pus într-o astfel de situație, de fiecare dată, matematic, vei reacționa în același mod.

LAURENȚIU

(*ca o paranteză*): Și, firește, „situația” va reacționa în consecință față de dumneata.

PAUL

(*din nou destul de ironic*): Și față de alții, firește... De cei care n-au trăit nicio clipă ca să împiedice această... „situație”.

LAURENȚIU:

Este o acuzație la persoană?

PAUL:

Acum câteva ore erai mulțumit că vei dormi bine o noapte... Ei bine, întâmplarea a făcut să fii și dumneata printre cei ce vor pieri în această conjunctură tragică. De fapt, ar trebui să fii mândru de asta. Vei fi ridicat la demnitatea de martir...

LAURENȚIU:

Fără să vreau.

PAUL:

Dar asta e totul... Adică nimic.

IULIA

(*îndrăznește, destul de timid*): Confruntarea asta e nelalocul ei în împrejurările de față.

LAURENȚIU

(*nu-i mai răspunde lui Paul, îi privește întrebător pe ceilalți*): Octav, dumneata ce spui?... Iulia?!... Cum puteți fi atât de calmi?!... (*Nedumerit, ca pentru sine*): Am impresia că mă găsesc în cursul unui coșmar din care nu mă pot trezi. (*Din nou către ceilalți*): Credeți, poate, că cele douăzeci și patru de ore nu vor trece?... Ba da, vor trece! Vor trece și vom fi puși în fața plutonului de execuție... Și ce repede vor trece!... Cum de atâtea ori au trecut până acum... Când așteptam să plec într-o călătorie... Sau pentru un examen. (*Nu mai știe ce spune*): Când așteptam să aștept...

OCTAV

(*jenat aproape, ca în fața unui lucru neestetic*): Laurențiu, nu te mai zbuciuma atât. Nu ajută la nimic.

PAUL

(*își ia seama și devine, brusc, preocupat*): Laurențiu, n-are niciun rost să te zbuciumi atâta. Nu s-a întâmplat nimic. Ai pierdut o noapte de somn și nimic mai mult.

LAURENȚIU

(parcă redat vieții de calmul ce străbate din vorbele lui Paul):
Am să-mi pierd viața?!...

PAUL

(și-a recăpătat duritatea dinainte, vorbește din nou simplu, răspicat): N-ai să-ți pierzi nimic... Nici dumneata, nici Octav, nici Iulia. Colonelul a pus problema predării vinovatului... Eu sunt acela.

LAURENȚIU

(nu îndrăznește încă să creadă): Dumneata?... *(Totul se simplifică:)* Cum? Nu! Nu pot să cred... N-are niciun rost să ne sacrificăm unul pentru ceilalți... *(Așteaptă, ca și ceilalți de altfel.)*

PAUL

(calm, explică fără pasiune): S-a întâmplat că una dintre victimele sortite terorii, a răspuns la ură cu ură, la violență cu violență... Știi, bătăile, schingiuirile, omorurile continuă acum în stradă, dar fără unul dintre călăi... Sunt acești indivizi puși în slujba terorii care, în disprețul lor pentru victime, au fost în așa măsură corupți de putere, atât de sus s-au ridicat deasupra suferinței celorlalți, încât au devenit dumnezei. Ei nici nu mai concep c-ar putea să existe o instanță, aici pe pământ, în fața căreia să fie, într-o zi, aduși să dea socoteală... Și asta pentru faptul că oamenii cedează mereu, având mereu ceva mai de preț de apărat decât libertatea și, o dată cu ea, demnitatea... Dar există și oameni, ca mine, pe care aceste unelte îi pierd mereu din vedere. Și când se întâmplă să-i întâlnească, sunt contrași în asemenea măsură, încât mirarea lor e fără margini, atât de mult se obișnuiseră cu ideea că prezența lor în slujba puterii trebuie să provoace numai respectul nemărginit al victimelor... *(Simplu:)* Așa s-a întâmplat și acum. Când i-am șoptit că a venit momentul să dea socoteală pentru libertatea sa absolută de până acum, s-a descompus de

uimire. Și înainte de a apăsa pe trăgaci, l-am prins și nițel de gât. Era atât de stupefiat, încât nici nu înțelegea că e pierdut... Atunci am văzut ce înseamnă un om aiurit... Când am tras, a prins să joace și să se schimonosească pe jos, dar expresia feței îi era aceeași. A murit cred, fără să înțeleagă ce se petrece cu el... Am răzbunat toate victimele sale de până acum, nu luându-i viața, dar contrazicându-l atât de brutal în credința lui de intangibilitate.

OCTAV

(cercetează în jur): Să nu ne fi auzit cineva.

PAUL

(indiferent): Ce importanță mai are acum?... *(Pipăie apoi cu privirea pe cei din jur.)* Nu vă pot cere lucrul la care te gândești tu... *(Tăcerea confirmă intenția lui Octav. Mișcat, reținut:)* Prietene, îți mulțumesc, dar e fără noimă ce spui... Nu putem alege să pierdem mai mult decât mai puțin.

OCTAV

(gândește): Să așteptăm... Va interveni, poate, ceva...

PAUL:

Ceea ce a intervenit cu adevărat neașteptat este atitudinea colonelului. V-a garantat libertatea, în schimbul adevăratului făptuitor. Fără această extravaganță personală, erați pierduți... Nu puteți nesocoti o astfel de șansă. E de datoria voastră să vă salvați.

OCTAV

(urmărind un gând interior): Să ne salvăm? Dar în ce fel?

PAUL

(e cu picioarele pe pământ): ?

OCTAV

(n-a fost niciodată cu picioarele pe pământ): Colonelul ne-a pus într-o situație fără ieșire. Ne-a împins în situația de a ne confrunta cu noi înșine, cu propria conștiință... *(Amar, ca pentru sine:)* Nu ne-a dat deci nicio șansă, Paul.

PAUL

(a rămas cu picioarele pe pământ): Octav, nu privi lucrurile în acest mod ideal, absolut, paralizant...

OCTAV:

Cum altfel, atunci?...

PAUL:

Dar de ce credeți că am făcut gestul acesta? Să satisfac o răzbunare personală? Ei bine, nu, n-a fost un gest gratuit... ci un act necesar de rezistență. Dacă veți fi condamnați cu mine, acțiunea mea și-ar diminua valoarea.

OCTAV

(He, he!): Motivele dumitale sunt numai ale dumitale. Pentru ceea ce trebuie noi să facem, ele sunt deja un dat. Nu mai au nicio legătură cu noi.

PAUL:

Sunt un om de acțiune, Octav. Simt că aici alunecăm pe un teren primejdios. Să nu cumva să îmbolnăvim o faptă sănătoasă cu considerații din lumea morală absolută.

OCTAV:

Nu putem face altfel decât ne dictează conștiința. Și nu frica de consecințe ne va face lași... *(Se adresează Iuliei:)* Iulia?...

IULIA

(*abătută*): Da, sigur... (*Moale*;) nu putem face altfel... (*Privirile se îndreaptă spre Laurențiu care, abia într-un târziu, ia notă de așteptarea celorlalți.*)

LAURENȚIU:

Eu?... Desigur... (*E complet abătut, coboară privirea ostenit.*)
Simt că-mi pleznește capul...

OCTAV

(*către Paul*): Înțelegi? Nu putem face altfel decât ne dictează conștiința... (*Cu alt ton*;) Și poate de această atitudine va depinde salvarea noastră chiar. Cine știe?...

PAUL

(*rar, cu emoție*): În acest moment vă hotărâți singuri soarta. Să știți că, deși nu doresc o astfel de soluție, atitudinea voastră mă mișcă adânc... (*Cu o anume intensitate*;) Cu oameni care-și păstrează conștiința neîntinată la un asemenea preț, poporul român nu poate fi îngenuncheat.

Toți tac gândindu-se, parcă, în viitor.

TABLOUL III

Beciul din tabloul precedent. Nimic esențial nu s-a schimbat, atâta doar că din felul de a se purta al personajelor se degajă o mai pronunțată oboseală, ce sugerează trecerea câtorva ore. Nu se mai ia seama la amănunte, s-a adus mâncare etc.

SCENA I

OCTAV, IULIA

Octav și Iulia sunt acum singuri. Stau jos fără să-și vorbească un timp.

IULIA

(rupând cea dintâi tăcerea): Octav, de ce taci? S-ar putea ca aceste clipe să fie ultimele petrecute împreună...

OCTAV

(gândise intens tot timpul): E atât de straniu ce se întâmplă cu noi... Nu este ciudat că vorbele spuse ieri, sunt, în lumina celor petrecute între timp, un prolog al întâmplării de azi?... Cu câtă impetuozitate au țâșnit cuvintele acelea, atât de îndelung

comprimate în sufletul meu! Și uite ce semnificație capătă azi!... Dacă a fost numai o coincidență, atunci a fost una dintre acelea vaste cât un orizont, care te tulbură, căci fac posibilă eliberarea unor sensuri dincolo de întâmplare. Totul devine dintr-o dată reprezentativ, se încarcă de semnificații...

IULIA

(*preocupată*): Se poate, oare, cu adevărat să murim?

OCTAV:

Ce pot răspunde la întrebarea ta, Iulia? Tu înțelegi la fel de bine ca mine...

IULIA:

Înțeleg numai ce-mi spui.

OCTAV:

Aș vrea să înțelegi mai mult... M-ai întrebat dacă vom ieși de aici. Nu-ți pot răspunde. Ce se va întâmpla cu noi nu mai depinde de voința noastră. Numai hotărârea de mai înainte a depins de noi și noi am hotărât. Acum, cuvintele rostite atunci, ne obligă să ne comportăm într-un anume fel... și nu într-altul... Numește asta o capcană a cuvântului.

IULIA

(*abătută*): Dar în lumea în care trăim, nimic nu depinde de noi.

OCTAV

(*dezolat și el*): Totul depinde de noi, Iulia. Intransigența morală nu se raportează la condiții și împrejurări. Cu cât împrejurările sunt mai potrivnice, cu atât mai mult există, în cel în care această intransigență s-a încorporat, o încrâncenare împotriva a tot ce-l silește să abdice de la ea.

IULIA

(*n-a părăsit încă lumea „reală”*): Dar opera ta, Octav... la care ai visat?

OCTAV

(*cu o pasiune aparent aproape de neînțeles*): Dar ea se scrie tocmai acum și aici! Ce poate fi altceva o operă decât expresia unei trăiri superioare? Dacă voi fi acum laș, dacă voi trăda credințele în numele cărora mi-am permis atâtea atitudini, ar fi o limitare a conștiinței mele. Ar însemna să anulez nu numai prezentul, nu numai trecutul, cu cei douăzeci și șapte de ani și cu mii de gesturi pe care mi-am permis să le fac în numele superiorității conștiinței mele neîntinate, dar și viitorul, în mod iremediabil... Ce-aș mai putea scrie apoi?... Eu nu fac descrieri de natură, draga mea. Continentul pe care-l explorez e sufletul. Și mai întâi al meu, de vreme ce-l cunosc mai bine. Or, ce valoare ar mai avea descrierea unui suflet limitat, mărunț, un suflet handicapat din lipsa accesului la lumea morală?

IULIA

(*cu spaimă în glas, căci vorbele bărbatului au asupra ei efectul ciudat de a o face să se simtă împinsă afară din viață, lent, după o logică pe care n-o prinde în întregime*): Dar nu îți revine ție datoria de a lupta în prima linie.

OCTAV:

În lumea asta, așa cum e ea alcătuită, conștiința este întotdeauna în prima linie.

IULIA:

Dar, Octav, o astfel de conduită presupune existența unor condiții favorabile. Acum însă e război, ne înconjoară o atmos-

feră de violență... Când nu poți dispune de propria-ți viață, cum dar să mai dispui de propria-ți conștiință?... Să se termine acest război, să vină pacea, lumea să-și intre din nou în făgașul firesc și atunci vei putea din nou să fii tu însuși.

OCTAV

(pare ușor jignit de neînțelegerea femeii): Propria-ți conștiință e singurul lucru de care mai poți dispune în aceste momente... și de faptele tale, firește. În orice situație, cât de potrivnică, poți rămâne tu însuși.

IULIA:

Dar poate că tocmai prin desăvârșirea unei opere poți să-ți îndeplinești datoriile de care vorbești... Rămânând în afara compromisului general. Rămânând deasupra.

OCTAV:

Dar, draga mea, cei care pretind că se izolează... rămânând în cuprinsul aceluia lucru schilod pe care ei îl numesc artă, fără contingență cu realitatea... ca într-un azil de debili morali... sunt toți niște sosii. Arta, da, n-are totdeauna contingență directă cu realitatea socială, dar nu poate fi creată decât de un om care reacționează la mediu. De aici imposibilitatea scriitorului adevărat de a se izola. Logic, „izolarea” e o lașitate... și e semnul lipsei de valoare. Câtă grosolănie a spiritului îți trebuie să-ți închipui că ești deasupra lucrurilor trecătoare, escamotând impotența de a fi prezent în mijlocul suferinței generate. Scriitorul adevărat e un om care-și asumă responsabilități.

IULIA

(mai încearcă): Dar este nebunia asta din jur, responsabilitatea lui?

OCTAV:

Scriitorul adevărat, Iulia, și nu palavragiile ăștia debili, mahalagii ăștia care mahalagesc pe limba lor, e un om superior. Iar din demnitatea calității sale interne, vine incapacitatea de a tolera minciuna, falsul, lașitatea, privity ca factori nocivi organismului social.

IULIA

(această femeie e un suflet rezonabil, de aceea e și foarte abătută): Nimeni nu gândește așa în jur... nimeni nu gândește așa, pe aici... pe la noi.

OCTAV:

Ah! Acest „la noi”! Știu. *(Întunecat:)* În țara asta, scriitorul este doar un individ care nu e bun de nimic. Un individ care, din lipsa mijloacelor mentale, neputând să facă față rigorilor științei, adică activității culturale de transformare a mediului, se refugiază în „literatură”... ca într-un azil de bolnavi la care predomină funcția fanteziei. Acolo el poate elucubra în voie. *(Scârbit:)* Nu am nimic de-a face cu tagma asta.

IULIA

(mereu abătută): Mi-e teamă pentru viitor, Octav.

OCTAV

(întăritat în continuare): Numai cei cu sufletele de slugi pot accepta ideea unei dedublări a personalității!... O a doua conștiință, asemeni unei ființe care să se desprindă din tine și să lucreze cu lașitate în folosul tău, în vreme ce tu, cel adevărat, să rămâi neîntințat?... E o iluzie. Ei nu fac decât să supraviețuiască pe trupurile celor căzuți în dreptul lor... și să se așeze apoi la masa care ar fi trebuit să fie tocmai a celor ce au murit în însuși procesul așternerii ei.

IULIA

(*pradă confuziei interioare, vorbește ca pentru sine*): Ce putem face, dragul meu?!...

OCTAV

(*repetă și el, parcă după un glas interior pe care-l ascultă*): Îți rămâne mereu responsabilitatea afirmării unei umanități superioare. Ea este programul tău de revendicări.

IULIA

(*chinuită*): Îți mărturisesc că până acum n-am văzut consecințele acestui mod de a privi lumea... pe care l-am admirat la tine. Acum însă...

OCTAV

(*după o pauză scurtă, obosit parcă*): În toate împrejurările vieții mele de până acum am acționat în deplină concordanță cu ceea ce mi-a dictat conștiința. De la ideile și credințele mele n-am făcut niciodată concesii. Pentru ca în situații grele ale vieții... cum e cea de acum... să am tăria de a rezista, mi-am făcut, dacă vrei, o lungă ucenicie în această școală a intransigenței morale.

IULIA

(*fierbinte*): Octav, iubittle, care e resortul ce te împinge în prăpastia morții?... Nu m-am înșelat, deci, când am bănuit în tine tărâmurii pe care nu mi-era dat să pășesc, dar pe care le simt populate de fantome ostile mie.

OCTAV

(*merge pe drumuri largi, de multe ori bătute, în interiorul său*): Iulia, se întâmplă câteodată că, printr-o alegere mai presus de voința ta, nu aparții pe deplin acestei lumi. Te naști în legea terestră, împărtășești condiția biologică a tuturor, dar aparții altei

lumi decât a celorlalți. E lumea morală, a cărei existență este la fel de reală... poate mai reală, cine știe... decât lumea în care trăim. E lumea acestei idei morale pe care o primești în zorii vieții ca pe un oaspete de seamă. O așteptai parcă... ori poate chiar crescuseși cu ea fără s-o știi. O primești în suflet ca pe un dar... și din momentul acela propria-ți viață nu-ți mai aparține. Se întâmplă, pur și simplu că, în generozitatea unică a primăverii ființei tale, deslușești această fantomă de străluciri, te lași sedus de ea și o primești în intimitatea conștiinței ca pe o iubită căreia îi juri credință pentru totdeauna. Departe de orice constrângere, te lași antrenat într-un joc, jocul cu absolutul, din care nu te vei mai desprinde toată viața. Și nu știi pe ce căi de răceli cosmice vei merge într-o zi... (*Întunecat:*) Apoi vine momentul să dai socoteală de faptul de a fi pătruns în lumea aceea de reci perfecțiuni... să dai socoteală de semeția ta... de încălcarea consemnului impus de viață... aici, jos, în lumea asta... pe care n-o mai vrei. E o dam-nare de cele mai multe ori, o nefericire mai totdeauna. Iar uneori chiar, în lumea asta... foarte precis delimitată... cea românească... o rușine.

În acest moment, ușa se deschide și Laurențiu este adus de soldatul înarmat care, după ce aruncă o privire în jur, iese.

SCENA II

OCTAV, IULIA, LAURENȚIU

Laurențiu, obosit, întunecat, se așează ceva mai departe de cei doi care, în tăcerea ce se prelungește, așteaptă ca el să spună ceva.

LAURENȚIU:

Firește că nu-i interesează să afle, cu adevărat, ceva. Trăiesc numai satisfacția de a dispune, neîngrădit, de un suflet asupra

căruia să-și exercite voința de putere... Vechea ostilitate a speciei umane... Nimic nou pentru mine... Dar mă poate consola gândul ăsta, în fața morții?... (*Nu-i privește.*) Vă poate consola pe voi?

OCTAV:

Suntem tot atât de consolați ca toți cei ce au murit până acum. Când trebuie să mori, nici nu trebuie să fii consolată... Mori ca fiecare... (*Pedant:*) Nu mai poți ocoli moartea și atunci... simplu... mori.

LAURENȚIU

(*nu-și mai poate lua în seamă colegii de suferință, pe care nu-i consideră rezonabili*): De un număr oarecare de ore trăiesc în plin absurd. Și nu fiindcă sunt aici, arestat... într-o împrejurare „istorică” să-i spunem... ci pentru că joc un rol absurd, un rol care nu mi se potrivește. Înconjurat de oameni ca voi... de fapt ca dumneata, căci Iulia este încă o ființă rezonabilă... oameni absurzi, joc rolul de martir! Este de necrezut dar, fără să am această vocație, undeva, într-un beci din orașul Cluj, aflat undeva în Estul Europei, eu, care știu ceea ce nu știe nimeni pe aici, mă pregătesc de martiriu!

OCTAV:

Îți închipui că alții au această vocație? Că toți cei care s-au jertfit până acum pentru o cauză, au avut această vocație?... Nimeni n-a supt o dată cu laptele mamei vocația martiriului. Există doar martiri... (*Parcă ar vorbi cu sine:*) Tuturor le-a fost frică.

LAURENȚIU:

O, te rog, nu-mi vorbi de martiriu pe meleagurile astea. Suferința impusă de împrejurări n-are nimic de-a face cu suferința autoimpusă. Numai aceea... suferință asumată din incapacitate de a abdica de la anumite principii... este ceea ce numim

sacrificiu... Și numai ea are valoare generală pentru întreaga societate. Este acolo aceeași diferență dintre întâmplare – fără vreo semnificație – și alegere – rezultat al deliberării în conștiință.

OCTAV:

În cazul de față putem fi siguri că atitudinea noastră a fost rezultatul unei „deliberări”, deci martiriul a fost „asumat”!

LAURENȚIU:

Amin! Numai că exemplarul la care „martiriul este asumat” n-are, printre români, demografia de partea sa... din care cauză el n-are actualitate... din care cauză este doar o sămânță aruncată pe o rocă... din care cauză este doar un fenomen inutil... (*Ridică din umeri.*) Foșcăiala de imoralitate, care e așa-zisa „trăire românească”, depune mărturie de adevărul concluziilor mele.

OCTAV:

Și totuși, în fiecare dintre acei neștiuți... în momentele supreme... a triumfat ceea ce este mai bun în ființa omenească: o virtualitate către lumea morală. Asta, în ciuda împrejurărilor... atât de mici, atât de meschine, de cele mai multe ori... (*Cu o ironie care nici nu mai pare ca atare:*) Căci au fost martiri... chiar și „la noi”... chiar și în Cluj!

LAURENȚIU:

Am o mare îndoială în privința asta. Omul moral este o specie diferită de cea a individului de rând și acesta, omul moral, face ce face, pentru că „nu poate face altfel”... pur și simplu... (*Cu alt ton:*) Dar, Octav, toate considerațiile astea vin de undeva, din lumea teoriei, pe câtă vreme singura viață pe care ne e dat s-o trăim în acest univers, ne va fi strivită într-un mod trivial, aici, în această încăpere abjectă, care face parte din lumea

reală. Și ia aminte: acest sacrificiu nici nu va ajuta pe cineva și nici nu va dăuna cuiva.

Ușa se deschide pentru a doua oară și același soldat îl împinge în încăpere pe Paul.

SCENA III

OCTAV, IULIA, LAURENȚIU, PAUL

Paul merge și se așează oarecum separat de cei din încăpere. Toți așteaptă ca el să vorbească.

PAUL

(e mult schimbat față de tabloul precedent: mai adus de spate, privește mult în gol, siguranța lui de dinainte s-a transformat într-o intensă preocupare interioară. Sesizează așteptarea celorlalți și se simte obligat să spună ceva): Locotenentul care ne anchetează e cel puțin un om pe care-l înțeleg. El ne urăște în numele maghiarității.

LAURENȚIU:

Atunci poți înțelege și de ce minoritarii unguri întâmpină cu entuziasm trupele maghiare și consideră separarea de România ca o eliberare... Nu e decât o luptă a lupului-om pentru teritoriu.

PAUL

(cu frustrare): Însă ceea ce-mi provoacă, deopotrivă, furia și deznădejdea, când îl aud vorbind, este convingerea lui că eu însumi, victima, îl admir.

LAURENȚIU:

Este și el un om nou! Crescut în spiritul disciplinei duse la absurd, nu poate înțelege că viața este totuși altceva decât epoleții lui, decât raporturile de subordonare reglementate de regulamente. E doar un copil de trupă care, trecut prin școli militare, tot ceea ce știe despre viață, acolo a învățat. Și ceea ce știe... acel foarte puțin... este că în societate trebuie să domnească ordinea și disciplina... Într-o bună zi, poate, societatea însăși va arăta așa cum și-o imaginează acest mic monstru... acest om al zilei de mâine. *(Îi îmbrățișează în aceeași privire pe Octav și pe Iulia:)* Dacă aș folosi termenii din articolele scrise de Octav pentru revista noastră, aș spune că și el este un însetat de absolut... un absolut al disciplinei... indiferent de scopul acesteia. Să se întrebe dacă este justă această ordine, nu e treaba lui... el fiind doar un simplu tehnician al disciplinei... Uniforma e la el o mare izbândă a spiritului.

PAUL

(deprimat): Și e apărat de zidurile cenușii ale cazărmii... *(Energia omului de acțiune nu-i permite să cadă într-o stare de melancolie):* Politicienii de la București ne-au abandonat! Lor și numai lor le datorăm tragedia noastră de acum... Oare câți alții, ca și noi, nu agonizează în același timp, cine știe pe unde, datorită performanței nule a unei clase politice de nimic.

LAURENȚIU

(ridică din umeri): Numai că această clasă politică... de nimic... suntem de fapt noi... dumneata, Octav, Iulia, eu... și alții ca noi. Așa că nu o tolerăm... cum îți place dumitale să spui... ci o nutrim din substanța noastră etnică.

PAUL

(Cu alt ton:) Desigur, scepticismul dumitale!

LAURENȚIU

(*e un sceptic adevărat, dintre cei care, revoltați odată, s-au pătruns de implacabilul „destinului românesc”*): Îmi pare rău că scepticismul meu... autorizat pe deplin de realități... nu e autorizat de optimismul dumitale. Dar nu e vina mea că e o realitate faptul că românul nu vede legătura dintre el și liderii lui. „Popoarele au conducătorii pe care-i merită” e o zicală care, deși e repetată obsesiv, nu-i poate intra nicidecum în cap românului... pentru că... i se pare... nu-l privește personal. El crede că toate relele din societate vin de la autoritate, adică de la lideri. Aceștia sunt răi, sunt nepăsători, sunt corupți. Dar El, românul... „poporul” adică... n-are nicio responsabilitate în prostul mers al societății românești. Tot răul vine, vezi Doamne, din proasta gestionare a ei. El niciodată nu vede în escrocii lui de conducători o continuare a sufletului său de escroc, o întrupare a defectelor lui... ci ca pe ceva străin de persoana sa... Acesta este cel mai vicios cerc în care se învâрте conștiința românească... și din care niciunul dintre gânditorii de pe aici, nu s-a eliberat! (*Trebuie să adauge și un amănunt nesemnificativ:*) Cu excepția unui scriitor: Caragiale.

PAUL

(*revoltat*): Absurd.

LAURENȚIU:

Nu e deloc absurd. Suntem, definitiv, un popor care nu acționează, ci doar reacționăm. Faptele o demonstrează cu prisosință. Dacă nu se comuniza Rusia și nu se prăbușeau austro-ungarii, România rămânea un ciot. Astfel însă ne-am trezit cu o Românie Mare, dar pe care nu o făcusem noi... și deci, dintr-un anume punct de vedere, nu o meritam... Dovada e că o pierdem azi. Norocul a fost mai puternic decât micimea noastră... O, ce repede am uitat de Turtucaia... Dar, iată, rezultatele netrebniciei noastre de atunci revin!... De fapt, e netrebnicia noastră dintotdeauna.

PAUL:

Laurențiu, știu foarte bine că românii suferă de boala auto-criticismului, dar lasă-ne pe noi, cei din Ardeal, să izolăm... această boală... la Sud și la Est de Carpați.

LAURENȚIU

(*pus pe răfuială*): A, nu, scuză-mă, te rog!... Trec peste faptul că se pare că-mi reproșezi a fi venit aici de la Iași... (*Reia ideea:*) Dar nu acel soi de criticism îl practic eu. Nu trebuie să-mi spună cineva că nimeni nu critică mai mult ca românul. Dar nu acea critică, ce nu e decât un soi de defulare a sentimentului neputinței... așa cum boala de ficat te predispune la mizantropie... e ceea ce mă mișcă pe mine. Știu foarte bine că acel fel de critică este, la român, la fel de imbecilă ca și întreaga lui existență psihică. O eroare în plus. Căci a denunța mereu, în termeni jâfnoși, o realitate, fără a trage niște concluzii radicale asupra motivelor ei, este a te învârti mereu în jurul cozii... Este exact ceea ce fac românii, la toate nivelele, închistați în mahalaua mentală a subiectivității lor naționale... Dar nu aia e critica pe care o aduc eu celor în mijlocul cărora sunt obligat să-mi duc viața.

PAUL:

Critica, din orice resorturi ar porni, e tot ceva negativ și nu rezolvă nimic. Iar în situația în care ne găsim acum, e de-a dreptul contraproductivă.

LAURENȚIU:

O altă eroare! A nu critica ce e de criticat... obsesiv... neîntrerupt... înseamnă că de fapt nu ești deloc parte a soluției... așa cum crezi cu lașitate... ci ești parte a problemei... Nici un conformism... „patriotic” n-o să-mi impună autocenzura care să mă împiedice să vorbesc în numele valorii... a acelei valori pe care românii, în veci, n-o pot acomoda... A acelei existențe superioare

care trece, în mediul românesc, asemeni unor piscuri ascunse în ceață, etern necunoscute celor de la poale.

PAUL:

Eu, care vorbesc în numele (*Ironic și îndârjit:*) „celor de la poale”, nu găsesc nimic de criticat.

LAURENȚIU:

Scuză-mă, te rog, dar eu voi continua să critic în numele acelui lucru... neavenit pe aici... numit omul superior... adică a celui a cărui existență... într-un mediu barbar... e o suferință... „Spune-mi din ce suferi, ca să-ți spun cine ești”... În numele celor câțiva cu virtualități către adevăr, către trăirea morală, către frumos... În numele acelor nefericiți care, trebuind să-și ducă viața de prizonieri în mijlocul unui popor, cum e cel român, ce are doar idealuri josnice, deznădăjduiește. A acelor care, prin generozitatea ființei lor, nu pot să ignore mediul și pe care, tocmai de aceea, o asemenea sălbăcie psihică îi tulbură, le omoară încrederea în oameni și, până la urmă, în viață. A celor care sunt singuri și străini în abundența de animale ce constituie acest corp biologic pe care-l numim generic „poporul român”. A celor care, datorită rarității oamenilor ca ei... adică altfel spus, datorită absenței umanității în mijlocul acestei mâzge... pier, mai devreme sau mai târziu, într-un înfiorător mediu... ostil, barbar, ucigător.

PAUL

(*amar*): Cei în numele cărora critici dumneata... pentru că te identifici cu ei... acele mimoze inadaptabile... sunt de prisos pe aici... pe la noi.

LAURENȚIU:

Te înșeli... Amarnic... Ei sunt cu atât mai necesari... pe aici... pe unde nu se simte nevoia de ei. Pentru că omul superior este o

ființă creatoare de cultură. Nenorocirea e că... pe aici... nu li se simte lipsa. În acest caz, omul de vocație, care lucrează pentru interesele generale ale societății, într-o societate ca aceasta, cu totul barbară, își pune întrebări asupra naturii ei și, pe cale de consecință, asupra lui însuși și asupra rolului său... El nu poate să se hrănească, pentru o activitate creatoare, din dispreț. El trebuie să fie înconjurat de oameni. Robinson recrea cultura, pentru că știa că acolo, undeva, există oameni. Fiind Robinson printre români, înseamnă să crezi cultura numai pentru tine... Să dai dovadă de egoism... Or, egoismul este opus omului de vocație.

PAUL

(*amar*): Era de așteptat să ajungem și aici! Înnebuniți de frica morții ne întoarcem contra noastră înșine! Ne putem auto-insulta cu impunitate... Nici un dușman din afara noastră nu ne va opri! (*Sarcastic*): Octav, dumneata nu participi la discuția asta? Laurențiu a intrat pe terenul convingerilor dragi dumitale.

OCTAV

(*tace.*)

PAUL

(*abătut, după ce a așteptat – ca și ceilalți de fapt – un răspuns care nu vine*): Suntem doar sub vremi... încă o dată... Pentru a câta oară?! Ceea ce ni se întâmplă e un moment de discontinuitate... E doar un moment de detracare în lume... Trecător și acesta, ca atâtea altele din istoria noastră... Să nu cădem dar într-un exces de pesimism.

LAURENȚIU:

(*provocat*): Numai că ceea ce ni se întâmplă... acest moment de discontinuitate, cum îi spui dumneata, greșit... ni se întâmplă

pentru că nu ne-am făcut datoria să împiedicăm să ni se întâmple. Acest moment de discontinuitate este copilul unei continuități în josnicie și netrebnicie. (*Paul are o tresărire.*) Știu, știu... patriotismul dumitale!... Dar cuvintele mele sunt cât se poate de exacte: josnicie înseamnă că suntem foarte jos pe scara performanțelor popoarelor europene... și nu numai!... iar netrebnicie înseamnă că nu ne facem treaba... de aceea și suntem atât de... jos... (*Sarcastic, concludiv:*) În eternitate, România va fi unul dintre acele locuri, deopotrivă sinistre și caraghioase, care nu sunt luate în seamă de către nimeni cu adevărat.

PAUL

(*tace rănit.*)

LAURENȚIU:

Uitați-vă numai ce ființe insolite suntem în izolarea noastră!... Toată vorbăria asta e de neînțeles în mediul românesc... Căci ce vrem noi?!... Oamenii trăiesc, iubesc, fac copii. Mai ales acest lucru din urmă înseamnă „să durezi”. Atunci? Acolo unde nu există cerința pentru lucrurile care ne dor pe noi, ele nici nu există. Câți abonați are revista noastră? 500? 300? 100?... Dar, oricâți ar avea, câți dintre cei care o cer o și citesc?... Și dintre aceștia din urmă, câți găsesc satisfacție în enunțarea unor principii de care nimeni n-are nevoie?... Ficțiuni care, din pricină că nu sunt bănuite măcar, nici nu există? Ideile noastre nu se adresează decât celui nefericit care a avut teribilul ghinion de a se naște cu această povară a facultăților de înțelegere și simțire sporite, care fac din el un Robinson în această lume românească.

PAUL:

Mai suntem și noi pe aici... și mai sunteți și voi, cu sacrificiul vostru!

LAURENȚIU:

Noi nu contăm, Paul. Suntem prea puțini... pe aici. Suntem, prin număr, mult sub masa critică... La acest stadiu al selecției inverse, suntem deja ridicoli și de neînțeles printre români... Cei cu adevărat posesori ai calităților numite de tine, tocmai datorită incapacității lor de a face concesii de la anumite principii morale, sunt împinși spre o declasare lentă... (*Își ia seama:*) Când nu sunt eliminați de vreo furtună istorică... Cum ni se întâmplă nouă acum. Căci ceea ce ni se întâmplă, este o ilustrare cum nu se poate mai spectaculoasă... dar foarte dureroasă pentru noi, firește... de felul cum retezarea repetată, în urma acestor invazii succesive, în urma acestor „încercări” prin care au trebuit să treacă elementele ce aveau vocația de a realiza ideea morală, le-a adus, în decursul istoriei, sub masa critică... Virtualitățile către cinste, demnitate, onoare, altruism, coborâte, prin nimicirea lor succesivă, sub masa critică au devenit inefective. În același timp, toate elementele fruste, naturale, cum sunt lașitatea, viclenia, egoismul... într-un cuvânt: „târârea”... care nu urmăreau mai mult decât reproducerea și perpetuarea acestei iedere omenești, negânditoare, s-au întărit. A operat aici selecția naturală despre care vorbește Darwin. Este selecția inversă cea care a adus poporul ăsta în starea lui de astăzi. Românul, care după un proces îndelung, istoric, de îndoire a șirei spinării, de practicare a mimetismului... și care, în procesul înfrățirii sale cu dracul l-ar fi ajutat, vezi bine, să treacă puntea... nu mai crede în nimic. El nu face altceva, drăguțul de el, decât să mimeze. Înțeleg acum, în propria-mi carne, cum funcționează selecția inversă, și mai ales cum a funcționat ea, pe aici, „prin calea tuturor răutăților”, din negura timpului. Și pricep mai ales cum poporul român este rezultanta... cioplită în timp... acestui fenomen istoric.

PAUL

(*cu clasica obsinare*): Cu atât mai mult, cea mai mare virtute a noastră este a fi durat!

LAURENȚIU

(*mergând și el pe clasicul drum al nepopularității*): Durarea, în istorie, pe aceste căi, nu presupune destin, ci doar adaptarea la viața umilă.

PAUL:

Nu e vina noastră, a românilor, că a trebuit să suportăm toate invaziile cu puțință.

LAURENȚIU

(*nu e dispus să facă vreo concesie*): Da, da, cunosc argumentul confortabil cu invaziile care ar fi dus la lungul șir de abdicări românești din istorie. Cunosc scuza eternă cu care justificăm acea infamă înțelepciune potrivit căreia „Capul plecat, sabia nu-l taie” și care a lăsat în urmă un pustiu moral inhabitat de un trib ticălos... A, nu! În ceea ce mă privește, nici veșnica scuză a invaziilor repetate nu mai e acceptabilă. Pentru că eu nu pot să nesocotesc faptul că aproape toate popoarele care sunt astăzi contemporane cu românii au suferit lovituri la fel de mari, dacă nu și mai mari. Nu mai pot să ignor la nesfârșit acea lege care funcționează în lumea fizică, și anume „direcția celei mai mici rezistențe”... Și apoi ce înseamnă a dura la nivelul de mângă?! Este, de fapt, a refuza să exiști în istorie... a refuza să exiști la nivel cultural. Or, a nu exista la nivel cultural este a nu exista la nivelul umanității. Poporul român, organizându-se după criteriile selecției inverse, fără nicio rezistență morală la rău, a făcut un efort sinucigaș de a-i înlătura din sânul său pe oamenii cu virtualități către lumea morală. Practicând lașitatea, minciuna, inițiativa în rău, el a făcut imposibilă existența indivizilor de vocație în rândurile lui. Aceștia au pierit uciși de climatul vitreg sau au dispărut prin emigrare... Există deci popoare sinucigașe sub raportul ideii de umanitate. Poporul român este din categoria aceasta... Dealtminteri, fapta dumitale, atât de inefectivă, demonstrează adevărul spuselor mele. Gestul dumitale, pe cât de onorabil, pe atât este de singular.

PAUL

(*mereu rănit*): Octav, mă adresez duminică. Mi-e milă de voi. (*Convins*): Sacrificiul nostru nu va fi zadarnic și nu va rămâne neștiut.

LAURENȚIU:

Ba, tocmai, că va rămâne zadarnic. Sacrificiul... această suferință autoimpusă prin mijlocirea căreia se realizează un scop general, de care se folosește societatea în largul ei... e și el adus sub masa critică pe aici. Românul nu se sacrifică! Mai întâi, din cauză că n-are energie, n-are credință, n-are entuziasm. Dar mai ales pentru că, dezbinăți fiind, românii nu construiesc în sufletele lor o comunitate de destin. Românul îi este potrivnic românului. Or, cum te-ai sacrifica pentru potrivnicii tăi?

PAUL:

În pofida a ceea ce crezi dumneata, sacrificiul celor de azi nu va fi pierdut. Iar când istoricii viitorului vor studia cum ne-am comportat azi... noi, cei de aici... vor avea cu atât mai mult revelația dimensiunii nerușinării la care s-a coborât această clasă politică de azi.

LAURENȚIU

(*amar, el acum*): Mereu îi dai înainte cu clasa politică! Mă rog, e dreptul duminică să nu înțelegi ce ți se întâmplă... Cât despre studiu, nimeni nu va studia niciodată nimic. Românul trăiește, ca și sălbaticul, numai în prezent. Și atunci când vreun excentric o va face, studiul său nu va avea nicio semnificație. De aceea a și ajuns, această gloată de neînțeles, ultima printre popoarele europene. Triburile care n-au sentimentul tradiției, n-au nici tezaurul de experiență al istoriei trecute. Poporul român este unul dintre acestea... Cum observa și un scriitor mai deunăzi, el nu

trăiește experiențe, ci doar pățanii... Nu are deci nici amintirea succeselor sau eșecurilor trecute. Nu va urma calea ce a dus la succese pentru că nu știe de ce anume s-a întâmplat un fenomen pozitiv. Și nu se va putea feri nici de acțiunile care în trecut au dus la eșecuri. Iar asta e grav, pentru că neavând reprezentarea experiențelor, pentru că nu le-a trăit ca atare, îi va lipsi puterea de inhibiție... Faptul că România Mare dispare acum de pe hartă e proba istorică a acestui adevăr.

PAUL

(*iritat de tăcerea lui Octav, ar vrea să-l atragă în discuție*): Octav, spune și dumneata ceva. Nu ai de adăugat nicio invectivă la adresa noastră, a românilor?

OCTAV

(*vorbește mereu inactual*): Este evident că în istorie purtătorii acestor virtualități către demnitate, onoare, altruism, spirit de sacrificiu, se află în prima linie. Iar în cursul istoriei românești nu li s-a dat nicio șansă. Au fost retezați într-un mod implacabil.

LAURENȚIU

(*pornit*): Atunci ce e atât de greu să înțelegem... o dată pentru totdeauna... că poporului român istoria i-a coborât virtualitățile pentru acele stări care fac noblețea ființei umane sub masa critică. Iată dar unul... căci nu e singurul... dintre motivele pentru care el nu este decât o gloată fără lumina interioară pe care o dau ideile lumii morale...

IULIA

(*are și ea dreptate*): Cuvintele dumitale, Laurențiu, sunt greu de acceptat... Pentru că viața trebuie să găsească o cale... Dacă ele

exprimă adevăruri, cu atât mai rău pentru adevăr, căci adevărurile înseși îi stau vieții în cale. Dacă încearcă să distrugă viața însăși, căreia de fapt ar trebui să-i înlesnească proliferarea, atunci viața le calcă în picioare.

LAURENȚIU

(a trecut în alt registru și vorbește acum numai pentru sine):

Se pare că, într-adevăr, cu cât ideile sunt mai conforme cu adevărul cu atât ele devin mai irelevante.

PAUL

(încurajat oarecum de „bunul simț” al Iuliei): Amin! Dar, Laurențiu, de ce nu mergi cu radicalizarea în autodistrugere până la capăt?!

LAURENȚIU

(furios aproape): Ba da, o să merg cu radicalizarea până la capăt, dacă ții dumneata cu orice preț. Și o să trag concluzia pe care n-a avut curajul s-o tragă niciunul dintre acei „inadaptați”... denumiți astfel datorită incapacității lor de a concilia urâtul lumii în care trăiau cu aspirațiile lor de mai bine: anume că urmarea procesului de „retezare” eternă, cum îi spui dumneata, a umanității din acest organism colectiv care e așa-numitul popor român, este că astăzi, aici, pe versanții Carpaților, se întinde o rasă urâtă, sălbatecă, josnică și netrebnică. O rasă în mijlocul căreia accidentul moral, accidentul valorii, se sufocă într-o atmosferă de gaze toxice. Nicio trăire superioară nu mai este posibilă în mijlocul acestui popor unde valoarea e o chestiune de clandestinitate!

PAUL

În ceea ce privește insultarea poporului român, nici nu mai e nevoie de ungurii care ne-au adus aici, în hruba asta unde vor

să înăbușe viețile noastre. Avem noi înșine grijă să ne înăbușim conștiința în hrubele propriilor noastre suflete.

LAURENȚIU

(făcând un efort să se potolească): Poporul român neavând acces la lumea morală, nu poate fi rănit moral... *(Cu alt ton:)* În ceea ce privește prezența noastră în această hrubă, ți-o datorăm dumitale. *(Toți tresar.)* A, nu, nu contest valoarea gestului dumitale... Stați liniștiți cu toții. Se întâmplă numai că sunt convins, în carnea și în nervii mei, că gestul dumitale, în lumina celor ce am spus, este inutil. Și mă înnebunește implacabilitatea destinului nostru nefericit în perpetuitate.

Pe ultimele replici s-a ridicat tonul și pe coridor se aud zgomote de pași. Cei trei ridică privirile și ascultă.

SCENA IV

OCTAV, IULIA, LAURENȚIU, PAUL, COLONELUL

Colonelul, care a intrat însoțit de același soldat înarmat, îi privește în tăcere câteva clipe.

COLONELUL

(adresându-se tuturor): După câte s-ar părea, n-a trecut mult și neînțelegerile dintre dumneavoastră... la care mă așteptam... au și apărut. Am revenit deci, gândind că poate acum sunteți pregătiți să-l denunțați pe cel care a comis crima... scutindu-mă astfel să vă execut pe toți patru.

OCTAV

(nervos, prea nervos, în contrast cu atitudinea de până acum): Tot ce putem face e să repetăm că aici nu se află vreun ucigaș.

COLONELUL

(*cu același calm*): Probabil că dumneavoastră priviți omorul acesta în altă lumină. Poate îl considerați o formă de insurgență. Puteți să-i spuneți cum doriți. N-ar fi decât o chestiune de nuanță pentru mine. Important este să mărturisiți în termenul pe care vi l-am acordat.

OCTAV

(*demult nu mai acționează în concordanță cu împrejurările*): Domnule Colonel, vă pierdeți timpul cu noi. Discuția aceasta dintre dumneavoastră, care aveți toate atuurile, și noi, care n-avem decât conștiința noastră, e de prisos. Ceea ce am avut de spus, am spus... Dar chiar în situația noastră... de condamnați la moarte... nu putem fi siliți să suportăm discuții pe care le detestăm. Este ultimul nostru cuvânt!

COLONELUL

(*cu o ușoară enervare de această dată, se adresează tuturor*): Faptul că dumneavoastră îmi vorbiți așa cum îmi vorbiți este paradoxul discuției acesteia. Vă asigur însă că, deși mi-am pierdut puțin răbdarea, voi proceda așa cum am hotărât. Poate că este mai bine să nu mărturisiți. Îmi veți da astfel prilejul să văd cum vă veți comporta în fața plutonului de execuție. Până atunci, pe dumnealui (*Arată spre Laurențiu.*) îl vom lua cu noi. După câte îmi dau seama, a încetat să se mai simtă bine în compania dumneavoastră. A ajuns, probabil, la concluzia că intransigența morală nu e deloc confortabilă. (*Face un semn soldatului.*)

Soldatul se apropie de Laurențiu și așteaptă – deci, încă o dată, „nu-i reazemă țeava armei de spate”. Acesta se ridică cu greutate și pornește spre ușă. Se oprește un moment, parcă vrând să spună ceva, dar văzând privirile posomorâte ale celorlalți se întoarce și pășește afară din încăpere. Fără a mai adăuga ceva, Colonelul iese și el în urma soldatului.

SCENA V
OCTAV, IULIA, PAUL

În beci s-a așternut o tăcere apăsătoare.

PAUL

(după un răstimp, rostește cuvintele rar, căutându-le parcă):
Octav, aș vrea să mă ascuți... Și tu, Iulia.

OCTAV

(îl întrerupe): Paul, știm ce vrei să spui... Ieșirea lui Laurențiu nu modifică nimic...

IULIA

(care la vorbele lui Paul ridicase privirea, rostește slab, nehotărâtă): Octav, poate ar fi bine să-l lași să vorbească... *(Rămâne încurcată sub privirile bărbatului.)*

OCTAV

(nedumerit): Dar, Iulia?...

IULIA

(șovăie): Nu știu... poate că... *(Nu mai continuă.)*

În tăcerea stânjenitoare care s-a lăsat din nou, numai Octav o privește intens pe Iulia, cu panică.

TABLOUL IV

Încăperea afectată interogatoriilor, în aceeași clădire. Mobilierul constă numai dintr-o masă simplă și un scaun pentru cel anchetat. Lumina „lămpii care coboară din tavan” dezvăluie acum acele momente de suferință din trecut, într-un con alburii. Pe fundal, din când în când, ca un simbol al acestei întâmplări, crește, uriașă, umbra unei santinele.

SCENA

LOCOTENENTUL, IULIA

Locotenentul, rezemat de masă, într-o atitudine elegantă, o privește câteva clipe în tăcere pe Iulia care, așezată, e pradă zbuciumului ei.

LOCOTENENTUL

(continuă interogatoriul. E neașteptat de cordial, vorbindu-i Iuliei cu vocea caldă, cu compasiune aproape): Domnișoară... ascultă-mă, te rog... Încearcă numai pentru un moment să faci abstracție de faptul că suntem pe poziții atât de diferite. Încearcă să admiți... pentru un moment măcar... ideea că eu nu-ți vreau totuși răul dumitale. Uite... sunt convins că mă judeci cu mult mai aspru decât s-ar cuveni. Te gândești, poate, că tot ce vreau

este să smulg o mărturisire de la dumneata. Ei bine, nu acesta este motivul pentru care stărui... Poți crede?... Nu vreau să mori!... Pentru că simt că e nefiresc ca un suflet și un trup tânăr ca al dumitale să dispară așa... Știi ce se întâmplă acum în stradă?... Astăzi, gândindu-mă la dumneata, am făcut un ocol prin oraș... Ca să simt pulsația străzii. Pe acolo pe unde am trecut n-am mai auzit zgomotele tanchetelor, nici militari n-am mai văzut. Am constatat, cu surprindere, că pentru unii oameni, schimbările ce se petrec sunt ca și inexistente... Adolescenții continuă să meargă la școală, bătrânii au grijă de copii pe aleile parcurilor. Și, ciudat lucru, mi-a trecut atunci prin gând că de fapt aceștia sunt cei care au un rost firesc în lume... Am avut revelația că viața curge înainte, făcând abstracție de noi, care reprezentăm un moment de discontinuitate în cursul ei firesc. Și m-am gândit atunci la dumneata, spunându-mi că nu trebuie să mori. În nici o circumstanță, mi-am zis, nu trebuie s-o las să facă un gest protest din cauza unei conjuncturi nefericite... Când alții își văd de treburile lor ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, când continuă să trăiască, iubind, visând, în sfârșit, împlinindu-și destinul, dumneata nu trebuie să fii coborâtă cu atâta brutalitate la doi metri sub iarba asta care acoperă pământul.

IULIA

(*se sufocă*): Nu, nu trebuie... (*Ridică privirea obosită.*) Dar eu am ajuns la capătul puterilor.

LOCOTENENTUL:

Crezi că nu-mi dau seama de ce se petrece în sufletul dumitale?... De toate temerile care te încearcă?

IULIA:

Oh, da! Mă tem. De altminteri, simt că totul este aici împotriva mea... Legăturile dintre oameni... normale până mai ieri... astăzi au devenit josnice.

LOCOTENENTUL

(*izbește cu pumnul în masă cu violență, Iulia tresare puternic*): Josnicie! Ai spus josnicie? Aveți îndrăzneala să pronunțați acest cuvânt, voi, care ați ucis mișelește? De unde vine atâta enormă impertinență? L-ai cunoscut dumneata pe cel asupra căruia ai tras? Cum ați îndrăznit să hotărâți asupra sorții unui ofițer? Voi, niște civili! (*A spus „civili” ca un scuipat.*) Știi dumneata ce înseamnă un ofițer? Știi dumneata ce înseamnă armata? Ce înțelegi prin aceste „legături normale” de până mai ieri dintre oameni? Indisciplina? Lipsa asta de rigoare a vieții? Debandada asta de capricii ale bestialității din oameni? Acestea să fie oare „legături normale între oameni”?... Ei nu, domnișoară, viața de până mai ieri n-a fost decât ceva dezgustător, o agitație animalică penibilă. E nevoie de o lume nouă... sau nu mai e nevoie de lume deloc. E nevoie de o lume clădită pe un sistem precis de subordonări care să nu mai permită aceste acte individuale de libertate greșit înțeleasă... ce duc la crime fără justificare!

IULIA

(*slab*): Aceasta este doar o mentalitate de militar.

LOCOTENENTUL

(*acum aproape amuzat, cu dispreț*): Ce știi dumneata acum despre armată?... Ei bine, află că armata... pe care dumneata o disprețuiești fără s-o cunoști... e un sistem mai perfecționat decât societatea. Aici, totul este mai clar, relațiile dintre indivizi fiind reglementate, nu există echivocul din societate. Fiecare știe aici ce e. Eu sunt locotenent și știu că cel mai capabil sublocotenent este totdeauna mai puțin capabil decât cel mai incapabil locotenent, așa cum cel mai capabil locotenent este totdeauna mai puțin capabil decât cel mai incapabil căpitan... Și este bine să fie așa... Apoi, aici nu există disprețul nejustificat pe care unii îl abordează în fața condiției sociale a altora, mai puțin privile-

giați de șansă. În raporturile dintre militari există cea mai precisă reglementare. Comandantul meu este colonel, eu simplu locotenent, dar dacă eu vreau să trec și el îmi barează calea, știu să mă adresez cu o formulă și să pătrund, acolo unde în societate ar fi trebuit poate să zâmbesc impertinenței celui care are avere ori funcții politice înalte. Aici, în armată, știu ce am de făcut și știu cui am de dat socoteală, adică celui în măsură să mi-o ceară în virtutea funcției și gradului său... (*Respiră, apoi cu convingere, ca pentru sine, dar tare:*) Așadar, făcând cea mai mică concesie de la disciplina militară, ar însemna să afectez însăși noțiunea absolută de disciplină și odată cu aceasta, organismul prin care eu însumi exist... Ar însemna să mă anulez pe mine însumi.

IULIA

(*abătută, poate simțind contradicția ireductibilă de mentalitate dintre oameni, tace.*)

LOCOTENENTUL:

(*revine la tonul blând de mai înainte*): Dumneata ești făcută pentru dragoste, pentru viață... (*Așteaptă.*) Simt o vie părere de rău când mă gândesc că mâinile dumitale fine, că ochii dumitale triști, or să zacă în pământ, definitiv pierduți pentru oricine și orice în cuprinsul acestei lumi.

IULIA

(*ridicându-se parcă dintr-o stare de toropeală*): Oh, da! Nu trebuie să mor! Îmi este frică de moarte cu adevărat. Știu că sunt oameni pentru care viața și moartea mea sunt necunoscute și îndepărtate ca pe alte planete, că viața curge pentru ei, care fac abstracție de suferința mea, ca mai înainte. Știu că ei, acolo, continuă să trăiască, să iubească, să viseze... în vreme ce pe mine m-a cuprins o apă din valurile căreia nu mai pot scăpa. Dar ai spus că sunt făcută pentru viață, pentru dragoste... Cine a hotărât

atunci că eu trebuie să mor?! Cine atunci, a hotărât că mâinile mele fine, ochii mei triști să zacă în pământ... definitiv pierduți pentru oricine în cuprinsul acestei lumi?! Cine poate hotărî aceste lucruri... mai implacabil ca destinul însuși?!... *(Are o mișcare de revoltă stăpânită.)*

LOCOTENENTUL:

Chiar dumneavoastră ați hotărât, atunci când ați omorât.

IULIA

(continuă): Ei bine, vreau să simt pulsația străzii, vreau să privesc adolescenții mergând la școală, bătrânii îngrijind de copii pe aleile parcurilor... dar pentru că ăsta e rostul meu pe lume... Toate acestea mi se cuvin în virtutea apartenenței mele la viață... și nu ca o favoare. Nu trebuie ca dumneata și uniformele care te înconjoară să-mi acorzi acest drept, el îmi aparține, iar oamenii ca dumneata, care precupețesc plimbarea oamenilor prin parcuri, mi-l contestă! *(După încordarea aceasta izbucnește în plâns și-și ascunde fața în palme.)*

Locotenentul o privește în tăcere câteva clipe, apoi părăsește încăperea. Lumina moare.

TABLOUL V

Beciul. S-au scurs alte câteva ore din noapte și asta se observă din accentuarea detaliilor.

SCENA I

OCTAV, IULIA, PAUL

Octav și Paul sunt acum singuri în încăpere și rictusul oboselii s-a adâncit pe chipurile lor. Amândoi stau jos, Paul aproape întins, Octav ținându-și capul rezemat pe genunchi. Agitația provocată de absența Iuliei i se trădează în gesturi de nervozitate. Se tace un scurt timp, apoi ușa se deschide și intră Iulia. Sprijinită de Octav merge și se așează și ea pe banca de la perete. E spectrul oboselii și, după izbucnirea de acum câteva clipe, al epuizării nervoase.

OCTAV

(vrea s-o mângâie, dar parcă mâna nu îndrăznește): Iulia... aș vrea să spun ceva... un cuvânt... dar nu găsesc nimic. De altfel, ce-ar putea lămuri cuvintele?... (Gest de frustrare.) Ah, cuvintele ar trebui, în fața morții, să se esențializeze...

IULIA

(ridică privirea nepărând a înțelege ce i se spune. Fața îi e o mască): Octav, ce se întâmplă cu noi?

OCTAV:

Aș vrea ca în clipele acestea, să-ți spun că nu m-am îndoit niciodată de tine. Mor numai cu regretul că... în viața aceasta... noi am ratat șansa unei iubiri perfecte. Singura consolare... acum, la sfârșit... e că n-am făcut nicio concesie până la capăt. Nu ne-am trădat... Nu mă îndoiesc, Iulia, că tu înțelegi.

IULIA

(aiurită): Octav, cum putem muri? De ce? Cum poți vorbi astfel despre moarte? Nu s-a întâmplat încă nimic. Am așteptat mereu să se întâmple ceva... Să se fi sfârșit, oare, totul?... Nu cred, nu pot crede. Nu se poate să murim astfel... Eu nu pot...

OCTAV

(interzis): Dar... Iulia?!...

IULIA

(deznădăjduită): Cum îmi poți cere să nu mai fiu când spui că mă iubești?... Nu e logic... Resemnarea asta în fața morții este absurdă.

OCTAV

(la fel): Cum, Iulia... și tu?...

IULIA:

Dar nu înțelegi că viața pulsează dincolo de zidurile astea?!... Că oamenii trăiesc și se iubesc?!... *(Se frânge și rămâne apoi cu privirea ațintită în gol.)*

OCTAV:

Iulia, gândește-te la ce spui... (*Imploră cu panică parcă un răspuns ce nu vine:*) Trebuie să ne resemnăm... Iulia, mă înțelegi?... Amintește-ți ce spuneam doar ieri, înainte de a fi aduși aici. Poți trece cu atâta ușurință peste cuvintele pe care le-ai rostit tu însăși? Tot ceea ce noi am spus atunci, n-a fost decât o lungă teorie? N-am crezut niciodată în propriile noastre cuvinte?... Înseamnă că și noi am fost în viață niște beneficiari, niște paraziți ai ideilor absolute de care ne-am folosit. Și ne-am folosit de ele văzând că au trecere, ca de o monedă puternică... Am fost și noi numai niște mimi grosolani? Am mimat doar că suntem doi oameni adevărați, și nu niște sosii? Am furat prețuirea și iubirea celor ce ne-au înconjurat, folosindu-ne de această mască falsă a nobleței?... Poți tu, acum, recunoaște că n-ai fost decât o imitație a ceea ce eu am crezut că ești?... Privește-mă în ochi... Nu, nu se poate să fie așa, când sunt tot ochii tăi de ieri.

IULIA

(*știe că suferința ei poate avea un sfârșit*): Oh, Octav, cuvintele tale mă ard. Dar îmi vine atât de greu să accept ce-mi ceri tu... Pentru ce am trăit până azi?... Ce va rămâne după mine?... Dacă voi face gestul acesta disperat, spune-mi, vor ști cei ce vor rămâne după mine, că eu m-am sacrificat? Se vor gândi ei oare, în fiecare clipă, la mine, pentru că astfel eu să-mi supraviețuiesc mie însămi?... Și chiar dacă ar fi așa, ce poate însemna asta fără mine? Lumea însăși, în care eu voi fi numai o amintire, și poate nici atât, nu va mai exista pentru mine.

OCTAV

(*a încetat cu desăvârșire să mai fie o ființă de carne și oase*): Tocmai de aceea, Iulia... Ceea ce se întâmplă cu noi... „acum”... e important. Ne putem confunda cu o idee acum sau... peste numai câteva ore... vom muri definitiv.

IULIA

(*și-a păstrat logica bunului simț și a vieții*): Nu înțeleg de ce trebuie să mă jertfesc. Paul oricum va muri... (*A privit în jos.*) Dar vom muri și noi... Vei muri și tu... cel care nu poți înțelege că eu nu accept ca să mori, când te iubesc... Răspunde-mi, nu mă lăsa în starea aceasta în care simt că-mi plesnește inima?!

OCTAV:

Iulia, tu știi de ce trebuie. Învinge o stare de slăbiciune.

IULIA:

Tocmai, că nu știu. Nu știu nimic...

OCTAV:

Nu te lăsa doborâtă de situația aceasta fără ieșire.

IULIA:

De unde să iau această tărie? Ce sunt eu, la urma urmelor, decât un om?

OCTAV:

?

IULIA

(*cu îndoială*): Un om...

OCTAV:

Tocmai în aceste condiții grele se verifică acea... Pentru că e ceva mai presus decât viața.

IULIA

(*disperată*): Oh, legile astea inumane!

OCTAV:

Legi tiranice uneori... dar legile pe care conștiința le-a înche-gat din străfundurile vieții sufletești... crezându-le bune, drepte. Și când ți-ai măsurat faptele după ele, nu poți, n-ai dreptul să le nesocotești în clipa în care ele îți cer să le împlinești... Aceste legi sunt mai presus de noi... Și ele, acum, asemeni legii gravitației care, prăbușindu-te de pe o înălțime, îți cere să treci spre centrul pământului, îți cer să mori pentru un cuvânt rostit ieri... Ceea ce eu îți cer, e să rămâi tu însăși. *(Se vede că acest tânăr, în pofida faptului că în stradă țărani își vând marfa direct din căruțe, se simte investit cu responsabilitatea de a fi excutorul „Ideii absolute” pe pământ românesc! S-ar putea râde, dacă n-ar fi tragic.)*

IULIA:

Nu știi... *(Își plimbă privirile de la unul la celălalt.)* Ceva greu îmi apasă pe craniu...

PAUL

(care tăcuse tot timpul): Octav... *(Și cum aceasta nu-i dă aten-ție:)* Unde vrei s-o târăști și pe ea?

OCTAV

(se întoarce spre perete și strânge pumnii, pradă unei furii neputincioase): Ah, bestii!... Vă slujiți de arme ca să faceți psiho-logie pe sufletele vii, suferinde! *(Se duce la ușă, rămâne în fața ei cu pumnii strânși, apoi își rezeamă fruntea de ea.)*

PAUL

(il îndepărtează de la ușă): Liniștește-te... Ajunge.

În acest moment ușa se deschide, parcă răspunzând chemării lui Octav și soldatul înarmat intră în încăpere.

SCENA II

OCTAV, PAUL, IULIA, Soldatul

Soldatul înaintează și, după ce-și rotește privirile în jur, face semn Iuliei să-l urmeze. Aceasta se scoală cu greutate.

OCTAV

(Iuliei, care e obosită, aproape indiferentă): Ce vor cu tine, Iulia? *(Octav face un gest – oarecare – s-o oprească, dar este împiedicat – oricum, dar nu „cu țeava armei”. Paul a fost și el acolo.)* Iulia... gândește-te! *(Imploră:)* Mai mult decât viața, nu ne pot lua... Dar noi avem ceva mai de preț decât viața... Sunt fapte ireparabile... Nimic nu s-a întâmplat, încă. *(Iulia iese urmată de soldat.)*

Octav se plimbă acolo agitat, sub privirile lui Paul, dar în niciun caz nu face „gestul de a bate cu pumnii în ușă”.

SCENA III

OCTAV, PAUL

OCTAV

(frământat de un singur lucru): Iulia nu va vorbi!... Cred că nu te îndoiești?!

PAUL:

Octav, nu mă îndoiesc de Iulia, nu mă îndoiesc de tine, nu mă îndoiesc de nimeni altcineva în afară de mine însumi. Iată că trăiesc temeri pe care nu le-am cunoscut înainte... Când am acceptat sacrificiul vostru, nu cunoșteam teama de moarte. Mi-a fost deci ușor să-l accept. Părea firesc... pentru că extrapolam de la starea mea personală. Era, în definitiv, dreptul vostru să decideți pentru voi... Dar aceste ore... care au urmat... mi s-au părut

ca ani. Am încercat toate sentimentele... de la indiferență la speranță... de la speranță la frică... de la frică la lașitate... Acum, abia, înțeleg cât am greșit acceptând sacrificiul vostru.

OCTAV

(*descumpănit*): De ce toate astea?... Ce s-a petrecut între timp, să te faci să gândești astfel?

PAUL:

Sacrificiul acesta este prea mare. Mă gândesc la Iulia, care... Nu, nu este drept ca ea să plătească în acest fel.

OCTAV:

Dar ea singură a hotărât asupra conștiinței ei.

PAUL

(*îndoindu-se*): Să fie oare adevărat?... Mi-e teamă să nu fi hotărât tu pentru ea.

OCTAV

(*care, acum, se îndoiește el însuși*): Cum? Dar, nu... Dacă te îndoiești de ea... Nimic nu-ți dă acest drept... (*Cu sine*): O cunosc pe Iulia, așa cum îmi cunosc propria ființă. Ea nu putea hotărî altfel decât a făcut. Dacă n-ar fi fost așa, ar însemna să se răstoarne în mine întreaga înțelegere asupra femeii iubite... Or a mă fi înșelat în iubire, înseamnă a mă fi înșelat în toate. Și asta ar anula multe... Nu, nu poate fi astfel. Ea știe că o vreau puternică, nicio-dată diminuată în așteptările mele.

PAUL

(*convins acum că are de a face cu un bolnav de febră*): Octav, n-o târî într-o catastrofă împotriva voinței ei. Numai prestigiul tău în inima ei o face să accepte formal acest sacrificiu.

OCTAV

(*dincolo de realitate*): Dar nu poate fi vorba de asta. Iulia consimte la acest sacrificiu în numele unei intransigențe morale care ne-a unit până acum... mereu.

PAUL

(*sceptic*): Octav, nu te amăgi. Aici, în hruba asta a morții, setea asta pentru o idee ce e... o idee fixă... în fine, acest ascetism moral... e doar o deplină oboseală, ce nu poate fi decât oboseala din antecamera morții... (*Îl privește, apoi după câteva clipe de tăcere*.) Octav, dezmeticește-te!... Vreau numai să te împiedic să decizi în numele femeii tale, lucruri care sunt mai presus de orice teorie. N-ai dreptul, mă înțelegi, să dispui de Iulia, în fața morții, împotriva voinței ei.

OCTAV:

Dar e voința ei...

PAUL

(*mai hotărât*): Octav... prietene... acceptă viața așa cum e, nu cum ai voi tu să fie. Și înfrunt-o! Nu face din absolutul moral, autodistrugere și crimă. Acum ești un sinucigaș. Iar eu, nu te pot lăsa să mori... Cu atât mai puțin pot să te las să devii și ucigaș, trăgând-o și pe Iulia în nebunia ta... Până și iubirea ei ai dizolvat-o în soluțiile otrăvitoare ale minții tale... Frumusețea iubirii nu constă în țicneala aceasta geometrizată. Iulia nu e făcută pentru asta. Ea a cedat în fața morții, dar absolutul iubirii ei stă în altceva... Nu te îndoi de el. E acolo, pentru tine.

OCTAV

(*vorbește greu, șovăitor*): Acum chiar, când noi purtam discuția asta nedemnă, Iulia consimte să rămână ea însăși în fața morții. Nu coborî gestul ei.

PAUL

(ridică din umeri, mai desprins oarecum de destinul celorlalți): Viermele îndoielii îl ai deja în suflet. Nu vei avea pace de acum înainte. Acum, că sufletul ți-e încă amortit, mai poți nutri o iluzie... Ar trebui să înțelegi alte lucruri, să pătrunzi mai adânc în viață, și atunci, poate, ai înțelege altfel suferința celor din jur.

OCTAV:

Interiorul acesta îmi răvășește creierul. Nu mai pot fi stăpân pe gândurile mele, aici, în captivitate. Acum... afară... cerul e poate plin de stele... roua sclipește pe iarbă... Ar fi de ajuns să respir câteva clipe aerul rece, pentru ca febra asta să treacă asemeni unui coșmar... *(Privește în jur.)* Dar aici, totul îmi face rău. Demult, în copilărie, m-am îmbolnăvit grav, am fost ars de febră zile în șir. În acest timp am încercat să citesc. Atât de rău m-am simțit în cursul acelei boli încât, după ce m-am vindecat, numai vederea cărții aceleia pe care încercasem s-o parcurg, îmi dădea o senzație de greață, îmi făcea rău. Acum, când privesc interiorul acesta... mormântul conștiinței noastre... am o senzație de amețală și gândirea refuză să mai funcționeze liber.

PAUL

(readus brusc și el la realitate de amintirile lui Octav): Încearcă, totuși, să te liniștești.

OCTAV:

Dar cum?... Suntem de mult plecați pe un drum fără întoarcere.

PAUL

(mai mult pentru el, de data aceasta): Eu singur sunt plecat pe un drum fără întoarcere... *(Hotărât:)* Nu mai avem mult timp ca să împiedicăm să pierdem mai mult decât mai puțin. Înțelegi?

Așadar... oricât de greu mi-ar veni... voi mărturisii fapta, care... în definitiv mă privește. (*Așteaptă parcă ceva, care nu vine. Are un zâmbet trist pe buze și merge să se așeze lângă Octav, care îl privește numai, fără ca vreun mușchi să-i tresară pe chip.*) Vezi tu, Octav, acum... când am pronunțat cuvintele astea... mă simt parcă liniștit, eliberat. Nimic nu m-ar mai putea abate de la drumul pe care am apucat. De aceea nu simt nici nevoia de a-mi ascunde sentimentele... nici față de alții, nici față de mine însumi. Pot, de pildă, să mărturisesc acum, deschis, că mi-a fost frică să mor. Am acceptat sacrificiul vostru și am sperat mereu că se va întâmpla ceva ce ne va scoate de aici. (*Ezită puțin.*) Dar apoi... când mi-am dat seama că nimic nu se va întâmpla... mi-a fost încă mai frică. Acum însă, nu mai pot gândi că vreunul dintre voi să mai sufere măcar o clipă din cauza mea. Nu vreau ca Iulia să mai treacă nici măcar o clipă prin aceste suferințe.

OCTAV

(*se ridică și se plimbă prin încăperea cu pumnii strânși, se apropie de ușă*): De ce nu mai vine, oare?

PAUL

(*sculându-se parcă pentru un drum lung*): S-o fi luminat afară?... (*Merge la fereastra îngustă, astupată și încearcă să privească afară.*) Parcă se zărește o geană de lumină... Întunericul a devenit tulbure... În curând se va lumina. (*S-a întors în mijlocul încăperii.*) Octav, vreau acum, în aceste ultime clipe, să vă mulțumesc pentru tot. V-ați făcut mai mult decât datoria... Nici nu aveam dreptul să cer atâta de la voi...

OCTAV:

Paul, nu răscoli o rană care sângerează în mine. Simt că acum, cu adevărat m-au năpădit toate îndoielile.

PAUL:

Rămâi cu bine, prietene. (*Îi întinde mâna, Octav nu i-o dă pe a sa și rămâne cu mâna întinsă. Va sta așa câteva clipe.*)

OCTAV

(*deodată dezmeticit parcă*): Ce vrei să faci?

PAUL

(*a bătut în ușa*): Ce e de făcut.

OCTAV:

Nu, n-ai să faci asta!

PAUL

(*bate*): Trebuie. (*Octav face un gest slab ce ar putea fi interpretat și ca o încercare de a-l opri.*) Octav, gândește-te la Iulia! (*Și spune un lucru mare:*) N-o lăsa să poarte copiii supraviețuitorilor noștri. (*A rostit cuvântul „supraviețuitori” cu o intenție ce poate fi interpretată în mii de volume, dar nu va fi... „pe aici”. Întrebarea rămâne însă dacă el ar fi putut spune replica asta. A-l face și pe Paul să înțeleagă că românii nu s-au ridicat la nivelul trăirii morale, ci s-au menținut la nivelul trist al „trăirii românești”, este deja un exces.*)

OCTAV

(*lasă brațele în jos, e adus parcă de spate*): Ah, Iulia!... (*Se închide în el.*)

PAUL

(*nu-i mai dă atenție, preocupat de propriul său destin*): Trebuie să apară cineva.

*Și ușa se deschide într-adevăr, lăsând să pătrundă în încăpere Colo-
nelul și Locotenentul, precedați de soldatul înarmat.*

SCENA IV

PAUL, OCTAV, COLONELUL, LOCOTENENTUL,
Soldatul

COLONELUL

(*cu înfățișarea obosită, el însuși, după o noapte nedormită*):
Se pare că iar nu vă înțelegeți aici. Era de așteptat. Au sosit, de
altfel, și zorile.

PAUL

(*vorbește hotărât, cu grabă chiar*): V-am chemat pentru a mărturisi că eu sunt cel vrut de dumneavoastră.

COLONELUL

(*întunecat*): Deci dumneata ești?... Așadar, presupunerile
mele s-au adevărit... Vreau să știu, acum și aici, ce ai de declarat
privitor la crima dumitale?!

PAUL

(*în această încăpere cu suflete chinuite, e deodată crescut*): Eu
vreau să știu cum veți justifica dumneavoastră, odată, în fața unui
tribunal al viitorului, masacrele din satele Trăzneș și Ip?

COLONELUL:

Dumneata le numești masacre. Dar n-au fost decât represalii pe care am fost nevoiți să le luăm împotriva minorității românești... care nu se supunea legalității.

PAUL:

Ați masacrat populația pașnică și nevinovată. Ați schingiuit
și ați omorât! Ați batjocorit femeile și ați spintecat copiii cu baionetele! Ați jefuit bisericile și casele celor asasinați, cărora le-ați
aruncat cadavrele într-o groapă comună, cu var!

LOCOTENENTUL

(*cu asprime în voce*): Maghiarii noștri au înțeles să răzbune astfel umiliințele trecutului.

PAUL:

Vă obștiinați să ne numiți minoritari în propria țară, dar asta nu e decât reflexul slăbiciunii dumneavoastră.

COLONELUL

(*obosit, vrea doar să lichideze mai repede „cazul”*): Atunci... (*Face semn soldatului.*)

PAUL:

Un singur cuvânt... Dacă ar trebui s-o iau de la capăt, aș face la fel... (*Cum Locotenentul are un gest de mînie:*) S-a trezit în dumneata instinctul de conservare?

Soldatul îl conduce pe Paul afară.

SCENA V

OCTAV, COLONELUL, LOCOTENENTUL

Colonelul și Locotenentul au rămas.

COLONELUL

(*se adresează lui Octav*): Ești liber, domnule, împreună cu logodnica dumitale.

OCTAV:

Cât mai prețuiește această libertate?... plătită atât de scump...

COLONELUL

(*om: are cap, trunchi, membre etc.*): Libertatea e libertate.

OCTAV:

Libertatea de a nu mai fi eu însumi?!... Îmi puteţi dumneavoastră reda pe cel care am fost înainte de situaţia aceasta fără ieşire în care am fost pus cu violenţă?! Puteţi pune la loc zidurile când clădirea s-a prefăcut de mult în pulbere?! (*Se crispează.*)

COLONELUL

(*mirat, căci, în definitiv, e un om cumsecade, fapt care se poate presupune că va face din el, în curând, un „Moş Teacă” ungur, cu mustăţi şi bonom*): Te ascult, domnule şi nu te înţeleg... De altfel, limba mea română are limitele ei... Eşti nebun sau sinucigaş?!... Dar mai curând ai febră.

LOCOTENENTUL

(*ironic*): Dumneata te târguieşti cu noi?! De altfel, dacă nu doreşti să pleci, poţi să rămâi. În scurt timp locul ăsta va geme de conaştionali de-ai dumitale... Minoritari insurgenţi, adică...

OCTAV

(*nu mai are nimic al său*): Ce veţi face cu prietenul nostru?

COLONELUL:

Va fi judecat şi executat.

OCTAV:

Cine-l va judeca?

COLONELUL:

Un tribunal militar maghiar. Nu va dura mult... câteva minute.

OCTAV:

Ce judecată poate fi asta?

COLONELUL:

Singura posibilă în condițiile de față. În vârtejul acestor transformări, abia dacă putem păstra o aparență de legalitate... Atitudinea dumneavoastră nu era nici ea de natură să vă favorizeze. Ar fi trebuit, dimpotrivă, pedepsită exemplar. Ați dat sprijinul dumneavoastră unui terorist... Trecem însă peste acest fapt grav numai din rațiuni superioare... Nu voim să ne antagonizăm minoritarii.

LOCOTENENTUL

(enervat de atitudinea conciliantă a superiorului său): Să plecăm, domnule colonel. Nu e de demnitatea noastră să ne lăsăm chestionați de român.

Colonelul se întoarce și părăsește încăperea fără să mai spună ceva. Locotenentul îl urmează. Ușa rămâne larg deschisă.

SCENA VI

OCTAV, apoi IULIA

Octav e singur pentru câteva momente.

OCTAV

(murmură): O singură noapte... Cât de puțin îi trebuie unei conștiințe... O noapte...

Iulia apare în cadrul ușii. Înaintează încet, ca o somnambulă. Măinile îi atârnă inerte de-a lungul trupului. Cei doi se privesc pentru un timp, fără să se apropie.

OCTAV

(cu un ton lăsat la latitudinea unor eventuali cititori să-l imagineze): De acum, suntem noi înșine dintre acei dezgustători „supraviețuitori”... și vom da naștere altor „supraviețuitori”... până la capătul capătului... fără nicio lumină... fără nicio speranță... resemnați...

Cei doi rămân așa, față în față, în vreme ce lumina scade tot mai mult.

NEÎNȚELEGEREA

PERSOANELE

LIVIU, 30 de ani

LAVINIA, 30 de ani

DINU, 35 de ani

DAMIAN, 31 de ani

UN OFIȚER DE MILIȚIE

Milițieni

DECORUL

Un apartament ce se ghicește a fi plasat într-un subsol. Dacă înainte a fost o locuință cu aspect burghez, acum trebuie să se facă evident faptul că e transformat în loc de întâlnire conspirativă pentru eroii întâmplării ce urmează. Ferestrele mici, plasate în jumătatea de sus a zidurilor, sunt acoperite cu hârtie neagră, ce nu lasă să pătrundă nicio săgeată de lumină din stradă. Mobilele, burgheze, au fost îngrămădite prin colțuri și de-a lungul pereților, pentru a se face loc câtorva mese de mărimi diferite, așezate cap la cap și înconjurate de un număr mare de scaune. Un candelabru fastuos, descompletat acum, atârnă inutil din tavan, căci din mijlocul brațelor sale se scurge, până deasupra meselor, un fir negru cu bec ce luminează puternic zi și noapte. În stânga, prin suprimarea unei jumătăți a peretelui, se trece într-o încăpere vastă și scundă, ce nu este decât beciul clădirii. O mulțime de obiecte caracteristice sunt îngrămădite într-o parte pentru a face loc unei canapele pe care cei care nu sunt angajați în discuțiile din apartamentul din dreapta se pot întinde și fuma în liniște, ascultând totodată la ce se vorbește alături. În dreapta se află un mic vestibul ce ascunde intrarea din afară. Pe acolo se pătrunde în scenă. La ora asta încăperea și beciul sunt goale, însă de la intrare se aud zgomote înfundate, nedeslușite, și șoapte ce nu se pot distinge.

SCENA I

DINU, apoi DAMIAN

Dinu, care își lăsase ȱigara aprinsă într-o scrumieră pe masă, vine din vestibul purtând o cutie nu prea voluminoasă, dar destul de grea, deducând după încordarea brațelor, pe care o pune pe masă. E un bărbat de treizeci și cinci de ani, potrivit de statură, dar cu o carură fizică formată printr-un constant efort fizic. Mușchii sunt bine conturați sub cămașa albastră, brațele se termină cu palme mari. Nasul, teșit, subliniază și el, prin fermitatea sa, severitatea gurii mari cu buze subțiri. Bărbia proeminentă poate fi, așa cum se spune, expresia tăriei de caracter. Ochii privesc reci de sub liniile încruntate ale sprâncenelor. Părul, cărunț înainte de vreme, tuns scurt, este asemenea unei perii; obrazul, acoperit de o barbă nerasă de o zi, două, albastră. Întrerupându-se din când în când, pentru a trage cu poftă din ȱigară, înecând odaia în ceață verzuie, desface cu gesturi încete cutia și scoate pe rând câteva revolvere pe care, după ce le cercetează profesional, le orânduiește cu grijă în fața sa. Sunetul scurt al unei sonerii îl întrerupe și merge să deschidă. Damian îl urmează în încăpere. Acesta se așează pe un scaun, undeva într-un colț, cu gesturi ce sugerează rutina de a-și „lua locul”. E un bărbat mai tânăr, dar cu aer suferind. De altfel, și șchioapătă puțin. Chipul îi este totdeauna posomorât. Numai arareori, încearcă un surâs, dar acesta nu e decât un spasm ce îi schimonosește figura. Când vorbește, are aerul că-și îndeplinește o obligație, însă mai mult tace ascultând. Poate și infirmitatea a făcut din el unul dintre acei oameni fără inițiativă. Păstrează tăcerea câțva timp, urmărind numai cu privirea activitatea în care este cufundat Dinu.

DINU

*(în timp ce strânge revolverele și le pune înapoi în cutie): Ei?...
Ce e pe afară?*

DAMIAN:

Nu știi... poate mă înșel... dar mi s-a părut că am văzut și altă dată un Ford negru oprit la capătul străzii dinspre Piața Dorobanților.

DINU

(*s-a întunecat*): Știu... e acolo de câteva zile.

DAMIAN:

Ce poate fi?...

DINU

(*face gestul „să nu mai vorbim”*): Oricum, plecarea noastră de aici e numai o chestiune de ore... (*„În altă ordine de idei”*): Întâlnirea din seara asta este ceea ce mă îngrijorează mai mult acum.

DAMIAN:

?...

DINU

(*se vede pe chipul său frământarea și aceasta îi accentuează severitatea, urâtindu-i figura*): Simt că suntem pe cale să comitem o greșeală... Lucrurile astea nu se fac în niciun caz astfel... Riscăm să prăbușim totul și să ne lăsăm târați și noi în cădere.

DAMIAN

(*contrazis*): Dar?... Părei hotărât...

DINU:

Am fost... pentru un moment. Nu argumentele voastre m-au convins, ci încrederea pe care o aveți în el. Cred totuși, în continuare, că nu trebuie să-i divulgăm totul dintr-o dată, având în el „încredere absolută”, cum îi place Laviniei să spună. Încrederea aceasta... „absolută” (*A accentuat pe cuvântul „absolută”, termenul acesta vag l-a iritat îndeajuns.*) mi se pare deplasată aici.

DAMIAN

(*nedumerit*): Te temi de un denunț din partea lui?

DINU

(*ferm*): Mă tem de acele greșeli pe care acum nu le putem prevedea, dar care negreșit că vor veni dacă, în ceea ce facem, ne vom lăsa conduși de sentimente... (*Întunecat*):) Și apoi, când România a ajuns, în acest an 1956, numai o vastă închisoare, când denunțul e un mod de viață al românului, nu văd nimic nerezonabil în a nu te lăsa descoperit. Noi înșine, mai înainte de a fi fost aruncați în închisori, am fost denunțați, nu?

DAMIAN

(*animat puțin*): Crede-mă, Dinu, îl cunosc bine pe Liviu. De un asemenea om nu te temi... E unul dintre cei născuți cu instinctul libertății, al dreptății, al adevărului.

DINU

(*interesat*): Și totuși nu s-a făcut remarcat prin nimic?!

DAMIAN:

Desigur... dar tocmai acel instinct a fost cauza pentru care nu s-a putut realiza. Căci a fost un filozof adevărat. Câtă vreme noi, eu și colegii noștri, învățam filozofia, el o trăia. Înțelegea să meargă cu identitatea dintre gând și vorbă și dintre vorbă și faptă până la absolut... Până la absurd, spuneam noi atunci, căci atitudinea lui sfida instinctul de conservare... La Universitate, nu mai știu de câte ori nu s-a ridicat și a părăsit sala indignat sub privirile îngândurate ale profesorilor. În tot ce făcea sublinia implicit carențele morale ale celor care pactizaseră cu puterea... Firește, asta nu putea dura mult. A urmat exmatricularea, apoi, la scurt timp, a fost arestat. În fine, pentru noi, atitudinea lui luase dimensiuni de legendă. El devenise întruchiparea unui destin în divorț declarat cu ideologia comunistă... Noi, în fața îndochinării, de teamă, ne resemnaserăm.

DINU:

Cum s-a purtat în închisoare?

DAMIAN:

(*are criteriile lui*): Când eu însumi am fost arestat apoi, am aflat în închisoare, de la cei care-l cunoscuseră acolo, că rămăsese același om. Nimic nu-l încovoiasă. Trecuse prin toate suferințele cu aceeași atitudine de filozof, cu un desăvârșit stoicism. Îi impresionase pe toți cei care îi împărtășeau soarta.

DINU

(*ros de un gând*): Când s-a cunoscut cu Lavinia?

DAMIAN:

S-au căsătorit în al doilea an de facultate, dar se știau dinainte.

DINU

(*urmărește un fir*): De ce s-au despărțit apoi?

DAMIAN:

Nu cunosc împrejurările. Înainte de arestare, cu toată admirația și afecțiunea mea pentru el, se înstrăinase... Se interiorizase, ne ocolea... Devenise închis chiar față de Lavinia.

DINU

(*trebuie să rezolve un „puzzle” esențial pentru el*): Ea a vrut despărțirea?

DAMIAN:

Doamne ferește! Îl iubea și cred că-l mai iubește și azi. Pentru nimic în lume nu s-ar fi separat de el. El a cerut despărțirea

și Lavinia a acceptat, deși asta i-a zdrobit inima. Am fost, într-un fel, confidentul durerii ei de atunci. Totuși, nu a fost nimic clar. Cred că nici pentru ea n-a fost foarte limpede. Se pare că nu s-au înțeles... Or, poate că viața ridicase prea multe probleme în fața lor, nu știu... Cert e că Lavinia n-ar fi cerut niciodată despărțirea. Îl iubește poate și acum.

DINU

(a rămas pe gânduri. Figura i s-a posomorât din nou): Asta s-ar putea să complice relațiile dintre noi. Trecutul lor poate fi temeiul unui refuz din partea lui. Or noi... *(Dur:)* Noi nu putem, în niciun caz, accepta asta.

DAMIAN

(convins): Nu va refuza. Nu mă pot gândi la această alternativă.

DINU

(întunecat, precis): Dar dacă totuși va spune, nu?... Realizezi unde ar duce acest răspuns?

DAMIAN

(mirat, puțin tulburat): Tot ce știm despre el ar trebui să fie contrazis. Iar asta nu se poate.

DINU

(după un moment de gândire): Ați spus că încrederea noastră în el să fie absolută. Ei bine, să fie! Dar la încredere absolută, vă cer un răspuns pe măsură. Ai spus că el trăiește filozofia, că s-a născut cu instinctul justiției și al dreptății?...

DAMIAN

(așteaptă, nu înțelege ce vrea Dinu): ?

DINU

(*om de acțiune, nu are șovăieli de nici un fel*): Iată ocazia să facă ceva conform credințelor sale... dar concret, activ... nu acceptând doar consecințele pasivității... Nu-i cerem mai mult decât îi oferim... Dimpotrivă, îi dăm posibilitatea să se identifice în continuare cu noțiunile morale pentru care se pare că a trăit.

DAMIAN

(*mereu convins*): Ni se va alătura cu entuziasm.

DINU

(*pe calea sofisticii interesate*): Se poate. Se pare că da, după cum mi-l descrieți voi. Și totuși... Voi... tu și Lavinia... îmi cereți un cec în alb pentru el. Mă târâți, în pasiunea voastră, să nesocotesc o prudență pe care voi o numiți „de rând”... Dar și voi îmi sunteți datori cu o atitudine pe măsura încrederii pe care îmi cereți s-o am în el...

DAMIAN

(*vrea să nege*): Bine, dar...

DINU

(*îl întrerupe*): Nu protesta... Vreau numai să spun că ar fi cinstit ca încrederea voastră în el, pasiunea voastră, să-l târască și pe el în jocul „de-a absolutul”... De aceea trebuie să-mi răspundeți la o întrebare: înțelegeți sau nu că, în cazul unui răspuns negativ, el nu mai poate părăsi acest subsol? Că locul ăsta este o trapă a morții pentru el, în caz că nu se va situa la înălțimea la care îl ridică încrederea voastră și riscul pe care noi ni-l asumăm?... (*În subsolul unde s-au strâns acești oameni fără biografie, nici el nu e prea diferit. Crede și el – vai! – în principii și își închipuie că a întins acum o „capcană a cuvântului”.*)

DAMIAN

(*tulburat*): Încrederea mea în el e de nezdruncinat.

DINU

(*plin de logica lui*): Noi înșine ne riscăm viața în fiecare moment. Vrem să omorâm și... „cine trage sabia, de sabie va pieri”. Acceptăm acest risc. Ar fi și imoral să acționăm întrezărind, în secret, ideea unei clemențe. De altfel, ar fi iluzoriu oricum s-o așteptăm din partea comuniștilor, dacă vom fi prinși... Dar nu de asta e vorba. Voiam să spun că de lupta noastră, de sacrificiul nostru, beneficiază nu numai, în mod generic, acest popor... pentru care acceptăm orice jertfă... dar el însuși, Liviu, în particular. Suntem dar, moralicește, îndreptățiți să-l implicăm în tragedia noastră, care nu este decât o parte a aceleia, mai largi, a poporului român. (*Numai faptul că nu poate face o faptă fără a o justifica într-un sistem de gândire, arată că nu e deloc mai „cu picioarele pe pământ” decât nefericiții ce-l înconjoară și care au căzut din lume în acest subsol.*)

DAMIAN

(*tace. A înțeles ce vrea Dinu.*)

DINU

(*îl scrutează*): Ți-e teamă, în încrederea ta, de perspectiva pe care ți-am înfățișat-o?

DAMIAN

(*încearcă să-și ascundă tulburarea*): Dacă l-ai cunoaște, cum îl cunoaștem noi, n-ar fi nevoie să dramatizăm.

DINU:

Având încredere „absolută” în el n-ar trebui să te temi...

DAMIAN

(*abătut*): Nu mă tem. Mă gândeam numai la Lavinia... Și ei ar trebui să i se ceară un răspuns la întrebarea ta.

DINU:

Firește. Ea este, în primul rând, cea care îmi cere să-mi nesocotesc instinctul de conservare... de dragul pasiunii ei. (*Se aude zgomet din vestibul.*) Dar iată că vine. Vom afla neîntârziat și cât de mare este, cu adevărat, încrederea ei în el.

Din dreapta intră agitată Lavinia.

SCENA II

DINU, DAMIAN, LAVINIA

Lavinia e o „femeie de treizeci de ani”. Înaltă, are acea demnitate ce vine din dimensiunile corpului și care o pune mai presus de micile mofturi ale „femeiuștii”. Când se mișcă repede, lucru foarte rar la ea, are legănări de felină, dar mai mult stă calmă, pierdută în visătoarea ei complexitate interioară. Mersul îi este discret, economia de mișcări trădând imediat cumințenia naturală, sănătatea rasială. Chipul îi este în general neumbrit de accidente feței, dar când, foarte rar, surâde (pentru că ea nu râde niciodată), obrații se conturează și subliniază arcul desăvârșit al gurii cu buze pline. Când zâmbește, și zâmbește des când i se vorbește, dezvelește dinții puternici și perfect aliniați. Nasul este numai puțin încovoiat și lung, cu nările depărtate. Dar ochii sunt cei care depun mărturie de continua stare de visare a sufletului. Sunt mari, ușor oblici și foarte depărtați de punctul de plecare al nasului. Când cineva se adresează zonelor adânci ale înțelegerii ei, ochii prind a străluci puternic animând întreaga-i ființă și transformând-o complet. Ochii sunt de altfel un organ de comunicare superior vocii, care este adâncă și blândă. Părul negru, tăiat la nivelul umerilor, este atât de des încât sugerează vegetația, dincolo de căderea lui lină și de lucirea stinsă. Și carnația

ei este dintre cele ce par mai rezistente la trecerea timpului. Fără îndoială că este o femeie de o frumusețe neobișnuită, însă, așa cum știm că lucrurile cu adevărat frumoase nu se văd de la început și sunt în general dincolo de nivelul de înțelegere comun, așa și Lavinia pare mai întâi, la prima vedere, o ființă stranie. Iar psihologic, printr-un paradox atât de natural totuși, noblețea ei a marcat-o mai degrabă negativ. Fată fiind, frumusețea ei a descurajat pe cei din preajmă și, în loc să fie înconjurată de omagiul adus unicității, a fost ocolită, ca urmare a instinctului sigur al ființelor de rând de a nu avea de-a face cu lucrurile deosebite. Rezerva aceasta, n-a făcut decât s-o descumpănească și să-i provoace neîncrederea în ea însăși, alterându-i și sistemul de valori. Trebuie spus că femeile cu adevărat frumoase sunt la fel de rare printre femei ca și geniul printre bărbați. Mai târziu, ea s-a elucdat asupra actelor esențiale ale feminității ei și realizându-se în iubire, printr-o șansă rară, s-a echilibrat. Pierderea, apoi, a acelui echilibru, a dus la melancolizarea sufletului, căci aceste ființe de elită nu se pot, sub niciun cuvânt, mulțumi sub standardul viselor. O iubire superioară pierdută, a făcut-o pe Lavinia să nu mai ia seama la amănuntele care fac existența feminității.

LAVINIA:

Bună ziua. N-a sosit, nu?... Am întârziat cu...

DAMIAN

(întrerupând-o): Nu-i nimic, Lavinia. *(Cu ironie:)* La tine nu e grav... Ceea ce e grav, e că aici iarăși nu ne înțelegem de felul cum să-l primim pe Liviu.

LAVINIA

(contrariată, își plimbă privirea de la unul la celălalt): Ce este asta?...

DINU

(vorbește potolit, dar cu fermitate): M-am gândit, Lavinia, c-ar fi mai nimerit poate să-i sugerăm numai ceea ce dorim...

lăsându-ne astfel posibilitatea să ne retragem... dacă vom considera că nu putem avea încredere în el.

LAVINIA

(*și mai contrariată*): Nu ai încredere în el?... Bine, dar în felul acesta nu realizăm nimic... (*Cu convingere fermă*.) Nu! Asta nu se poate. Mai bine nu mai încercăm nimic. Nici măcar să nu vă gândiți la subterfugiul ăsta... (*Se adresează lui Damian*.) Tu ce crezi, Damian?

DAMIAN

(*convins, egal*): Părerea mea o cunoști. Fără încredere absolută în el nu putem spera să-l câștigăm. E o greșeală să procedăm cu prudență față de un astfel de om.

LAVINIA

(*prea pasionat*): Sigur, mai bine renunțăm, decât să-l umilim cu neîncrederea noastră mărunță. Nici nu e prea târziu să renunțăm.

DINU

(*cu bun simț*): Lavinia, ascultă-mă, te rog... și caută să înțelegi. Avem nevoie de un aliat la fel de hotărât ca noi și sunt aproape convins că Liviu este omul pe care-l vrem. Și că, deci, merită să ne asumăm un astfel de risc. Se poate însă, pe de altă parte, ca el să nu ne semene, căci nu se găsesc ușor oameni ca noi...

LAVINIA

(*nu poate accepta ideea, întrerupe*): Și crezi că eu voi fi cucerită de prevederea cu care mă îmbii?

DINU

(*nemulțumit de neînțelegerea ei*): Nimic obiectiv nu ne îndreptățește să avem încredere nemărginită în el!

LAVINIA:

Nimic obiectiv?... Dar nu înțelegi, Dinu, că pentru Liviu, denunțurile de care te temi sunt tocmai substanța cu care lumea asta i-a otrăvit organismul?... De un astfel de om nu te ferești, îl admiri!

DINU

(caută să restabilească un calm al sufletelor): Admirația n-are ce căuta aici.

LAVINIA

(ce simte ea nu poate fi pus la îndoială): Oh, dacă ai putea înțelege că un astfel de om urăște de moarte toate acele lașități de care tu te temi tocmai din partea lui!... Și-a ratat viața pentru că n-a acceptat să fie mințit și să mintă la rândul său... Ce este acum și ce putea să fie! Nimeni în jurul lui nu se putea compara cu el în nicio împrejurare. A fost cel mai capabil dintre toți, dar a trebuit să iasă din competiția vieții pentru că nu voia să se vicieze. Mai înainte de toate, a vrut să rămână neîntinat... Și voi, de un astfel de om vă temeți. Când ar trebui să-l atrageți de partea voastră, câștigându-i încrederea.

DINU

(sub grindina pasiunii ei caută să lămurească o situație): Lavinia, ești mânată de pasiune și de această pasiune mă tem... Trebuie să știm ce dorești de la noi și ce dorești de la el. Între noi nu pot exista situații nelămurite.

LAVINIA

(surprinsă): Dar... nu ascund nimic de voi...

DINU

(puțin stânjenit): E un fapt din trecut pe care l-am ocolit mereu în discuțiile noastre, dar care nu mai poate fi ocolit acum... *(Se oprește.)*

LAVINIA:

?

DAMIAN

(*sesizează situația și continuă ideea*): E vorba de căsătoria voastră... Dinu se teme să nu fii mânată, în deciziile tale, de iubirea pentru Liviu.

LAVINIA

(*cât se poate de firesc*): Dacă voi credeți că lucrul acesta are vreo însemnătate pentru voi, ei bine, atunci mărturisesc că-l iubesc încă. N-am încetat vreodată să-l iubesc... Dar, de ce credeți că-l iubesc oare, dacă nu pentru felul lui de a fi, pentru pasiunea lui pentru tot ce e bun, frumos, adevărat?... (*Căci ea crede cu adevărat că pentru asemenea motive îl iubește.*)

DINU

(*posomorât, încât te poți întreba asupra motivului*): Și, totuși, căsătoria voastră n-a durat?...

LAVINIA

(*avântată, spune lucruri pe care ar fi trebuit, poate, să le țină pentru sine*): Nu, n-a durat. De aceea vreau astăzi o alta... (*Precizează:*) clădită pe cerințe noi. Nu doresc decât să lupt... alături de el... împotriva tuturor celor care ne-au distrus viața.

DINU

(*e abătut, dar parcă neîncrederea dinainte nu mai e atât de importantă*): Bine. Acum e prea târziu să mai dăm înapoi... Să așteptăm dar, clipa în care ne vom face un aliat sau un dușman.

LAVINIA

(*convinsă*): Dinu, tu vezi lumea goală de certitudini.

DINU

(*vrea să răspundă, se răzgândește.*)

DAMIAN

(*își mută privirea de la unul la celălalt*): Atunci?... Cred că e timpul să pornesc?!... (*Cum cei doi tac, se uită la ceas.*) Într-un sfert de oră, cel mult, mă înapoiez. (*Iese.*)

SCENA III

DINU, LAVINIA

DINU

(*după o scurtă tăcere, abătut, dar și gânditor*): Câtă încredere!... Ce poate fi atât de deosebit cu acest om?

LAVINIA

(*luată de valul pasiunii ei*): E unul dintre acei oameni despre care simți că e predestinat.

DINU

(*„nu lauzi un general în fața altui general”*): Predestinat?!... Asta nu spune, de fapt, nimic... Eu sunt un spirit rezonabil.

LAVINIA

(*potolită, melancolică aproape*): Dar aceste lucruri nici nu se explică... Se simt doar.

DINU:

(*„faptele sunt mai importante decât vorbele”*): Și totuși, el a plecat de lângă tine!

LAVINIA

(*cu durere*): N-am mai putut schimba nimic în mine.

DINU

(*nu-i e proprie această psihologie*): N-ai niciodată momente de revoltă?

LAVINIA:

Revoltă?... Dar a fost un privilegiu să fiu lângă el în tot acel timp. Mi-a ținut loc și de soț, și de iubit, și de tată, și de fiu... (*Își ia seama:*) În fine, aceste lucruri nu se spun... Ceea ce a fost important cu adevărat, a fost că am înțeles că fericirea nu e numai o aspirație, ci e posibilă... Și apoi, Dinu, cine sunt eu?... Fără el sunt atât de săracă! El singur mă poate umple cu viață.

DINU

(*caută*): Dar ce a făcut?

LAVINIA

(*mirată sincer*): Ce să facă?... Nu trebuia să facă nimic... Nu-mi pot închipui să fi iubit pe altcineva.

DINU

(*caută în continuare*): Sunt oameni care au făcut cele mai extraordinare fapte pentru a câștiga dragostea unei femei și s-au ales numai cu ignorarea. Acești oameni tari... nu e ciudat că nu câștigă în dragoste niciodată!?

LAVINIA

(*n-are suficientă răbdare cu asemenea lucruri exemplare, vorbește într-o doară, uitându-se la ceas*): E păcat că nu sunt iubiți cei care merită... (*Neliniștită:*) Oare de ce întârzie?

DINU

(*cu alt ton*): Doresc, Lavinia, să aflăm în el ajutorul de care avem nevoie. Dar... sunt lucruri care trebuie, totuși, spuse. Dacă

va fi altfel, va trebui să renunți la orice altceva în interesul luptei noastre... care e mai presus de fericirea personală a fiecăruia dintre noi.

LAVINIA

(*„nu vede lucrurile cu mintea, le simte cu inima”*): Dinu, te rog să ai încredere în mine. Nimic nu mă poate face să dau înapoi. Vreau numai ca lupta mea să fie dusă în numele iubirii, căci iubirea e înțelesul vieții, nu ura.

DINU:

Iubirea? Vorbe! Nu știi ce muzică frumoasă e ura.

LAVINIA

(*impresionată de pasiunea lui*): Ura e moartea, Dinu.

DINU

(*s-a întors în ținuturile lui*): Vorbe, Lavinia. Iubirea creștinească este exact ce așteaptă călăii de la victime... Dar nu e cazul meu. Sunt destul de radicalizat ca să pot ține un pistol în mână... Sunt un om aspru? Foarte bine. Nu caut scuze. Viața mi-a fost o prea lungă enervare în mijlocul mizeriilor omenești... Și-ți mărturisesc că, deși mi-am pus ura în slujba idealurilor de dreptate, libertate și celelalte, urăsc deopotrivă și pe victime, și pe călăi. Victimele care îndură tirania nu sunt mai puțin vinovate decât călăii... Voi sunteți filozofi, eu un simplu ofițer. Dar și eu am filozofia mea: aceea că cineva trebuie pedepsit. Și dacă sunt alături de vorbele voastre frumoase, este pentru că eu nu înțeleg să stric un glonte trăgând în picioare. Eu trag în cap...

E întrerupt de Damian care intră urmat de Liviu.

SCENA IV

DINU, LAVINIA, DAMIAN, LIVIU

Liviu este un bărbat tânăr, depășind cu puțin vârsta de treizeci de ani, cu una din acele fizionomii care dau un aer adolescent în perpetuitate. Nu atrage nici el atenția de la început prin aproape nimic. O caracteristică tot are însă, dintre cele ce-l deosebesc de majoritatea bărbaților maturi: și-a păstrat un fel de inocență – naivitate, ar spune cei mai mulți – a privirii, care este urmarea, de obicei, a incapacității de a te autovicia în timp. Acest fapt atrage după sine încă, existența, atunci când zâmbeste – și el zâmbeste des – a unui zâmbet copilăresc. Dacă i-am fi făcut o descriere fizică cu cinci, șase ani în urmă, i-am fi găsit poate anumite calități de frumusețe, ce s-ar fi putut totuși să fie înșelătoare, la mijloc fiind numai iluzia tinereții. Acum însă, o frământare interioară continuă, alimentată nu din date din afară, ca la începuturile ei, ci din ea însăși, îi urăște chipul, ori mai degrabă îi ia orice putere de seducție. A rămas stingherit în mijlocul încăperii, cu privirea ațintită asupra Laviniei, care-l privește și ea cu emoție vizibilă.

DAMIAN

(cu voioșie cam de circumstanță): Hei!... doriți să revedeți vechi prieteni? *(Arată spre Liviu.)* Iată-!...

LIVIU

(tace.)

DAMIAN

(caută să dezghețe atmosfera): Să facem prezentările... De fapt, numai Dinu nu te cunoaște... *(Liviu și Dinu își strâng mâinile în tăcere.)* Cât despre tine, Lavinia... nu cred că trebuie să te mai prezint...

LAVINIA

(către Liviu, care a rămas în fața ei stingher): Bine ai venit, Liviu. *(Emoționată ea însăși nu mai știe ce să spună.)*

DAMIAN

(trece la chestiune): Ei bine, cum prezentările au fost făcute, să trecem la treburile noastre, adică la motivul care ne-a reunit după atâta amar de timp... *(Lui Liviu:)* Vezi tu, Liviu se poate ca tu să ne fi uitat între timp, noi însă te-am purtat mereu în minte... Ba, mai mult, te-am inclus tot timpul în planurile noastre... Acum, că acestea au ajuns să capete o formă mai concretă, iată-te aici!... Ei, ce spui?

LIVIU

(tace, zâmbind vag numai.)

DAMIAN

(hotărât să treacă peste stinghereala momentului): Cum nimeni nu mă ajută, am să trec direct la chestiunea noastră... *(Șovăie totuși. Dinu și Lavinia ascultă cu nervozitate.)* Dragă Liviu, dacă ne găsești aici... în acest subsol... care nu e decât o ascunzătoare pentru noi... este că vrem, după ani, să răzbunăm ceva din suferințele pe care le-am îndurat în închisorile unde am fost aruncați atât de tineri și de unde am ieșit atât de împruținați... *(După o scurtă ezitare, nedumerit oarecum de lipsa de reacție a lui Liviu:)* Cred că n-ai uitat nimic din ce ni s-a întâmplat acolo?! Știm că au fost momente, atunci, când ai fi dat orice să poți reacționa la tratamentul la care am fost supuși. Dar ar fi fost fără noimă, cei care ne schingiuiau acolo erau numai niște unelte. Cei care ar fi trebuit să primească riposta noastră sunt acum în spatele ușilor capitonate, așezați la birourile de conducere. Noii ocupanți comuniști se cred astăzi în siguranță după ce au înfrânt orice opoziție organizată. Dar sunt mereu vulnerabili câtă vreme vor exista oameni ca noi care nu mai au nimic de pierdut și vor răzbunare. Pe aceștia noi vrem să-i lovim, din umbră, când nu se mai așteaptă... Nu ne-am îndoit nicio clipă, eu și Lavinia, că nu vei lăsa să-ți scape ocazia să restabilești ceva din scorul care ne-a fost

atunci atât de nefavorabil... *(Se oprește din nou, căutând efectul vorbelor sale pe figura lui Liviu.)*

LIVIU

(nu răspunde, sub privirile îndreptate întrebător asupra sa.)

DAMIAN

(puțin descumpănit): Trebuie să-ți explicăm...

LIVIU

(egal, fără vibrație): Dar, am înțeles...

DAMIAN

(i se pare că e nevoie de argumente): Vom transforma un eșec într-un lucru pozitiv. Ne vom răzbuna.

LIVIU

(mereu fără energie): Să răzbun ce?... N-am nimic de răzbunat.

DAMIAN

(nedumerit): Ce rațiuni de existență ai acum?... Acțiunea noastră îți va fi o motivație în viață.

DINU:

(intervine cu o încordare care este și nu cerută de împrejurări):
Ce vrem noi să facem e, desigur, periculos. Să spunem clar că... în logica puterii de stat... lupta noastră este doar o acțiune teroristă... *(Gestică la Damian și Lavinia.)* Să nu ne speriem de cuvinte... Firește, noi știm că adevăratul terorism este tirania comuniștilor, care e terorism de stat.

LIVIU

(timid, mai mult ca să spună ceva acestor oameni care, spre oboseala lui, vor ceva de la el): Desigur că acțiunea voastră se poate justifica...

DAMIAN

(*încălzit*): Spune „noi”, Liviu și alătură-te nouă. (*Așteaptă, cum așteaptă acum și ceilalți.*)

LIVIU:

Cât despre mine... (*Oftează.*) Eu sunt mult prea obosit... (*Zâmbeste dezolat.*)

DAMIAN

(*a început evocarea stafiilor din trecut*): Ești obosit pentru că tot în ceea ce ai crezut a fost nesocotit. Categoriile de libertate, adevăr, dreptate... Tot ce dă sens vieții a fost redus... în urma acestei ocupații rusești... la neant. Dar, odată cu credințele noastre, noi înșine am fost reduși la neant. În afara lor, noi... care n-am însemnat nimic pe plan social... am fost împinși în cea mai sinistă clasă... Din care, în această lume nouă... totalitară... nu avem nici o șansă să ieșim... (*Așteaptă.*) Greșesc?

LIVIU

(*zâmbeste mereu stingher, cum va face de multe ori când i se vorbește de o vreme care pentru el e apusă*): Nu, nu greșești... Numai că trecutul meu... împreună cu credințele mele în acele categorii... pe care le-ai invocat... zace în mine ca o casă arsă, demult transformată în cenușă.

DINU

(*care păstrase până atunci rezerva, izbucnește îndârjit, disproporționat, dar mai ales prea grăbit, mult prea grăbit*): „Casă arsă”?!... „Cenușă”?!... Ce sunt chestiile astea?! (*„Concluzia este că”*;) Pasiunea te depărtează de realitate. Și eu, care m-am lăsat târât de ficțiunile voastre! Un om asupra căruia v-ați înșelat penibil, cunoaște planurile noastre!

LAVINIA

(*surprinsă, ca și Damian, de izbucnirea aceasta*): Dinu, ți-ai pierdut firea și crezi o situație fără ieșire.

DINU

(*cu aceeași îndârjire*): De altfel, nu mi-au plăcut niciodată cei care au pretins încrederea celorlalți, fără nicio acoperire... Mai sigur este să pui ceva pe masă!

LAVINIA

(*intervine cu vocea palidă*): Dumneata, Dinu, n-ai dreptul să vorbești astfel... Sunt lucruri, din trecut, pe care nu le cunoști și nu poți să judeci.

DINU

(*enervat*): Bine... Cum se pare că totul a devenit o chestiune de familie aici... nu-mi rămâne decât să mă retrag... (*Vrea să mai adauge ceva, apoi renunță și trece în stânga.*)

Acolo se va întinde pe canapea și va fuma tot timpul urmărind însă ce se va vorbi în dreapta. Reacțiile lui vor puncta diferitele momente ale confruntării celor de dincolo. În clipele de tensiune, va da semne de nervozitate și, din nevoia de a se calma, va examina revolverele, căci a luat cutia cu el.

SCENA V

LAVINIA, DAMIAN, LIVIU

În încăpere s-a așternut o tăcere în care cei rămași nici măcar nu se mai caută cu privirea.

DAMIAN

(*își revine primul din amorțeala care a cuprins sufletele*): Liviu, te rugăm să scuzi ieșirea lui Dinu. Îți mărturisesc că și pentru

mine... probabil și pentru Lavinia, în egală măsură... răspunsul tău a fost de natură să surprindă. Niciun moment nu l-am gândit posibil... Și chiar acum nu-mi pot reveni. Am crezut cu toate fibrele ființei mele că vei primi lupta noastră cu entuziasm. Ce s-a întâmplat?... (*Așteaptă un răspuns care nu vine, schimbă o privire cu Lavinia.*) Este viața ta ajunsă la un compromis cu ceea ce se întâmplă în jur?... I-ai absolvit pe cei care ți-au furat tinerețea?... Ce altceva ți-ar putea justifica atitudinea? Mi se pare că acum, ca și atunci, după câte știm, ești tot cu spatele la zid...

LIVIU

(*simplu*): Dacă m-aș alătura vouă, n-aș face-o pentru că sunt cu spatele la zid...

DAMIAN:

Te îndoiești de succesul acțiunii noastre?...

LIVIU

(*zâmbeste*): Este o cauză imposibilă, e adevărat. Dar a fost o vreme când numai cauzele imposibile mă mișcau... Numai că, pentru mine, timpul acela fericit a trecut.

DAMIAN:

Dragă Liviu, de sub stratul de amărăciune din vorbele tale apare omul de altădată. Nu ne poți face să credem... pe noi, care te-am cunoscut... că doar atâta s-a ales din devoțiunea ta din trecut pentru lumea morală... devoțiune ce te umplea de mândrie?

LIVIU

(*stânjenit*): Din păcate, acea mândrie era una prost plasată, prietene. (*Se așteaptă și se simte deci obligat să continue:*) Pentru că devoțiuni de soiul acesta... când sunt prost plasate... din ignoranță... nu sunt deloc un motiv de mândrie... ci de jenă. Aceste

accidente psihologice, pe un teren sterp, rămân fără vreo semnificație anume.

DAMIAN:

Accident psihologic?... Cum? Idealul întregii culturi își are originea într-un accident psihologic?!...

LIVIU

(*stânjenit în continuare*): Că literatura a făcut caz de un accident insolit, e foarte trist. Dar e cu atât mai rău pentru literatura însăși... Rezultatul acestei îndeletniciri... îndeletnicire de oameni neradicalizați în gândire... nu e decât un „tezaur” de deșeuri ale gândirii... (*Se gândește la propria-i soartă:*) Însă, pentru cel lovit de astfel de halucinații, în lipsa oricărei orientări, e o nefericire personală.

DAMIAN:

Vrei să ne faci să credem că, până la urmă, „Ideea morală”, adică ființa aceea „poruncitoare”... nu acestea erau cuvintele tale?... care voia să se întrupeze în tine, s-a dovedit doar o halucinație?!

LIVIU

(*zâmbind stingher*): Cât de penibil îmi este să-mi reamintești. Aș fi vrut să uit, Damian. Ființa aceea poruncitoare nu este... de cele mai multe ori... după loc și împrejurări... decât o „fata morgana” în urmărirea căreia se rătăcesc mereu câțiva vanitoși.

DAMIAN:

Atunci... noi... noi cei de aici... din acest decor dezolant al declasării... suntem irelevanți? Pentru că, Liviu, închisorile noastre sunt un palmares ce nu poate fi disprețuit cu atâta ușurință. Nu uita că... „și noi am fost acolo”. Și, după ce am fost ieri... acolo,

suntem astăzi... aici. Și asta e ceva! Iată dar că noi am continuat să trăim în cultul pentru aceste... accidente.

LIVIU:

Da... (*Oftează.*) E trist...

DAMIAN

(*nu știe dacă nu cumva Liviu îl ironizează, cu un ușor accent de enervare*): Crezi că redobândirea libertății este o cauză imposibilă?... O „fata morgana”?...

LIVIU

(*vag*): Libertatea... A cui libertate?... Noțiunea de libertate... așa abstractă... nu spune nimic.

DAMIAN:

Libertatea noastră... a românilor...

LIVIU:

(*ridică din umeri*): O, din păcate, realitățile unui popor decurg din aptitudinile și virtualitățile lui, nicidecum din dorințele câtorva vanitoși răzvrățiți și indisciplinați care s-au pierdut în lumea ideală a doctrinelor morale.

DAMIAN:

Cei care luptă acum în munți pentru libertate sunt numai niște vanitoși răzvrățiți și indisciplinați?

LIVIU

(*ridică din umeri*): Depinde de datul la care ei se raportează. Pentru că libertatea, ca noțiune abstractă, nu are niciun sens. Ea se încorporează în indivizi... câteodată și în câteva popoare creatoare de cultură. În mijlocul unui popor cu virtualități pentru

libertate, aceștia sunt oameni de vocație... ei ilustrează vocația libertății. În mijlocul unui popor de șerbi, ei, tocmai prin capacitatea de a trăi organic o nevoie sufletească insolită pentru cei din jur, constituie o altă specie. (*Ca o scuză:*) Șerbii înșiși sunt cei care le dau un statut de vanitoși răzvrățiți și indisciplinați... (*Explică aproape pedant:*) Un popor josnic, date fiind carențele lui morale, îi transformă, din oameni de vocație, în simpli vanitoși răzvrățiți și indisciplinați. (*Ridică din umeri:*) Judecând după realitatea de pe teren, este tocmai cazul... românilor.

DAMIAN:

Totuși, libertatea a fost posibilă și aici, la noi, măcar o vreme.

LIVIU

(*sceptic*): Mă rog... Fiecare cu... libertatea lui. Libertatea e un mod de existență al popoarelor care dau oameni de caracter. La cele josnice, ea degenerează într-o altă formă de sclavie, chiar mai rea... într-o organizare a corupției de tip mafiot. Libertatea aceasta coruptă, e cea pe care au avut-o românii... singura posibilă la ei... și singura care li se potrivește... E, în consecință, singura pe care o vor avea vreodată.

DAMIAN:

Nu mai lipsește decât un pas și vei ajunge să vezi dictatura ca un fenomen normal!

LIVIU:

Chiar și este.. la români... ca și la celelalte popoare inferioare. Neavând niciun fel de virtualități pentru a realiza cultura, la fiecare efortare ce se face în direcția unei performanțe, se simte nevoia constrângerii. De aceea românii... resemnați în psihologia lor colectivă... acceptă cu ușurință tirania, pe care o simt ca pe o necesitate.

DAMIAN:

S-a întâmplat doar că noi n-am avut liderii pe care-i merităm.

LIVIU:

O, nu... Poporul român... ca oricare alt popor... are liderii pe care și-i promovează... și care sunt ai săi. Dacă însă te referi la liderii de caracter... atunci, da, numărul lor este prea mic. Dar acest număr este adus sub masa critică de poporul român însuși... prin exasperarea și declasarea oamenilor de valoare.

DAMIAN:

Ideile tale neagă efortul tuturor oamenilor noștri excepționali.

LIVIU:

Oamenii de valoare sunt... oameni de valoare... Și nu sunt „ai noștri”... așa cum se spune mereu. Sunt născuți sub zodia valorii, așa cum ceilalți sunt născuți sub cea a nimicniciei. (*Dar concede*): S-a mai salvat, din întâmplare, și câte un om de vocație pe aici. A fost însă irelevant. O armată nu poate fi comandată de un general singur, fie el și genial. Ordinele trebuie transmise de un corp ofițeresc lărgit, până să ajungă la ultimul soldat.

DAMIAN:

Nu, nu... nu pot să-ți dau dreptate. Noi am avut doar neșansa de a avea numai lideri răi, cum sunt și cei... „roșii”... de azi, implantați aici în urma noii ocupații. (*Aproape enervat*): Românii vor arunca într-o zi și această ocupație străină la lada de gunoi a istoriei. Și vor deveni încă o dată ce au fost.

LIVIU

(*zâmbește*): Dar, ce au fost? Un popor, pornit odată, demult, din zămisirea lui genetică... pe care s-au suprapus... fie... și

împrejurări istorice... pe calea răului, va folosi orice răsturnare ca să perfecționeze acel rău devenit mod de existență. Când experiența comunistă se va sfârși, românii vor ieși mai perfecționați în rău. Iar viața pe aici va fi și mai urâtă, poate de netrăit... cine știe...

DAMIAN

(*posomorât*): Să te fi împăcat oare cu dictatura comunistă?

LIVIU

(*ridică din umeri*): Democrație... totalitarism... la români, au încetat demult să-mi mai pară antagoniste. Sunt doar pieile vremelnice ale aceluiași șarpe care se târăște prin timp. Și apoi, românilor, care n-au niciodată nimic de spus în istorie, aceste fenomene li se întâmplă doar.

DAMIAN

(*nervos*): Sper, Liviu, că n-am să trăiesc momentul în care tu să faci apologia comunismului.

LIVIU:

Nu fac apologia a nimic. În ce mă privește, după ce m-am dezmeticit din șocul inițial, pe care în mod natural trebuia să-l fi primit în urma unei astfel de răsturnări, m-am aplecat asupra efectelor dictaturii comuniste, asemeni omului de știință. Și cel mai interesant lucru mi s-a părut a fi tot comportamentul oamenilor. Vreau numai să spun că, dincolo de simple denumiri... fără nicio însemnătate la români... mi-a apărut semnificativ... pentru esența firii acestora... procesul mimetic, care reflectă calitatea lor internă. El depune mărturie de limitele și posibilitățile lor morale. Și este tocmai josnicia cea care le înlesnește colaborarea cu răul. Această colaborare face teroarea atât de efectivă. (*Ridică iarăși din umeri.*)

DAMIAN:

Dar niciodată în istorie asediul împotriva noastră n-a fost mai violent.

LIVIU:

Demnitatea popoarelor limitează apetiturile spre absolutism ale tiranilor. În cazul românilor, tocmai adâncă lor barbarie sufletească, inimaginabila lor lașitate, lasă loc oricărui abuz de tip oriental.

DAMIAN:

Scepticismul tău a luat forme sălbatice.

LIVIU:

Depinde cât ești de departe... în ființa ta intimă... de rău. Cu cât acesta îți e mai străin, cu atât îl vei urî mai mult. Or, răul nu este abstract, el se încorporează în oameni.

DAMIAN:

Te ascult și nu pot crede că ești același om pe care l-am cunoscut cu numai câțiva ani în urmă. *(Cu sarcasm:)* Ce s-a întâmplat cu conștiința aceea făloasă care ne umilea cu intransigența ei?

LIVIU

(nu ia seama la sarcasmul lui Damian): Conștiința aceea făloasă... cum o numești tu... nu era decât o biată conștiință care șchiopăta printre lovituri, căutând ultimele motive pentru a-și justifica supraviețuirea. Însă nimic în jur n-o cruța. Dacă înainte de mare, într-o sfântă naivitate, se nutrise numai din absolut, atunci era contrazisă la fiecare pas de realitatea acelei adaptări la mediu pe care o vedea pretutindeni. Și înțelegea că libertatea nu era necesară și celorlalți... *(Cu ironie:)* ca oxigenul. Nimeni în preajma ei nu era afectat de lipsa libertății. Nu!... în realitate, viața își continua împlinirea după alte strategii.

DAMIAN:

Ai fi vrut să se oprească?

LIVIU:

Spre dezolarea mea de acum, trebuie să recunosc că așa gândeam atunci... Priveam cu uimire în jur: toți trăiau, iubeau, se căsătoreau, aveau copii. Toate actele existențiale continuau nestânjenite. Într-un cuvânt, viața curgea înainte... Fără mine, care păream un om ciudat în așa măsură că lumea ajunsese să mă ocolească.

DAMIAN:

Iartă-mă că ți-o spun acum, dar intransigența ta părea simptomul unui temperament nerezonabil. Căci, datorită ei, în acele împrejurări, n-aveai decât de pierdut.

LIVIU:

Pierdere sau câștig, era irelevant pentru mine. Păstrarea onoarei era singura mea grijă... în „acele împrejurări”, cum spui tu. Nu puteam să apar întinat în fața ființei pe care o purtam în mine, a celui *alter ego* ce mă chema mereu la ordine. Datorită ei nu puteam, organic, să accept ideea că mi se cerea, prin acceptarea minciunii, prin acceptarea unui cod al dezonoarei, să admit că sunt laș.

DAMIAN:

Toți răbdam. Trebuia să răbdăm atunci, ca să avem astăzi un cuvânt de spus.

LIVIU

(*nici măcar nu mai zâmbește*): Eu înțelesesem însă că, dacă voiam să mai am vreodată un cuvânt de spus, nu trebuia să rabd... tocmai atunci. O lașitate... „în acele împrejurări”, făcea totul ireversibil. Viitorul ar fi fost închis definitiv.

DAMIAN:

Și totuși nu ne poți cere să ne sinucidem, pentru că am trăit nefericirea să ne naștem într-un timp atât de neprielnic. Ar însemna să ne condamnăm la a nu face mai puțin pentru că nu putem face mai mult.

LIVIU:

Din păcate, când faci mai puțin, nu mai ești apoi îndreptățit să faci mai mult. În ceea ce mă privește, *a fi* este tot una cu *a face*. Asta pentru că omul de vocație nu poate să trăiască decât după legile onoarei. Știindu-se privit de generațiile viitoare... nemuritor fiind... el este, în posteritate, o „persoană publică”... Nu se poate ascunde de urmași... spre deosebire de omul de rând, care dispare în anonimat, ascuns de moarte.

DAMIAN:

Totuși, intransigența morală, febra adevărului... trăite de tine atunci, căci acum s-au preschimbat într-un pesimism dez-nădăjduit... sunt necesare vieții înseși, nu sunt menite unui muzeu ideal... al ideilor abstracte.

LIVIU:

Firește, dar ele trebuie încorporate în oameni. Nimeni să nu renunțe la viață în numele ideilor, dar să le facă să fie viața însăși, nutrindu-le din propria substanță.

DAMIAN:

Tu merseseși prea departe. Nu aveai nicio înțelegere pentru viață. Renunțasei la tot. Te abstractizaseși.

LIVIU:

Nu renunțasem la nimic, pentru că nu-mi dorisem nimic altceva decât împlinirea conștiinței mele morale.

DAMIAN

(*cu alt ton*): Noi, care am crezut în tine înțelesesem că-ți doreai totuși o operă.

LIVIU:

Dar opera mea, Damian, care trebuia să fie, până la urmă, rezultatul unei munci ca oricare alta, la mine se confunda cu însăși existența.

DAMIAN

(*acuză cuvintele lui Liviu*): Dar, Liviu, nu puteai face nimic, atunci. Erai prea slab.

LIVIU

(*întunecat*): Eram prea singur.

DAMIAN:

Și totuși, atât de singur fiind... cum spui că te-ai simțit... ai practicat această „sfințenie a sincerității”, cum o numeai odată. De ce atunci era tot una cu binele absolut, iar azi este doar „o nevoie sufletească insolită”?

LIVIU:

Acum, în fața ta, care rechemi fantome, am un sentiment de jenă la amintirea celui care am fost. Atunci însă, la nouăsprezece ani, dintr-o pornire spontană, fără să fac vreun calcul, fără să negociez urmările, extirpând instinctul de conservare, am hotărât să practic sinceritatea desăvârșită, necruțând nimic și pe nimeni, și mai ales necruțându-mă pe mine însumi. Criteriul rămânea acela... deopotrivă relativ și absolut, al confruntării lumii exterioare cu lumea interioară a propriei conștiințe. Firește că mi s-a spus și mie clasicul „n-ai să îndrepti tu lumea, băiete”. Dar asta n-avea nicio importanță. Și apoi, în luna aceea de miere cu

lumea morală, mă simțeam capabil cu adevărat să îndrept lumea. Dar mai ales, eram gata de orice sacrificiu.

DAMIAN:

Da, Liviu, și ai făcut acel sacrificiu... Cu atât mai inexplicabilă îmi apare schimbarea ta... Ce s-a întâmplat apoi?

LIVIU:

S-a întâmplat că am înțeles legătura organică dintre acea intelectualitate de rând, ce intrase sub atacul meu dus în numele „moralei absolute”, și poporul care o zămislise... Acea „intelighenție”, care-și vânduse conștiința și-și transformase misiunea adevărată într-o școală a lașității și disimulării, era doar exponentă... A poporului român însuși... ce se întâmpla să mi se înfățișeze în ipostaza „intelighenției”... (*Își ia seama, n-a fost în intenția lui să readucă trecutul în discuție:*) Acum e târziu... E ceva timp de când am înțeles că resorturile conștiinței mele se mișcă după o cu totul altă logică decât cea a conaționalilor mei.

DAMIAN:

Noi nu renunțaserăm, Liviu... După cum bine vezi, n-am făcut-o nici până azi... Dar trebuia să ne disimulăm atunci, ca să putem fi acum aici... și să facem ceva.

LIVIU:

Aceeași veche eroare! Că în viață... așa, ca în politică!... mijloacele nu contează, ci numai scopul. Dar, dacă am intra în jocul acesta cultural, și-am vrea să fim consecvenți cu enunțurile curente, am concluziona că mijloacele nu sunt decât tot acea stare de libertate... sau de eliberare, dacă vrei... și că, deci, ele sunt de aceeași natură cu scopul însuși. Un scop, în sine, altul decât realizarea umanității din noi, este oricum iluzoriu. Așadar, iată că, în viață, numai ele... mijlocele... contează. Cu mijloace detestabile, nu ești decât detestabil. Dar uite, suntem banali, împărtaşind

banala soartă a acestor vechi și modeste idei, care stau stinghere, pe undeva prin colțuri de librărie, demult decăzute din rafturi.

DAMIAN

(*întunecat*): Am ajuns să ne jenăm de intransigența morală de odinioară?... și să ne complăcem în compromisul nivelator de azi?

LIVIU:

Dragă prietene, este doar o chestiune de pudoare.

DAMIAN:

Să avem pudoarea instinctului libertății?!

LIVIU:

O, da. Pentru că instinctul libertății rămâne... oricâte formule nobile i-ai atașa... o chestiune insolită și nerezonabilă... jenantă chiar... în această mahala a omenirii.

DAMIAN:

Nu rosti cuvinte grele, Liviu. Dar nu poți pretinde maselor să se cațäre la altitudini amețitoare.

LIVIU:

O, nu, desigur. Dar li s-ar fi putut cere totuși românilor să poată măcar acomoda trăirea superioară.

DAMIAN:

Ba n-ar trebui să i se ceară acestui popor... atât de încercat în istorie... decât să-și salveze măcar ființa biologică.

LIVIU:

O, sigur... experiența istorică spune că și-o va salva... a făcut-o de atâtea ori în trecut. Dar cu ce preț? Cei mai buni, cei

puțini... mai întâi cei care au luptat pe față... apoi cei ce n-au putut să mintă, să se disimuleze... n-au mai ieșit din confruntarea aceasta nouă. Ei nu și-au salvat ființa biologică. Fizic, n-ar fi o mare pierdere. În inflația de carne a speciei, sunt repede înlocuiți. Ce e grav însă, pentru ființa morală a românului, e faptul că o dată cu aceștia au pierit și genele eroismului, ale intransigenței morale, cele care te fac să refuzi să compromiți, să refuzi să-ți pui de acord conștiința cu faptele. Și, firește, se vor perpetua genele celor ce s-au salvat Piteștiului și Canalului... și celorlalte închisori comuniste... ale celor care, cum spui tu... și-au salvat ființa biologică. Acestea conțin însă lașitatea... tactul compromisului. Delirul ligușirii călăului, de care sunt cuprinși românii azi, îmi dă dreptate.

DAMIAN:

Liviu, ideile moralei sunt instrumente de adaptare la mediu. Tu însuși ai spus că ele trebuie încorporate în oameni. Deci, în sine, nu înseamnă nimic. Înainte de toate, românilor le revine datoria să supraviețuiască.

LIVIU:

Din păcate la ei... la această iederă agățătoare... unde nimic nu e ca la alții... cum le place lor înșile să spună... a supraviețui nu e deloc sinonim cu a exista... asta pe planul culturii, desigur... al umanității până la urmă. Deci, în logica mea, nu e deloc suficient.

DAMIAN

(tace abătut.)

LIVIU:

Nu descifrezi, Damian, logica aceasta a istoriei românești?! Oamenii de caracter, distruși la Canal sau la Pitești, au fost înlocuiți, cu silnicie, cu alții, cu cei care s-au pretat la jocul

invadatorului. Acest proces s-a făcut cu prea puțină dramă și cu prea mult entuziasm. Poporului român nu-i lipsește vocația adaptabilității. (*E intrat puțin în jocul de idei la care l-a provocat Damian.*) L-am urmărit pe așa-zisul intelectual român parcurgând drumul psihologic către cinism. Obligat să scrie în interesul puterii, s-ar fi simțit umilit în postura de unealtă... căci orientalul ăsta, plantat pe un trunchi primitiv geto-dac, e și fudul!... și atunci se mințea singur: știu că mint, dar o fac dintr-o necesitate istorică... și mai ales nu mă silește nimeni s-o fac, o fac din convingere, căci particip la putere... Nu e o lașitate... se mințea el... e o responsabilitate. Neputându-se mișca în latura morală, acolo unde se exercită interdicția de fier a puterii, intelectualul român își asimila, fără vreo dramă de conștiință, teritoriul ticăloșiei.

DAMIAN:

Nu fi așa de aspru, Liviu. Piteștiul, Canalul, aceste prăpăstii, pe marginea cărora am fost din nou aduși de străini, sunt tot dintre trenurile metaforice pierdute mereu... siliți...

LIVIU:

Dragă Damian, nu eu te voi contrazice. Se întâmplă numai să am o anume viziune asupra acestui destin istoric monstruos al nostru... De care, de altfel, se leagă chiar boala mea de suflet ce te nedumirește atâta. Ceea ce-mi apare mie cu adevărat grav, în aceste încercări succesive prin care suntem sortiți să trecem... mă rog, în aducerea noastră pe marginea prăpăstiilor istorice, cum spui tu... este faptul că acolo, amețiți și înspăimântați de întunericul neființei din hăurile lor, ne prostituăm încă o dată în plus. Și nu vedem dincolo de viață decât întunericul neființei, deoarece suntem goliți de orice spiritualitate.

DAMIAN

(*descumpănit*): Bine, dar...

LIVIU:

Ceea ce s-a întâmplat cu adevărat grav, a fost că s-a adâncit în viața noastră, ca națiune, prăpastia în care conștiința românească se zbate... (*Parafrazează:*) învinețită, transfigurată. Aceste împingeri înapoi pe scara istoriei, înseamnă în fapt, o mereu reînnoită altoire a răului pe trunchiul neamului românesc. Astăzi, ca și în trecut, prin schingiuirea și uciderea sistematică a celor care sunt purtătorii elementelor de suprastructură morală, se reduce din nou numărul lor sub masa critică... cu efecte dezastuoase pentru sănătatea morală colectivă. Pustiul se întinde mereu mai larg în societatea românească. Asistăm neputincioși la această selecție inversă, care a devenit un blestem. La Pitești, la Canal, ucidem cu grijă și deznădejde tot ce e mai bun în noi și nu lăsăm drum afară decât răului care să ne treacă puntea mișeliei noastre. Orice îndreptare este din ce în ce mai problematică...

DAMIAN:

... Dar nu imposibilă...

LIVIU:

La gradul de înțelegere la care am ajuns eu, știu că nicio îndreptare nu mai e posibilă. Poporul ăsta, perpetuându-se după logica selecției inverse, ajuns în incapacitate de a mai opune vreo rezistență morală la rău, face în perpetuitate efortul sinucigaș de a înlătura din sânul său pe oamenii cu virtualități către lumea morală. Practicând lașitatea, minciuna, și apoi, ca urmare a acestei abdicări, inițiativa în rău, el face imposibilă existența indivizilor de vocație în rândurile lui. Aceștia pier uciși de climatul vitreg sau dispar prin emigrare. Există deci și popoare sinucigașe. Poporul român este dintre ele.

DAMIAN

(*abătut, mai mult ca să spună ceva*): Tocmai din pricina acestor contradicții morale, regimul de azi nu poate dura.

LIVIU:

O, fii liniștit... va dura. Prezentul nu este decât rezultatul trecutului... Iar așa, ca o paranteză, îți pot spune că viitorul va fi urmarea acestui prezent. Judecă numai felul în care vor arăta copiii celor care azi s-au coborât atât de jos... copiii acestor adaptați!

DAMIAN:

Și totuși chiar și noi, românii, în pofida a ceea ce spui tu, avem nevoie de adevăr.

LIVIU

(*ca în fața unei enormități*): O, nu, prietene, societatea în care trăim se nutrește din confuzii. Adevărul îi e potrivnic și ea, cu o formidabilă forță de rezistență, lucrează să-l reducă la tăcere.

DAMIAN:

Cu atât mai mult există noblețe în a te obstina să-l rostești.

LIVIU:

Mă rog... Îți poți face din practicarea sincerității o religie. Mi-am făcut și eu una în trecut.

DAMIAN:

E ceva rău în asta?

LIVIU:

Din nou premiza. Căci acești câțiva nefericiți au convenit... cândva, demult, și mai trăiesc încă sub această iluzie, că o dată atinsă starea de sfințenie, problemele românismului ar fi mai aproape de rezolvare... Tristă iluzie.

DAMIAN:

Și totuși, acest accident... cum l-ai numit tu... pare să se repete... și chiar din ce în ce mai des.

LIVIU

(*ridică din umeri*): Da? Privind în jur, nu s-ar spune... Dar dacă e totuși așa, explozia demografică e de vină. Nu e decât o chestiune de probabilitate. Dintr-o bază lărgită de selecție, un număr lărgit de indivizi va suferi boala... Dar, fii liniștit, vor rămâne mereu... prin număr... mult sub masa critică pentru a însemna ceva.

DAMIAN:

Nu pot accepta pesimismul tău, care e doar o boală!

LIVIU:

Din păcate, de această boală de suflet, nu suferă numai indivizii de vocație, dar suferă poporul în întregul lui. Undeva, în conștiința lui colectivă, netrebnicia proprie i-a apărut... lui însuși... ca iremediabilă... în urma unei lungi experiențe istorice. Și această convingere s-a stabilizat, devenind cronică. Ea a fost, desigur, cândva, în negurile istoriei, o rezultată a destinului însuși al românismului... De la un timp însă... moment greu de precizat... a devenit o cauză a acestui destin. Așadar, din păcate, lucrurile stau mult mai grav decât îți închipui tu. Astăzi românul nu mai poate să suporte nici un fel de atitudine de înaltă moralitate. De-a lungul timpului, istoria lui... împreună cu neputința de a rezista demn acesteia... l-a făcut să asocieze sentimentul moral... acel sentiment cu care se naște orice ființă normală, purtându-l în jurul ei, ca o aură... cu neplăcerea cedării, a compromisului. Încercările istorice, teste ale capacității de jertfă a popoarelor, au adus cedările repetate, perpetue. Or, ele, măcar la începuturi, îl făceau să sufere. Apoi, l-au umplut de o silă penibilă față de sine. Și chiar acum, când, așa cum spune poetul... „aici târârea e-o lege pentru-oricare”, simte încă neplăcerea aceea de la început. Astfel că, având sufletul plin, nu de rușine, ci de lichelism, se refugiază în scuze, adică în... patriotism.

DAMIAN

(*după o scurtă tăcere*): Acum înțeleg că ești tu, Liviu, cel pierdut... Fără nicio speranță.

LIVIU

(*ridică doar din umeri*): Astăzi, lupta vieții mele e sfârșită. Știută sau nu, ea a fost sinceră. Despre natura ei nu pot spune nimic cu certitudine. Acum, devoțiunea mea pentru acel absolut moral, îmi apare mai degrabă ca o eroare. Ea a fost, în orice caz, un handicap care m-a împiedicat să mă integrez în viața „așa cum e”. Iar scurta mea rătăcire prin acele tărâmurii aspre, cu aer rarefiat, văd acum iarăși, n-a fost decât o rătăcire ce m-a costat pierderea sentimentelor simple și m-a îndepărtat de natură. Nimic altceva nu mai e de spus.

DAMIAN:

Ce trist să vezi lumea astfel! (*Pauză.*) Dacă ai fost, cu adevărat, cel care am crezut noi a fi fost, nimic nu pare să fi supraviețuit...

LIVIU:

Știu că evoluția aceasta pare suspectă. De altminteri, am încercat să-mi explic trecutul. Tot ce am putut să fac a fost să exhibiționez câteva idei, asemeni unui steag jerpelit și să invoc pângărirea lor. Cât despre credințele de care-mi amintești, ele erau floarea inocenței ce s-a veștejit înainte de vreme, acolo, în închisoare.

DAMIAN:

Reacția noastră, a victimelor, era numai zbaterea disperată a unor oameni cărora li se răpise libertatea și care trebuiau să se adapteze... Această învinuire constantă a celor din jur n-are nimic generos în ea. Și apoi, prezența noastră aici, a celor

care vrem să tragem o linie între călăi și victime, între bine și rău, te contrazice.

LIVIU

(*tace.*)

DAMIAN

(*amărat*): N-aș fi crezut niciodată că vei ajunge să regreti conduita de atunci. Și asta acum, când ne găsim în afara zidurilor închisorii, și nu atunci, când tortura făcea carnea și sufletul să sângereze. Nimic nu e mai de mirare decât abdicarea asta inexplicabilă a unora care acolo, în închisori, s-au comportat cu demnitate exemplară... atunci când erau bătuți, torturați, înjosiți...

LIVIU:

O, acest fenomen are un tâlc foarte adânc printre români... care ar trebui să dea de gândit. Căci aceștia, de care amintești tu, n-au cedat atunci când erau bătuți, torturați, înjosiți. Ei au cedat doar când au înțeles, mai apoi, în afara zidurilor închisorii, că erau reduși la un statut de jertfă inutilă de către poporul lor, pornit pe calea tuturor lașităților, a tuturor abdicărilor... adică de drăguții, de faimoșii, de veselii... români.

DAMIAN

(*frământat*): Noi nu putem merge pe calea asta. A nu mai voi să schimbăm ceva din destinul nostru, înseamnă a renunța la lucruri la care noi nu putem renunța.

LIVIU

(*dezolat*): Mereu aceeași tristă iluzie. Pe aici, pe acest teritoriu nelămurit... identificat etern prin acest neaș „la noi”... elementele de suprastructură nu pot să-și realizeze vocația. Poporul român, neavând nevoie de libertate, cei care, pe căile genetice,

s-au trezit cu acest handicap de neînțeles, nu vor putea să se valorifice. Acești nefericiți, acești oameni ciudați, vor apărea deci, pe teritoriile astea, ca o mână de ființe neadaptate. Frustrați de izolarea în care trăiesc, vor pricepe într-un sfârșit că nu poți vâri pe gâtul românilor o idee care nu corespunde și unei virtualități a sufletului lor. Șerbii schimbă numai un stăpân pentru altul, în fața căruia se târăsc în veci. Singura emoție pe care acest popor o trăiește este sosirea biciului pe spinare...

DAMIAN

(*este posomorât de tot, jignit*): Vezi tu, Liviu, refuzul tău, este, pentru mine, cu mult mai mult decât o mare surpriză pentru mine. El este o dublă trădare.

LIVIU:

Trădare?

DAMIAN:

Trădare, da. Căci ai rănit încrederea mea în tine, prin dezicerea de idealurile cărora eu le-am rămas credincios, idealuri pe care, într-un anume sens, le-ai sădit chiar tu în mine. Dar ai rănit ceva cu mult mai adânc... Devoțiunea mea pentru tine... mă rog, pentru ceea ce tu păreai a fi, a fost în același timp o împuținare a mea personală. Oriunde am pus un plus în afară, am înscris un minus în interior. Acea devoțiune a plecat și din admirația mea pentru un lucru armonios, întreg, care eu, un infirm fizicește, târându-mi piciorul după mine, nu mai puteam să fiu. Acea lepădare de mine, în numele unei false perfecțiuni, nu ți-o pot ierta mai ales, niciodată!

LIVIU

(*abătut, oftează*): Prietene, nici o infirmitate fizică nu se compară cu infirmitatea interioară...

DAMIAN:

Da, asta ai fost, un infirm sufletește.

LIVIU

(resemnat, mai mult pentru sine): O escrescență în carnea sufletului, ca și o lipsă acolo, vor fi cauzele identice ale unei frustrări iremediabile. Că va fi fost un plus moral sau numai un minus, asta nu schimbă cu nimic drama mea. Nu a schimbat mersul meu șchiopătat prin lume. Mi-am târât și eu până acum, prea îndelung, piciorul strivit al sufletului. Și am pierdut și eu toate trenurile vieții. Ale vieții... așa cum e.

DAMIAN

(nu mai e nimic de spus.)

Damian pornește spre stânga, ezită, se întoarce, parcă ar vrea să mai spună ceva, apoi se întoarce din nou și, cu ochii în pământ, cu pas egal, iese.

SCENA VI

LAVINIA, LIVIU

Lavinia, care în tot cursul scenei precedente a ascultat într-o tăcere împietrită, pare că se dezmeticește dintr-un vis.

LAVINIA

(după o scurtă tăcere): Ce gândești despre noi, Liviu?

LIVIU

(ridică din umeri, vorbește liniștit, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat): Spusele mele au mereu alt înțeles, pentru cei din jur decât cel dat de mine... *(Oftează.)* De aici și această singurătate care m-a însoțit mereu.

LAVINIA

(*a găsit un fir*): Nu cred ca tu să fi simțit cu adevărat durerea singurătății. Câtă vreme tu te izolezi singur, eu sunt silită la singurătate. Sunt prizoniera cuiva, încuiată dincolo de ușa unei inimi de al cărei sânge am nevoie ca un bolnav pe masa de operație.

LIVIU

(*puțin stânjenit*): Să fie oare asta adevărata singurătate?... Dacă un om ar rămâne izolat, undeva, într-o insulă, în spațiul cosmic, ar suferi fără îndoială, dar este izolarea adevărata singurătate?... Acolo, oricât de departe, speranța că într-o zi s-ar putea întâmpla să se reîntoarcă printre oameni gata să-l primească ca fiind unul de-al lor, îi va da puterea să supraviețuiască... Dar există o altă izolare, o absolută singurătate. Aceea de a constata că, în mijlocul oamenilor chiar, gândurile și sentimentele tale au o altă anatomie, că ele nu te ajută să comunici... cum nu comunică speciile între ele.

LAVINIA

(*abătută*): Îmi este teamă, Liviu, să-ți mai propun să vii cu noi. Dar poate așa nu te-ai mai simți singur.

LIVIU:

Singurătatea mea, Lavinia este o singurătate fără leac.

LAVINIA:

Pentru că, după cum am înțeles, nu mai ai nicio rațiune de a trăi. Or, ca să trăim, trebuie să dăm un sens existenței noastre... (*Mișcare de revoltă.*) Dar, nu, nu! Nu mai vreau generalități. Vreau răspuns la câteva întrebări concrete. Poți accepta ideea că ne vom duce neștiuți de nimeni? Că nu vom face cunoscută nimănui drama noastră... pe care am trăit-o pe acest pământ?

LIVIU:

De ce-am face-o cunoscută, Lavinia?

LAVINIA:

Pentru că, dincolo de ce spui tu, reacțiile noastre din trecut, în contrast cu cei din jur, au făcut dovada unor conștiințe deosebite.

LIVIU

(zâmbeste cu jenă amintirii acestor lucruri nerezonabile): Nimeni n-are nevoie de aceste... conștiințe deosebite, cum te obstinezi tu să le crezi. Aceste conștiințe golașe, stinghere în izolarea lor, au nevoie de cei din jur.

LAVINIA

(știe că un singur argument îl mai poate mișca): Dar opera ta, Liviu? Cărțile tale? Acei copii de hârtie? Ce se va întâmpla cu ei? Unde sunt toate acele file pe care le scriai noaptea și pe care eu le scoteam din casă, în zori, ascunse sub fustă... *(Zâmbeste amintirii:)* într-un loc foarte gingaș?... Ai fost de două ori un tată denaturat.

LIVIU:

Îmi ceri, Lavinia, să continui să-mi cultiv nenorocirea personală pentru a da, la sfârșit, de aceeași veche morală? Nemaicrezând că literatura poate risipi în vreun fel suferința omenească, această ceață stăruitoare pe suflete, consider astăzi reprobabilă încercarea de a-ți vinde pe calea artei propria mizerie morală și intelectuală. La ce bun exhibiționismul ăsta impudic?

LAVINIA:

Literatura a devenit inutilă în timpul nostru, cu noi?... După două mii de ani, tocmai acum, e absolută?

LIVIU:

Două mii de ani nu înseamnă nimic. Nu ne pot speria. Tocmai că astăzi, după două mii de ani, avem date suficiente să concluzionăm că orice carte este numai o eroare în plus... și inutilă.

LAVINIA:

Altădată spuneai că ești gata să renunți la orice îți poate da prezentul, numai pentru a te putea prezenta exemplar în fața posterității?

LIVIU

(*cu adevărat jenat*): Nici nu-ți închipui cât de penibile îmi sunt aceste amintiri. Parcă urmărești cu tot dinadinsul să mă faci să roșesc. Cât de nerezonabil puteam să fiu!... Așa-zisa generozitate a scriitorului care lucrează pentru posteritate este numai o vanitate în plus... Este a te imagina postum.

LAVINIA:

Și totuși, ne raportăm la lumea dinaintea noastră și la aceea de după noi.

LIVIU:

O dată cu tine moare și lumea. Nemaieexistând, nu te mai poți raporta. Posteritatea este o noțiune ce limitează, din sfera strâmtă a existenței omenești.

LAVINIA:

Pe atunci îmi cereai numai să cred în tine. Și am crezut. Am crezut că zbuciumul nostru va trece mai departe în cărțile tale...

LIVIU

(*zâmbeste stingher*): O, zbuciumul din cărți... Când intru într-un anticariat nu mă pot opri să nu mă întristez văzând

imensitatea de maculatură ce zace pe rafturile dezolate. Câți copaci tăiați pentru a se produce acele cărți?! Câtă bucurie nu produseseșă ele autorilor lor?! Câte speranțe nu fuseseră legate de acele broșuri de hârtie, care ieșiseră însă deja moarte de la tipografie. Autorii lor se bucuraseră ca niște mame ce dăduseră naștere unor copii morți, dar care, în tulburarea legată de naștere, nu știau încă tragicul adevăr.

LAVINA:

Am crezut că-ți vei impune personalitatea... că vei conduce.

LIVIU

(ca în fața unei enormități): Ai avut tu astfel de ambiții pentru mine, Lavinia?... Să-mi impun personalitatea?... Să conduc?... Dar ca să le fii superior oamenilor, nu e deloc greu... ai nevoie doar de un lucru de nimic: geniu. Ca să le fii șef însă, trebuie să dai dovadă de o lipsă de sensibilitate enormă.

LAVINIA:

Aș fi vrut să fiu mândră de tine. N-ar fi trebuit decât să ne arătăm așa cum suntem.

LIVIU

(zâmbește ca în fața unei enormități): Dar nimic nu e mai greu în societate, Lavinia, decât să pari ceea ce ești!... Și apoi, să ne arătăm cui?

LAVINIA:

Celor din jur, dragul meu. Să ne probăm valoarea...

LIVIU:

Dar, Lavinia, într-o societate care nu poate să acomodeze valoarea, adică trăirea superioară, nu se poate proba nimic.

LAVINIA:

Și totuși, chiar neavând vreo ambiție personală, nu spuneai tu că sufletele generoase, trebuie să-și asume responsabilități? Să acționeze... „ca și cum totul ar depinde de ele”?

LIVIU:

Poate că a venit totuși vremea, în condițiile pe care le vezi în jur, ca aceste așa-zise „suflete generoase”, care, în mod comic, au tot dus o luptă ineficace pentru puțină lumină în lume, să se retragă, în sfârșit, dezamăgite de atâtea lamentabile eșecuri, în tăcere, și s-o lase să se prăbușească definitiv și cât mai repede, în barbaria în care o va împinge, nu peste mult timp, explozia demografică.

LAVINIA:

Asta nu se va întâmpla niciodată, Liviu.

LIVIU

(*indulgent*): Amin! Cu atât mai rău însă dacă această prestidigitație cu cuvinte va continua... De altfel, la nivelul la care văd eu lucrurile, tânguirea asta n-a avut decât, cel mult, rolul, lipsit de orice generozitate, să creeze, între acești rătăciți, curajul dat de camaraderie în suferința asta care e existența pe pământ... Dar, acești oameni insoliți, ar fi făcut poate mai bine să tacă. Iar cei de după ei, să înțeleagă sacrificiul lor și să-și primească și ei, la rând, pedeapsa în tăcere, până la sfârșitul ce nu se poate să întârzie prea mult.

LAVINIA

(*tulburată*): Ce-ai făcut din tine, Liviu?! Cum a fost posibil să te cufunzi în pesimismul ăsta sălbatec?

LIVIU

(*face doar un gest vag.*)

LAVINIA

(șovăie, apoi după un timp): Aș vrea, Liviu, să te întreb, acum, când nimic din ce a fost nu pare să mai fie... decât noi, ca niște umbre din trecut... ceva ce-mi rodea inima ca o carie. În timpul lungilor ierni, când zidurile închisorii erau acoperite de zăpadă sau când, primăvara, departe de locul meu de muncă, dincolo de sârmele ghimpate ale lagărului, livezile râdeau în soarele vesel, mă vedeam pe mine în clipa de acum... Anticipam clipa în care trebuia să-ți pun întrebarea de care știam că va depinde restul de viață ce mi-ar mai fi rămas... *(Îl privește cu teamă:)* Mă mai iubești încă?

LIVIU

*(prelungeste o tăcere chinuitoare care este asemeni unei sen-
tințe de condamnare.)*

LAVINIA

(sugrumată de spaimă): A fost, deci, închisoarea, mormântul și al iubirii noastre, nu numai al tinereții mele!

LIVIU

(tace în continuare.)

LAVINIA

(deprimată): Dragostea... *(Cu un oarecare ton care ar fi ironic, dacă n-at fi voalat de durere:)* amorul... n-au vreo șansă să supraviețuiască experimentului comunist... Par la fel de ridicole ca rochiile bunicii... Răul doar este cel ce trebuie perfecționat...

LIVIU

(zâmbește amar, e undeva tot în lumea lui): Noi, și eu, și tu, și toți din jurul nostru i-am fi putut fi recunoscători. Făcându-ne să suferim, ar fi putut să ne facă mai buni. Însă, în logica trecutului nostru... de români... nu ne-a făcut să fim decât... tot ce eram.

LAVINIA

(înlătură cu mâna, ca pe o vedenie, ideea aceasta care e din alt registru și urmează cu vocea tremurată): Dar, m-ai iubit vreodată, cu adevărat?

LIVIU:

Trecutul nostru răspunde el însuși la aceste întrebări, Lavinia.

LAVINIA:

De ce ne-am despărțit?

LIVIU:

Depinde liniștea ta de astăzi, de aceste lucruri din trecut?

LAVINIA:

Liniștea? Nu știu... Dar aceste lucruri din trecut trebuie clarificate. Vreau un răspuns.

LIVIU:

Dar, pot eu să dau un asemenea răspuns, Lavinia?... Cum aș putea să explic acea stare, imens nerezonabilă, în care mă găseam atunci?... Amintirea acelor timpuri îmi este nu numai dureroasă, dar și penibilă.

LAVINIA

(caută): Încetasei să mă mai iubești? De ce n-am meritat măcar o explicație?

LIVIU:

Pentru că nu găseam eu însumi explicația clară a acelei stări de dezorientare în care mă aflam... buimac. Era în joc atunci, nu fericirea... căci acest cuvânt n-a avut niciodată vreun înțeles pentru mine... dar chiar onoarea mea. Nu puteam să accept lumea așa cum era ea... vedeam asta clar. Dar eram și prea slab să apar în

lume așa cum eram eu. N-am găsit în mine curajul să acționez... „ca și cum totul ar depinde de mine”. Or, nimic nu mă înspăimânta mai tare, pe atunci, decât să pun sub ochii tăi înfrângerile personale... O diminuare în fața ta îmi era de negândit. (*E stânjenit.*) Ce puteam să fac? Nu fericire îmi dorisem. Îmi propusesem să-mi păstrez mândria intactă. Și... am acționat în consecință... A fost și acesta un curaj. Vezi... cum să poți da un asemenea răspuns?

LAVINIA

(*aiurită*): Curaj? Ce curaj?

LIVIU

(*convins de ce spune*): Curajul de a te proteja pe tine, Lavinia. Nu te puteam târi într-o aventură care nu era a ta... într-o nenorocire care nu era, nu trebuia să fie, decât a mea.

LAVINIA:

Să mă protejezi de cine? De propria-mi împlinire? Dar ceea ce-mi doream era doar a fi cu tine.

LIVIU

(*ar vrea să se facă înțeleș, dar cum?*): Plecasem, Lavinia, într-o călătorie... dintre cele mai stranii... dar și dintre cele mai periculoase... spre izvoarele adevărului. Periculoasă pentru că nu știi niciodată ce se află la capătul drumului. Nu știi ce-ai să te faci tu... ființă insignifiantă și izolată... atunci când te vei despărți de categoriile gândirii curente, de toate acele minciuni omenești. Ce te faci când noțiuni ca milă, fericire, Dumnezeu însuși, toate aceste etichete ale bestialității, îți apar contrare celui adevăr care e lumea morală și în care te-ai rătăcit ca într-o Antartică a conștiinței tale? Aici, în contingent, depărtarea de toate poncifele astea deșucheate duce la declasare. Viața insului e destrămată.

LAVINIA:

Dar tocmai de aceste noțiuni nu trebuie să te despați!

LIVIU:

Vezi tu, acel instinct al libertății... ce mă împiedica să mă integrez în menajeria care este țărâmul numit România post-belică... O, de fapt România eternă... este un element mult prea obscur al adaptării speciei la mediu. Obscuritatea lui imediată îl face de neînțeles. De aceea el pare mai mult un instinct contrar destinației lui.

LAVINIA:

De ce tocmai tu, Liviu, trebuia să pleci în această călătorie?... Părăsindu-mă?... Știind că la capătul ei e doar declasarea?

LIVIU

(*ridică din umeri*): Pentru aceste ființe ciudate, declasarea începe la naștere. Căci este un predestinat acela ce se încumetă să nesocotească zdrențele astea ce țin de cald oamenilor... aflați încă la nivelul cavelor. Tâlcul lui pe lume e să rupă într-o zi conspirația tăcerii impusă de alcătuirea strâmbă a lumii. Dar drumul ce trebuie să-l poarte la acea răspântie, din mijlocul căreia va ridica vocea împotriva orbirii generale... sau a tăcerii lașe a câtorva cinici... este cea mai aspră Golgotă. Este lungul drum al inițierii în libertate. Copil, se va revolta mai întâi împotriva autorității familiale, mai apoi, împotriva autorității în școală. Veșnic rebel, rușinea familiei, mereu o problemă, eliminat de peste tot, va ajunge cu necesitate în conflict cu societatea care va lucra să-l declaseze. Rănit, cu mâinile și hainele sfâșiate, se va opri, la maturitate, să se reculeagă. Abia atunci va înțelege, poate, că tot răul pe care l-a cauzat celor din jur... și sieși... și toate rătăcirile... și toate umilințele n-au fost decât uneltele predestinării sale. Dacă a pășit mereu alături de drumul bătut, a fost pentru că trebuia să ajungă acolo unde nimic nu mai e de pierdut... Și, abia acolo va

înțelege, în sfârșit, că trebuie să spună cuvintele ce-l vor elibera, făcând din el acel lucru atât de insolit: o ființă liberă... Iar faptul că rostirea adevărului va duce la anihilarea lui fizică, nu va mai avea nicio însemnătate. Instinctul de conservare a fost extirpat o dată cu eliberarea de dorințe și de frică. Ce mai poate să însemne pentru el faptul că va fi părăsit... sau că a fost părăsit deja, de femeia iubită, biată victimă și ea a orbirii omenеști... sau că va îndura hula strâmbă a celor din jur?... Îndepărtat de ei, pe calea delirului său sfânt, nu le mai este seamăn... (*O caută pe Lavinia cu un zâmbet strâmbat de jenă.*) Îți poți închipui dar că disproporția dintre acest instinct al libertății și realitatea în care trăim este prea mare și ne expune, nu numai declasării, nu numai, în ultimă instanță, anihilării... dar, chiar ridicolului.

LAVINIA

(*foarte tulburată, trece peste toată tirada asta*): Deci nu încetaseși să mă iubești și m-ai părăsit numai de frica de a înfrunța viața așa cum e ea... și nu cum credeai tu că ar trebui să fie!...

LIVIU:

Atunci credeam că dau dovadă de curaj. Și apoi, cine știe, poate că era curaj cu adevărat. Pentru că îmi apărea întreagă întinderea sacrificiului pe care-l făceam. Era un sacrificiu de viață... Chiar dacă exclusesem noțiunea de fericire, trăirea în sine mi se părea totuși o experiență demnă de interes... Or, prețul cu care plăteam pariul cu absolutul era unul greu. Mi-a trebuit mult curaj.

LAVINIA:

Oh, ce lașitate a fost!

LIVIU:

Lașitate? Poate. Însă trebuie să recunoști că prea mulți au curajul de a degenera împreună cu viața asta, pentru a crede foarte mult în curajul lor... atât de cotidian.

LAVINIA:

O, nu! N-a fost curaj. A fost doar o lașitate. Lașitatea de a nu fi ceea ce trebuia să fii!

LIVIU:

Ce trebuia să fii, Lavinia?

LAVINIA:

Trebuia să fii un organism înainte de a fi o idee. Și mai ales trebuia să fii bărbatul meu înainte de a fi exponentul unor ficțiuni... Când te imploram să avem un copil îmi spuneai că iubirea noastră este copilul nostru. Dar în cazul ăsta ai fost și un tată denaturat. Căci ce părinte își abandonează copilul printre străini numai din ambiția de a spune adevărul într-o conjunctură în care acesta nu se poate spune? Numai un părinte denaturat. Și ce altceva ai fost tu, care n-ai cunoscut adevărata ierarhie a responsabilităților tale? Iubirea noastră era copilul acela virtual pe care trebuia să-l protejezi... Mândria ta nu-ți mai aparținea, era dreptul lui.

LIVIU

(*plictisit?*): Așa gândesc femeile.

LAVINIA

(*are vehemența iubirii*): Așa gândește oricine iubește cu adevărat. Acela nu-și poate sacrifica iubirea pentru niște ficțiuni care pot fi frumoase, poetice, dar nu trebuie duse la absurd.

LIVIU:

Poate că ai dreptate. Rostirea acestor vorbe este chiar propriul lor argument... (*Se închide din nou pe târâmurile sale.*) Acum nu mai pot fi sigur pe nimic... În afară de faptul că totul este prea târziu.

LAVINIA

(*cu regret, ezită*): Am fi putut avea astăzi copii.

LIVIU:

Copii? Pentru a dori să ai copii e nevoie de o motivație puternică. Or, ce motivație aș fi putut găsi eu în mine?

LAVINIA:

Prin copii am fi putut avea un viitor. Cineva și-ar fi amintit de noi, odată...

LIVIU:

Perpetuarea existenței noastre prin copii? Dar lumea asta, așa cum e, m-a dezgustat îndeajuns încât să nu-i doresc perpetuarea. (*Logic*:) Cred că n-aș fi avut nici măcar acel grad de bestialitate care să mă facă să-mi iubesc propriul copil mai mult decât pe ai altora, de pildă.

LAVINIA:

Mai este ceva, ce m-a făcut să mă frământ mult în trecut. De ce nu mi-ai cunoscut niciodată părinții?

LIVIU

(*vădit stânjenit*): Știu eu, Lavinia?... Cred că m-am temut de întrebările lor... În ciudățenia mea, îmi dădeam seama că n-aveam o identitate clară... Mi-ar fi fost greu să mă explic.

LAVINIA:

Ei ar fi înțeles.

LIVIU:

Și mai era ceva. Pe atunci, nevăzând oameni, ci numai idei, părinții tăi, ca și ai mei, ca și ai oricui altcuiva, erau irelevanți... Firește, astăzi știu că eram eu cel irelevant.

LAVINIA:

Asta a fost, deci? Am crezut că poate nu-i credeai destul de buni pentru tine.

LIVIU:

Ce vorbe de femeie! Dar, într-un fel, poate că ai dreptate. Pentru că mai era încă ceva, un motiv real de data aceasta... Pe undeva, simțeam că întreaga noastră generație este orfană. Noi n-aveam părinți. Aveam bunici, străbunici, dar părinții noștri decăzuseră din demnitatea lor de părinți. Firește, nu era vorba de... „generația noastră”, era vorba de noi... trei sau patru rățăciți printre români... Acum știu chiar mai mult... anume că n-am avut nici măcar bunici și străbunici...

LAVINIA

(*are un gest de impaciență*): Dragul meu, vreau să lăsăm bunicii și străbunicii în pace și să vorbim doar despre noi!

LIVIU:

Ce vrei tu, de fapt, Lavinia?

LAVINIA:

Ce vreau? Nici eu nu știu ce vreau. Știu însă că între noi e nevoie de o clarificare... Poate că tocmai asta vreau: să știu ce s-a întâmplat cu mine în toți acei ani. De ce am lăsat voința ta să se substituie voinței mele? De ce am acceptat să fiu golită de mine însămi, numai ca să fiu umplută cu lucruri pe care nu le înțelegeam?... Oh, le înțelegeam prea bine formal, am fost doar o strălucită absolventă a facultății de litere și filozofie, dar în esența lor, toate acele abstracțiuni, care n-aveau niciun ecou în inima mea, îmi rămâneau străine. Vreau să înțeleg, acum, atât de târziu, de ce, în trecut, din clipa în care te-am cunoscut și până ne-am despărțit, n-am fost eu însămi, nicio clipă.

LIVIU

(*alarmat pușin*): De ce e nevoie, Lavinia, de această rechemare de stafii? Este un spiritism nesănătos.

LAVINIA:

Nu, dragul meu, trebuie să știi... Trebuie să știi și eu de ce... speriată de prestigiul tău în inima mea... am fost silită să întretin mereu o mască de răceli intelectuale... mândră că pot fi la înălțimea ta.

LIVIU:

De câte ori n-am scrutat, eu însumi, trecutul, Lavinia, căutând momentul în care s-a petrecut acel accident, care a făcut din mine omul de acum... Într-o zi am înțeles doar că viața nu mai înseamnă nimic pentru mine.

LAVINIA:

Dar cum? De ce? Cum a fost posibil?

LIVIU:

Aceleași întrebări mi le-am pus și eu obsedant, de nenumărate ori... Totul a devenit după un timp o problemă teoretică, care trebuia rezolvată numai de dragul cunoașterii. Și abia într-un târziu am înțeles că totul s-a datorat faptului că mi-am pierdut încrederea în semenii mei, în oameni. Am înțeles că sunt o ființă inoportună, stingheră, într-o țară și într-un timp în care toată lumea e lașă și în care toată lumea minte. O țară ciudată, devastată moralicește... Și de atunci n-a mai fost posibilă nicio legătură cu cei din jur... Nu mi-a mai rămas decât să mă ascund, să-mi reprim ființa mea adevărată. A fost o chestiune de pudoare să nu expun tot acel balast de sentimente... aflat într-o asemenea contradicție cu lumea înconjurătoare, încât făcea din mine o ființă caraghioasă, neviabilă, demnă de dispreț. Acesta a fost sfârșitul omului pe care l-ați cunoscut voi în trecut...

LAVINIA:

Și totuși, Liviu, explicația acestei schimbări nu stă în exterior, ci în tine. Este trist s-o spun, dar ți-a lipsit tăria de a înfrunta lumea... așa cum e ea... pentru că n-ai avut credințe destul de puternice. Principiile acelea morale pe care le purtai în tine au fost fragile... ca niște biete flori sortite să degere sub cel mai slab îngheț. Principii prea mari au fost susținute de prea slabe forțe.

LIVIU

(*răspunde lipsit de orice energie*): Știi bine că ai dreptate, Lavinia. Dar și poporul ăsta a lăsat aceste probleme prea de tot nerezolvate... prea le-a lăsat să crească disproporționat și să-și strivească copiii sub ele.

LAVINIA:

Dragul meu, trebuie să lupți contra acestui pesimism. El nu e real... Mai degrabă am fost victimele unei educații greșite. Mereu, în cărți, constrângerea exercitată de polițiștii culturii, mereu predica unor ficțiuni, când noi nu găseam răspuns la întrebările trupului.

LIVIU:

Este târziu... mult prea târziu, Lavinia. (*Zâmbește stânjenit.*) M-am lăsat și eu sedus de chemările eroilor din cărți. Nimic nu mi se părea mai nobil decât să împărtășești toate acele drame care fuseseră, poate, reale, dar care, pentru mine, atunci, nu erau decât ficțiuni. Am trăit, cum se spune, literatura cu sinceritate. Am fost plin de probleme, așa cum poetul romantic este pesimist, așa cum poetul simbolist este tuberculos... A venit însă momentul în care eu însumi m-am pierdut în labirintul acesta al ideilor... Atunci am înțeles că nu e deloc de dorit să trăiești acel dezechilibru de care este plină literatura aceea de tânguiești... Am vrut apoi să fug înapoi la viață, la natură, la tinerețe. Dar acestea

trecuseră, dispăruseră, nu mai erau acolo. Întoarcerea nu mai era posibilă, era prea târziu.

LAVINIA:

Risipește ceața asta de pe suflet. Încearcă să te întorci la viață, la dragoste. Întoarce spatele acestui pesimism... de idei.

LIVIU:

Am încercat, Lavinia. Pesimismul acesta plin de regrete al eroilor literari, afișat mereu ca o noblețe este, poate, dezgustător. Dar are tâlcul lui. Am încercat să-l lepăd ca pe o haină veche, uzată. Dar nu s-a mai putut. Pentru că se transformase, pe nesimțite în altceva, într-un pesimism real. Pentru că pesimismul este o aură care însoțește experiența, nu o insignă purtată cu mândrie de tineri. Eroii cărților, pesimiști ad-hoc, în urma unor scurte revelații pe lungimea unui act de teatru, sunt numai niște creații ridicole. Adevăratul pesimism, hm... este altceva... Nu există, Lavinia, nicio minte cu adevărat evoluată care să nu fie pesimistă. Pesimismul este capătul procesului de cunoaștere... Este conștiința vidului.

LAVINIA:

Este o boală ca oricare alta, Liviu. De care te poți vindeca.

LIVIU:

Ar fi fost bine să fie așa. Dar se pare că pesimismul este, la urma urmelor, doar semnalul pe care ți-l transmite procesul de încetinire a funcțiilor fiziologice. El se adâncește o dată cu îmbătrânirea celulei. Și e cu atât mai cumplit cu cât e implacabil și ireversibil.

LAVINIA:

Dar eu, Liviu, vreau să mă integrez vieții căreia m-am refuzat atunci. Vreau să-mi împlinesc destinul de femeie... atât cât se

mai poate. De aceea te caut de data aceasta, nu cu mintea, ci cu carnea și sângele meu.

LIVIU

(*zâmbeste indulgent*): Deși spui că mă cauți lăsând carnea și sângele să vorbească, iată, mă cauți iarăși într-un loc plin de idealuri.

LAVINIA

(*puțin derutată, apoi, luându-și seama, se revoltă*): Mereu abstracțiuni! Abstracțiuni care m-au înăbușit în aerul lor rarefiat... Vreau să respir din nou... Vreau să schimb ceva, Liviu, în viața mea. Vreau chiar... de mi se va da cea mai mică șansă... să iau viața de la capăt...

LIVIU:

Te înțeleg, Lavinia, dar cu regret trebuie, totuși, să-ți spun că asta nu se poate. Existența noastră își are tâlcul ei. Dacă a fost cum a fost, este pentru că nu se putea altfel... Noi va trebui să ne sfârșim zilele sub aceeași zodie sub care ni le-am început.

LAVINIA:

Nu pot accepta pesimismul acesta sălbatic care îmi refuză dreptul la viață... la clipa mea de împlinire sub soare! Nu este niciodată prea târziu, Liviu. În afara lumii noastre putative, în care am ajuns în acest impas, sunt alte lumi, unde totul este de luat de la capăt.

LIVIU:

Am încercat, Lavinia, să trec din lumea aceea într-o alta... în încercarea mea disperată de a mă salva. Dar, în noua dimensiune în care m-am găsit n-am mai fost decât o fostă idee decăzută într-un trup...

LAVINIA:

Cum ai putut să traversezi asemenea distanță enormă într-un atât de scurt timp?

LIVIU:

Dragă Lavinia, omul de care-mi amintești nu mai există. Tot ce mai pot face este să vorbesc eu în numele lui. Dar, crede-mă, i-am înțeles acea țicneală atât de puțin atunci... și i-o înțeleg și mai puțin astăzi... încât mi-e teamă să nu-i desfigurez imaginea adevărată. Pentru că eu, omul de acum adică, nu mai am acel avânt al inimii fără de care astfel de oameni ciudați nu pot fi abordați.

LAVINIA:

Dar de ce țicneală? De ce nu un merit?

LIVIU

(*ridică din umeri*): Țicneală sau merit, e irelevant. Și asta pentru că, Lavinia, cazul este mult prea rar ca să fie relevant... Dar raritatea lui nu stă în ideile ce i se oferă subiectului de către gândirea omenească... idei ce sunt printre noi de multă vreme... ci în relația lui sufletească cu ele, în afectivitatea cu care le abordează. Insolitul cazului aici stă, el fiind la fel de rar ca geniul, de exemplu... sau ca marea poezie... sau ca starea din care ies marile invenții... Căci constă într-o relație organică dintre idei și purtătorul lor... Or, această relație duce la însingurare.

LAVINIA

(*întrevede ea însăși idei*): Dar nu cumva tocmai lipsa afectivității te-a adus acolo? Nu este oare iubirea de idei o rezultată a incapacității de te a te iubi așa cum ești și, firește, de a-ți iubi semenii? Poate că erai incapabil de iubire... Poate că sufletului tău îi lipsea o componentă pe care natura o varsă cu dărnicie aproape oricui... Erai un handicapat în interior?

LIVIU:

O, Lavinia, bănuiala asta o avusese și el. Câte întrebări nu-l asaltaseră! Nu era oare această incapacitate de a accepta compromisurile pe care toți cei din jur le făceau, tocmai o compensație la o lipsă... gravă și poate rușinoasă... din sufletul, din inima sa? Nu era oare această intransigență morală, această devoțiune față de... ideile absolute... care luase forma unei nevroze absolut inexplicabile pentru cei din jur... doar o dezvoltare nerezonabilă și... de ce nu? patologică... a minții sale, scăpate de sub controlul inimii?... El n-a dat niciodată un răspuns clar la aceste întrebări... Cu atât mai puțin sunt chemat s-o fac eu.

LAVINIA

(*încălzită puțin de revenirea bărbatului*): Ba da, poți s-o faci. Pentru binele tău... Dar și pentru clarificarea altora din jur.

LIVIU:

Nu trece o singură clipă în care să nu mă simt inutil... într-o lume inutilă ea însăși... Înecat în oceanul de urătenie din jur.

LAVINIA

(*cu timiditate, poate chiar cu oarecare visare*): Poate că tu vezi lumea inutilă pentru că nu se conformează cu ceea ce crezi tu că ar trebui să fie. Trebuie însă să ne resemnăm cu lumea asta așa cum e ea!

LIVIU:

Să ne resemnăm? Dar cum, când, din greșeală, natura m-a înzestrat cu o inteligență de acest fel?... Ca să pot trăi în lumea asta, totul ar trebui să fie altfel... Nimic să nu mai fie făcut din linii strâmbe... (*Duce neîncetat lupta vieții lui; dar se pare că tocmai linia strâmbă este modalitatea de existență a strâmbăturilor ăstora de suflete strâmbe.*)

LAVINIA:

Lumea, viața, nu sunt perfecte, dar pot fi înfrumusețate neconținut. Sunt destule lucruri frumoase în jur pe care să le dorești.

LIVIU:

Ah, Lavinia, aceste lucruri frumoase!... Dar cât sunt de puține! Încate mereu în oceanul de urâtenie al lumii... Or, când disproporția aceasta este atât de mare, nu poți să nu vezi perversitatea naturii, a vieții, care-ți întinde astfel de curse pentru a te amăgi, antrenându-te într-o existență misterioasă al cărei scop ne rămâne mereu ascuns... Aceste lucruri frumoase sunt numai mirajul care ne rătăcește de la adevăr.

LAVINIA:

Dragul meu, am vrut să fiu femeia care influențează un om mare... am rămas aceeași... (*Șovăie.*) Unde e omul mare?

LIVIU:

Un „om mare”, Lavinia? Ambițiile celui care eram atunci erau mai modeste. Era, cum am mai spus, nu doar să enunțe acele principii, ci să le trăiască... nici nu putea altfel... încât ele să nu fie doar niște simple abstracțiuni, ci să fie colorate de afectivitatea care să le facă autentice, credibile. Principiile acelea năstrușnice erau însă tiranice și nu-i lăsau calea de mijloc. Trebuia să facă ceva sau să nu facă nimic... alternativă care, oricât ar părea de paradoxal, era la fel de dificilă ca și cea dintâi. Pentru că respingerea compromisului, ca să-și facă funcția, vis-à-vis de principiile cinstei absolute, trebuia să fie totală, adică tocmai... absolută. Să spunem deci că ea... oricât de ridicol ar suna pentru urechile românești... trebuia să ia aspectul unui soi de sfințenie... (*Amar:*) Acum am un sentiment de jenă când mă gândesc la cât de nerezonabil putea să fie acel rătăcit.

LAVINIA:

Jenă? De ce jenă?

LIVIU:

Pentru că nu poți să fii atât de naiv încât să trăiești o iubire absolută cu oricine. Nu e rezonabil să aplici principiile iubirii absolute într-o însoțire aleatorie cu o târfă.

LAVINIA

(*rănită*): Ești prea crud cu cei din jurul tău... care, de fapt, te includ și pe tine.

LIVIU:

O, da! Nici nu știi, Lavinia, ce implicații au vorbele tale! Acel tânăr înțelegea... mai târziu, ce-i drept... că se întâmpla ca ultimul cuvânt, în drama existenței sale, să-l aibă aceeași determinare etnică. Și acea „dramă absolută” trăită de el, neștiut, să nu fie decât tot o ilustrare poziției de clandestinitate pe care o ocupă valoarea în mijlocul românilor. Nu se mai mira deloc că el... cu zbulciumul său... nu sublinia decât tot destinul unui așa-zis... învins, a unui... neadaptat. Nu-i mai rămânea decât să se resemneze. De determinarea mediului nu putea scăpa. Ea este Fatumul oamenilor rari în general... în cazul său, a celor născuți prin mahalaua fizică și morală a omenirii... cum e și România.

LAVINIA

(*tace.*)

LIVIU:

Cum aș putea să-ți descriu lungul și întortocheatul drum până aici, până în acest loc, unde parcă m-ai chemat la o judecată de apoi?

LAVINIA:

Cât dispreț descopăr în vorbele tale pentru oameni!

LIVIU:

Nu este disprețul meu, Lavinia. E un dispreț general pe care oamenii au început să-l simtă unii pentru alții. Este o stare sufletească care duce la o boală socială, asemeni cancerului, dacă acest nume înseamnă... cum am citit pe undeva... o dezorganizare a conviețuirii celulelor care și-au pierdut armonia. Această boală sufletească... ce duce la acest cancer social... este cu atât mai fără leac cu cât este de fapt urmarea disprețului fiecăruia pentru sine însuși.

LAVINIA:

Dar noi nu contractasem boala, Liviu. Tu chiar îi declarasei război acelei... batjocuri... acelei veșnice... ironii.

LIVIU

(*aproape că zâmbește*): Ții minte cum m-am revoltat împotriva batjocurei și ironiei tuturor? Ce ciudat! Eu, cel de altădată, continuă să trăiască în tine! (*Se întunecă din nou.*) Dar asta numai până când am înțeles că ei nu erau responsabili de ce făceau... Disprețul acesta față de ființa umană, în acest secol, nu este decât rezultatul înmulțirii explozive a oamenilor... O inflație de carne. Carne din carne, mereu...

LAVINIA:

Tocmai Dumnezeu, Liviu, acel Dumnezeu pe care tu refuzi să-L cunoști, îi va salva.

LIVIU

(*ridică din umeri*): Dumnezeul modern, Lavinia, cel care va dispune de viitorul speciei, este explozia demografică.

LAVINIA

(*înfricoșată de răcelile pe care le simte în sufletul lui*): Ce-ai făcut din tine, Liviu? Ți-a lipsit Dumnezeu. Te-ai crezut mai inteligent decât El... Ai vrut să te descurci în viață singur... Nu L-ai avut alături de tine și te-ai pierdut.

LIVIU:

Ce pot face, Lavinia? Mie, Dumnezeu, care s-a arătat tuturor oamenilor cu atâta solitudine, mi s-a refuzat... (*Ridică din umeri.*) Sunt eu însumi dezolat... În copilărie, de câte ori L-am căutat, în decorurile lui pe pământ, nu mi-a apărut. Ascultam și eu, cu uimire de copil, poveștile credincioșilor, despre momentul revelației lor și acesta se asocia cu un cadru fizic, cu un decor: biserica, altar, miros de tămâie, lumina cernită pătrunzând prin vitraliile bisericii, preoți bătrâni și sfinți, cu barba albă... M-am dus și eu acolo... Dar ce am găsit n-a fost Dumnezeu, ci numai biserica, un spațiu mai întâi de toate inestetic... În locul vreunei viziuni divine, m-a impresionat extrem de neplăcut urâtul picturilor stângace de pe pereți, încărcătura decorului, lumina scăzută ca un vulgar artificiu. Iar ignoranța acestor bărboși... niște săteni care s-au refugiat în popie, ca să scape de militărie... m-a dezgustat până la silă. Și la asta s-a adăugat modestia oamenilor, a credincioșilor, năucii de fantezmele minților lor sărace. Privind în jur, cu greu îmi puteam înfrâna sila. Totul era strâmt, îngust, limitat... Și atunci, lumea lui Dumnezeu, așa cum a scorțit-o Biblia, mi-a apărut ca fiind o dugheană cu fanteze, când mizerabilă prin sărăcie a minții și a sufletului, când meschină prin trufie.

LAVINIA:

Oamenii s-au apropiat de Dumnezeu, Liviu, pe calea inimii, nu pe cea a minții.

LIVIU:

Nu, Lavinia, nu face apologia prostiei. Dintre toate relele omenirii, prostia se plătește cel mai greu, cel mai dureros.

LAVINIA:

Dragul meu, tocmai de la minte... care s-a dezvoltat, în vremea noastră, disproporționat față de inimă... se trag toate relele lumii.

LIVIU:

Recunosc reacția asta, Lavinia. Ceea ce le displace cu deosebire oamenilor este tocmai inteligența. Nu e omenească. Vorbește-le de Dumnezeu, de mituri, dar nu le vorbi în numele inteligenței. Este ca și cum i-ai duce într-o cameră cu lumină prea puternică, când ei sunt încă la nivelul de gândaci, la nivelul vieții de peșteră. Cartea minții lor copilăroase e Biblia.

LAVINIA:

Inteligența, dragul meu, nu este monopolul creierului. Ea rezidă câteodată și în inimă. Aceasta este calea lui Dumnezeu!

LIVIU:

O, Lavinia... nici o trăire nu rezidă pe aici... nici în creier, nici în inimă... Sub căciuli și sub broboade nu rezidă decât primitivism. (*Oftează.*) În ceea ce mă privește, calea credinței mi-a fost interzisă.

LAVINIA:

Nu crede asta, iubitule. Noi... toți... suntem copiii lui Dumnezeu!

LIVIU:

Dacă lumea asta... atât de murdară, atât de josnică... e făcută de un individ numit Dumnezeu, acesta este de un cinism, de o

cruzime, inimaginabile. Bucuria cea mai mare a acestui sadic... este de a vedea valoarea înjosită și suferind.

LAVINIA

(înfrișată): O, nu, dragul meu... Dumnezeu... *(Nu poate suporta direcția în care a dus această încercare de invocare a celor sfinte și se ascunde. Dar mai încearcă încă.)* Liviu, trebuie să regăsești energia să te smulgi din această alunecare pe drumul morții eterne.

LIVIU

(nu mai are disponibilitate pentru alții, nu se mai gândește decât la situația lui în univers): Sunt atât de obosit!... În suferința aceea de zi cu zi, în rezistența aceea din trecut, am cheltuit întreaga energie din care astăzi aș fi putut face ceva.

LAVINIA:

Dă-mi numai șansa să te ajut!

LIVIU

(pare cu adevărat extrem de obosit): Sunt obosit... mult prea obosit.

LAVINIA:

Nu se poate să nu mai vrei nimic, Liviu!

LIVIU:

Și totuși, mie mi s-a întâmplat și această nenorocire... de a nu mai voi nimic.

LAVINIA:

Depășește individualismul acesta monstruos. Dă un sens vieții personale... integrându-te, în sens superior, națiunii din care faci parte.

LIVIU:

Dar tocmai asta nu se mai poate, Lavinia. Azi mai pot să-mi dau totuși seama că, acea cunoștință pe care am avut întâmplător ocazia s-o întâlnesc, avea, pe lângă alte ciudățenii și acel lucru mai rar, acel accident al minții, constând într-o determinare de a merge în toate prea departe... când ar fi trebuit să se oprească la un punct ce l-ar fi pus într-o poziție de normalitate față de lumea înconjurătoare, înghețând acea relație de comunicare într-o zonă de avantaj pentru el. Dar el a continuat să vadă și să înțeleagă și în asta a constat drama sa... Înțeleg acum că el pătrunsese în spatele aparențelor și, din acel moment, fusese pierdut. Asemeni constructorului care, pentru a pune fundamentul clădirii cât mai solid, continuă să sape disproporționat și sfârșește absurd prin a năruî solul peste sine, îngropându-se de viu, așa și el avea țicneala să sape în adâncurile temeliilor existenței omenești. Și să descopere acolo adevăruri ce aveau să-i răcească inima.

LAVINIA:

Ce adevăruri, Liviu?

LIVIU:

Un adevăr, Lavinia, care, odată aflat, duce pe oamenii de vocație, care se vor fi rătăcit pe aici, la casa de nebuni. Și anume faptul că un popor fără destin... despre care s-a întâmplat să afli că e un popor fără destin... este asemenea unui cadavru... fără viitor. Este asemenea unui hoț deconspirat. Aceste creiere, care, datorită organizării lor superioare, nu pot trăi fără destin, nu pot trăi sub nicio formă în mijlocul unui popor fără destin. În momentul în care li s-a relevat că poporul în mijlocul căruia au apărut e doar un cadavru, clachează, înnebunesc sau pleacă în lume. Un om de înaltă moralitate nu poate trăi alături de un hoț demascat.

LAVINIA

(*e înspăimântată, abia mai șoptește*): Trebuie să te întorci la viață, Liviu. Să uiți aceste lucruri. Să vrei din nou ceva... pentru tine...

LIVIU:

Eu nu am... și n-am avut niciodată... nimic al meu. N-am suferit niciodată din pricina situației mele particulare... mereu însă din pricina celei mai generale, a colectivității...

LAVINIA:

Nu... nu... Toți avem nevoie de un ideal... de o credință...

LIVIU

(*zâmbește trist apoi cu un oftat*): Pe drumul pe care eu am pornit, nu-mi mai trebuie nimic, Lavinia.

LAVINIA:

Mereu avem nevoie de câte ceva ca să supraviețuim, dragul meu.

LIVIU:

Ca să supraviețuim, da... Dar pe drumul morții n-ai nevoie decât de haine aspre din lemn de brad.

LAVINIA

(*e înspăimântată de gândul că totul e pierdut pentru el, și deci și pentru ea*): Dar pentru Dumnezeu, Liviu! Suntem încă doi oameni tineri. Dragul meu, dezmeticește-te! Întoarce-te la viață, la dragoste... (*Ar vrea să mai găsească un argument în plus, dar toate acestea par epuizate*.) Vino cu noi...

LIVIU:

Această solicitare bolnăvicioasă e obositoare pentru mine. Oamenii vor în permanență ceva unii de la alții... Dar eu sunt un om sfârșit... Nu mai vreau nimic. (*Dezolat:*) O implicare neîntre-ruptă, epuizantă... care e viața în fond...

În acel moment de afară se aud diferite zgomote caracteristice: un motor de automobil, pași, clinchete de la arme, voci. Lavinia tresare și ascultă atent. Liviu rămâne fără reacție în mijlocul încăperii. În stânga, Dinu și Damian tresar și ascultă. Apoi, Dinu merge la micul ochi de geam și privește cu precauție afară. Face semne semnificative spre Damian. Cu revolverul pe care-l ținuse tot timpul în mână, vine spre ușă.

SCENA VII

LAVINIA, LIVIU, DAMIAN

După ce a ezitat un timp – fără să „schimbe priviri semnificative” cu Dinu –, Damian trece în dreapta, urmat, abia vizibil, de acesta care însă rămâne cumva mascat în fundal.

DAMIAN

(*se adresează Laviniei*): Trebuie să plecăm de aici, Lavinia. Nu mai avem niciun minut de pierdut!

LAVINIA

(*agitată, căci și-a reamintit de locul unde se află și de pericol, îi prinde lui Liviu mâinile în mâinile sale, mai mult se agață de el*): Liviu, trebuie să vii cu noi... (*Cum acesta tace, se adresează lui Damian:*) Damian, Liviu trebuie să vină cu noi...

DAMIAN

(*împietrit*): Eu, Lavinia, am spus ce aveam de spus... (*Nu îl mai ia în seamă pe Liviu.*) Vino! Trebuie să încercăm să

ieșim imediat prin subsol. Clădirea e înconjurată de milițieni și ostași cu câini!

LAVINIA

(*în panică, imploră*): Liviu, dragul meu, trebuie să vii cu noi... (*Așteaptă dezorientată.*)

DAMIAN

(*autoritar*): Lavinia, să ieșim de aici. Înțelege!

Damian o conduce pe Lavinia, aproape cu forța, spre stânga și ies amândoi.

SCENA VIII

LIVIU, DINU

După ieșirea Laviniei și a lui Damian, imediat Dinu a făcut un pas înainte. Liviu a rămas nemișcat în mijlocul încăperii.

DINU

(*poartă revolverul care părise să-l preocupe atâta de-a lungul întregii scene precedente. Acum îl privește și parcă se miră să-l vadă în mâna sa.*)

LIVIU

(*nedumerit la început, apoi, realizând situația, schițează numai un zâmbet vag.*)

DINU

(*încordat*): Sunt în viață situații din care nu mai putem ieși numai pe calea vorbelor. Oricâte justificări teoretice am ticlui, în momentul adevărului, acestea sunt spulberate și nu ne salvează de consecințele faptelor noastre, care sunt din lumea reală.

LIVIU

(vorbește fără ironie, la fel de stins ca și mai înainte): Vrei să te convingi pe dumneata însuși de justetea a ceea ce vrei să faci?...

DINU

(ezitând încă): Convingerile mele nu interesează aici... Logica necesităților luptei pe care o duc îmi justifică acțiunile.

LIVIU

(nu răspunde, ridică doar din umeri): Atunci?...

DINU

(șovăie totuși, ar vrea să mai spună ceva, nu găsește, ține în continuare arma îndreptată spre Liviu. E desigur greu să apeși trăgaciul unui revolver îndreptat spre pieptul cuiva, chiar dacă după atâta „exercițiu în absolut”, beciul acesta trivial s-a umplut de un frig asemenea frigului cosmic, unde nu se poate dezvolta viața, unde sufletul îngheață.)

LIVIU

(după câteva clipe lungi): Am să te ajut... Oricât de imperioase ar fi cerințele logicii luptei, pe trăgaciul revolverului apasă până la urmă instinctul vânătorului și acestuia îi trebuie măcar un început de rezistență ca să-i justifice ferocitatea...

DINU

(odată cu cuvintele rostite apasă pe trăgaci): O nouă, lungă, teoretizare nu mai poate schimba nimic din destinul nostru.

Liviu se prăbușește în mijlocul încăperii. Dinu se întoarce să treacă alături la ceilalți, dar Lavinia și Damian, care au auzit împușcătura, s-au repezit în încăpere.

SCENA IX

LAVINIA, DINU, DAMIAN

LAVINIA

(*se apleacă asupra lui Liviu, îi sprijină capul*): Liviu... iubitele... mă auzi? (*Neprimind niciun răspuns se întoarce către cei doi, implorând cu privirea.*) Spuneți-mi că nu e mort... Nu e așa că e rănit numai?... (*Damian se apleacă și vrea să cerceteze rana lui Liviu, Lavinia nu-l lasă.*) Nu, nu-l atinge. Mai bine să chemăm un medic... (*Vede sângele de pe propriile-i mâini, intră în panică:*) Uite, sânge! Trebuie să chemăm degrabă un medic!...

DAMIAN

(*care a înțeles că Liviu e mort, caută s-o ridice de jos*): Lavinia, nu mai e nimic de făcut aici. Trebuie să plecăm imediat!

LAVINIA

(*se împotrivește și continuă să sprijine capul celui prăbușit*): Liviu, iubitele, eu te-am omorât. Te-am chemat aici să-ți cerșesc dragostea și în schimb te-am omorât... (*Se întoarce spre cei doi, care privesc în tăcere:*) Câtă așteptare... Atâția ani scurși până să ne revedem... Și acum totul s-a terminat. A fost numai un timp pe care l-am omorât în viața mea... (*Se reîntoarce spre Liviu.*) Dacă m-ai putea vedea, iubitele, cât de goală am rămas. Orice făceam înainte avea un sens. Trebuia să devin îndeajuns de bună ca să te pot reîntâlni. Numai această așteptare, care devenise o nevroză, mă mai ținea în viață... Și acum?... Ce mi-a mai rămas?...

DINU

(*fără „sarcasm”*): Dar idealul nostru comun, Lavinia?

LAVINIA

(*simplu*): Eu nu mai am nici un ideal.

DINU:

Vrei să renunți la tot ce e în afară de iubirea ta pentru acest om?

LAVINIA

(psihologia s-a pus de acord asupra faptului că noi nu trăim toți în același mediu. Fiecare îl avem pe al nostru, individual, dat de colaborarea dintre cel fizic și necesitățile noastre psihice. Ne creăm mediul propriu prin virtualitățile psihice ce trebuie să se realizeze, iar aceasta, absolut unic, ia forma intereselor noastre): Nu există nimic în afară de iubirea mea pentru Liviu!

DINU

(fără „indignare”): Lavinia, gândește la ce spui!... Așezi dragostea deasupra cauzei noastre?... Îți înțeleg durerea personală, dar nici în aceste momente n-ai dreptul să spui că renunți.

LAVINIA

(deasupra trupului lui Liviu, plânge cu deznădejde): Ba da, ba da, ba da... renunț. Ce m-ar mai putea face să lupt acum, când singura mea șansă de fericire în această viață zace aici jos? Ce mă privește pe mine această cauză de cuvinte pentru care nu luptă nimeni cu sinceritate?! Fiecare își are socotelile lui... *(Plânge.)* Doar eu nu mai am nimic... L-am iubit pe Liviu, am vrut să-l regăsesc, dar voi l-ați ucis... Ce mai înseamnă pentru mine o luptă care nu-mi poate aduce nicio victorie la sfârșit?... Acum aș da orice pentru a-i reda viața, dar nu mai e nimic de făcut. Nimic. Totul, totul e definitiv pierdut de astă dată...

DINU

(își dă totuși seama că seria emoțiilor s-a schimbat, fără convingere deci): Și nedreptatea din jurul tău?... Pentru că nu e vorba numai de noi, ci de cele optsprezece milioane care traversează

tragedia asta fără precedent în istoria acestei țări atât de încercate totuși... Tu însăși spuneai că durerea personală nu poate sta în cumpănă cu cea generală?!

LAVINIA

(*având curajul de a fi ea însăși*): Oh, cuvinte care mă înnebunesc cu goliciunea lor. Câți dintre cei optsprezece milioane plâng alături de mine aici, la căpătâiul lui Liviu? Sunt singură în durerea mea, care nu este decât a mea!

DINU

(*este el, de astă dată, cel trecut în lumea vorbelor*): Atunci măcar trecutul tău ar trebui să-ți justifice lupta. Uiți că suntem astăzi aici pentru că am fost împinși? Răzbunarea nu joacă niciun rol în viața ta?

LAVINIA:

Să mă răzbun? Atunci ar trebui să mă răzbun pe voi, căci voi l-ați omorât pe Liviu.

DINU:

Așezi prea sus durerea ta personală în ierarhia durerilor noastre comune. Ai transformat lupta noastră într-o poveste de dragoste.

LAVINIA

(*cu mândria pe care i-o dă iubirea și sacrificiile făcute în numele ei, ridică privirea*): Eu n-am despărțit niciodată ideile de sentimente și de aceea am găsit un sens adevărat luptei mele. Voi v-ați ascuns adevăratele mobiluri în spatele cuvintelor mari... cauză, datorie. Tu, care afirmi mereu supremația cauzei asupra bietelor noastre dureri, n-ai acționat decât tot dus de sentimente... (*Privește din nou fața celui căzut.*) L-ai omorât pentru că eu îl iubeam...

DINU:

Nonsens...

LAVINIA:

...și nu-ți puteam împărtăși iubirea. De fapt, n-ai făcut decât să înlături un adversar care stătea între tine și inima mea și nicidecum în calea micii noastre revoluții sociale.

DINU

(*nervos*): Ah, toată civilizația asta este numai o joacă de femei... (*Lavinia ridică capul cu mândrie.*) Și apoi de ce nu m-ai fi iubit pe mine, ci pe el?... Să-ți spun eu de ce: nu pentru că el ar fi fost mai bun. Și brațele mele puteau dăruia mângâieri și îmbrățișări. L-ai iubit pentru că-ți respingea dragostea. L-ai iubit pentru că lașitatea lui era răspunsul la propria-ți lașitate sentimentală. Da, da, în spatele așa-zisei lui poezii interioare nu se ascundea decât timorarea de a înfrunta viața. Dar tocmai caracterul acesta abscons nebulos ți-l făcea atractiv. El era camera întunecoasă în care se despoaie în largul său sufletul de femeie... (*Amar:*) Iubește femeia și te va disprețui. Ea știe precis cât valorează!

LAVINIA

(*are în linia umerilor o expresie de mândrie, vrea să răspundă, apoi renunță.*)

DAMIAN

(*cu figura descompusă, mai mult de oroarea tragediei lor, decât de teamă*): Trebuie să părăsim acest loc imediat. Clădirea este înconjurată de milițieni și de soldați cu câini. Caută deja la etajele de sus... (*Laviniei:*) Lavinia, îți înțeleg durerea, ea este și a mea, dar a mai rămâne un singur minut aici înseamnă pieirea noastră... (*Către Dinu:*) Dinu, regăsește-te! Trebuie să ne salvăm.

DINU

(șovăie): Lavinia, trebuie să vii cu noi. A mai rămâne aici înseamnă sinuciderea...

LAVINIA

(s-a liniștit acum, suspină numai, neluându-și privirea de pe chipul lui Liviu): Să ne salvăm, desigur... Dar cum? Salvarea mea este tocmai sinuciderea de care vorbești...

DINU

(parcă el însuși nu realizează situația): Poate că totuși Liviu avea dreptate. Până la urmă, toate faptele noastre nu sunt deloc din sfera pură a ideilor, ci numai reacții dezordonate ale sufletelor noastre iremediabil frustrate.

În acest moment dinspre vestibul se aud lovituri puternice și o ușă cedează, iar stinghiile cu care erau mascate micile ferestre de sus sar și ele în țândări. Încăperea se luminează parcă ireal de intens. Această lumină îi orbește și-i paralizează pe cei trei, care nu vor schița niciun gest de împotrivire. În interior se năpustesc câțiva milițieni cu armele gata să tragă, comandați de un ofițer. De afară continuă să se audă lătrat de câini și zgomotul unui motor de automobil.

SCENA X

LAVINIA, DINU, DAMIAN, UN OFIȚER DE MILIȚIE,
Milițieni

OFIȚERUL

(se deplasează împrejurul celor trei care au rămas nemișcați):
Deci voi complotați împotriva democrației populare?... Împotriva

poporului muncitor?!... (*Privește trupul prăbușit al lui Liviu.*) Și vă ucideți între voi!... Dacă v-ați fi omorât toți trei v-ar fi fost mai bine decât să cădeți în mâinile noastre... credeți-mă. (*Se adresează milițienilor:*) Luați trădătorii ăștia de aici!

CUPRINS

„ACEST LUCRU CONTRADICTORIU, «O DRAMĂ A ABSOLUTULUI»”	5
ÎNCERCAREA	21
NEÎNȚELEGEREA	107

DE ACELAȘI AUTOR:

Roman:

UN OM ÎNTRE ROMÂNI. O cronică a deceniului 7, (în pregătire)

Teatru:

ÎNCERCAREA, Editura Polemici, New York, 1987

NEÎNȚELEGEREA, Editura Eminescu, București, 2000

TEATRUL ONOAREI, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2010

Eseu:

POSTERITATEA LUI BACOVIA ȘI ISTORIA... LUI

G. CĂLINESCU, Editura Științifică, București, 1994

POSTERITATEA LUI BACOVIA ȘI ISTORIA... LUI

G. CĂLINESCU, ediția a II-a restaurată și adăugită, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2010

Biografie:

BRÂNCUȘI. O biografie, Editura Artemis, București, 2006

BRANCUSI. A Biography (în curs de apariție)

THE IMPALER. A Biography of Vlad III Dracula (The Impaler) (în curs de apariție)

MAI BINE SINGURATEC ȘI UITAT. O biografie a lui Bacovia (în pregătire)

ROMÂNII. ÎNTRE PRIMITIVISM ȘI CARAGIALE (în pregătire)

Articole:

POLEMICI. Jurnal de exil. 1981–1991, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2010

